

AIÜB-23/2010.
(AIÜB-23/2010-2014.)

J e g y z ő k ö n y v *

az Országgyűlés **Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának**
2010. július 20-án, kedden, 10.03 órakor
az Országház főemelet 58. számú tanácstermében
megtartott üléséről

---

* *A jegyzőkönyv eredeti hitelesített példánya az Országgyűlés Levéltárában megtalálható.*

Tartalomjegyzék

Napirendi javaslat	4
Az ülés résztvevői	5
Elnöki megnyitó	7
<i>A napirend elfogadása</i>	7
Állásfoglalás kialakítása az alkotmánybíró-jelöltek megválasztásának szavazólapjáról	7
<i>Szavazás</i>	7
Alkotmánybíró-jelöltek meghallgatása	7
<i>Dr. Bándi Gyula</i>	8
<i>Szavazás</i>	11
<i>Dr. Bihari Mihály</i>	12
<i>Szavazás</i>	20
<i>Dr. Dienes-Oehm Egon</i>	20
<i>Szavazás</i>	24
<i>Lehoczkyné dr. Kollonay Csilla</i>	24
<i>Szavazás</i>	30
<i>Dr. Mészár Róza</i>	30
<i>Szavazás</i>	34
<i>Dr. Gaudi-Nagy Tamás ügyrendi javaslata</i>	34
<i>Szavazás</i>	34
<i>Dr. Stumpf István</i>	34
<i>Szavazás</i>	43
<i>Dr. Tóth Mihály</i>	43
<i>Szavazás</i>	48
<i>Dr. Zétényi Zsolt</i>	49
<i>Szavazás</i>	51
A Magyar Köztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/676. szám, új/átdolgozott változat a T/649. szám helyett); kapcsolódó módosító javaslatok megvitatása, első helyen kijelölt bizottságként	52
A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/648. szám); kapcsolódó módosító javaslatok megvitatása, első helyen kijelölt bizottságként	52

A köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a Legfelsőbb Bíróság elnöke tiszteletdíjáról és juttatásairól szóló 2000. évi XXXIX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/795. szám); módosító javaslatok megvitatása

Napirendi javaslat

1. Alkotmánybíró-jelöltek meghallgatása
Dr. Bándi Gyula
Dr. Bihari Mihály
Dr. Dienes-Oehm Egon
Lehoczkyné dr. Kollonay Csilla
Dr. Mészár Róza
Dr. Stumpf István
Dr. Tóth Mihály
Dr. Zétényi Zsolt

2. A Magyar Köztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/676. szám, új/átdolgozott változat a T/649. szám helyett)
(Lázár János és dr. Kocsis Máté (Fidesz) képviselők önálló indítványa)
(Kapcsolódó módosító javaslatok megvitatása)
(Első helyen kijelölt bizottságként)

3. A köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a Legfelsőbb Bíróság elnöke tiszteletdíjáról és juttatásairól szóló 2000. évi XXXIX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/795. szám)
(Módosító javaslatok megvitatása)

4. A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/648. szám)
(Kapcsolódó módosító javaslatok megvitatása)
(Első helyen kijelölt bizottságként)

Az ülés résztvevői

A bizottság részéről

Megjelent

Elnököl: **Dr. Balsai István** (Fidesz), a bizottság elnöke, valamint
Dr. Cser-Palkovics András (Fidesz), a bizottság alelnöke

Dr. Gyüre Csaba (Jobbik), a bizottság alelnöke
Dr. Bohács Zsolt (Fidesz)
Dr. Budai Gyula (Fidesz)
Dr. György István (Fidesz)
Dr. Kerényi János (Fidesz)
Dr. Mátrai Márta (Fidesz)
Dr. Molnár Attila (Fidesz)
Dr. Szakács Imre (Fidesz)
Dr. Vas Imre (Fidesz)
Dr. Vitányi István (Fidesz)
Dr. Rubovszky György (KDNP)
Dr. Salamon László (KDNP)
Dr. Lamperth Mónika (MSZP)
Dr. Steiner Pál (MSZP)
Dr. Szili Katalin (MSZP)
Dr. Gaudi-Nagy Tamás (Jobbik)
Murányi Levente (Jobbik)
Dr. Schiffer András (LMP)

Helyettesítési megbízást adott

Dr. Dorkota Lajos (Fidesz) dr. Mátrai Mártának (Fidesz)
Dr. Horváth Zsolt (Fidesz) dr. Vitányi Istvánnak (Fidesz)
Dr. Kovács Ferenc (Fidesz) dr. Rubovszky Györgynek (KDNP)
Kozma Péter (Fidesz) dr. Molnár Attilának (Fidesz)
Dr. Papcsák Ferenc (Fidesz) dr. Vas Imrének (Fidesz)
Dr. Bárándy Gergely (MSZP) dr. Steiner Pálnak (MSZP)
Dr. Harangozó Tamás (MSZP) dr. Lamperth Mónikának (MSZP)

Meghívottak részéről

Hozzászólók

Dr. Bándi Gyula alkotmánybíró-jelölt
Dr. Bihari Mihály alkotmánybíró-jelölt
Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró-jelölt
Lehoczkyné dr. Kollonay Csilla alkotmánybíró-jelölt
Dr. Mészár Róza alkotmánybíró-jelölt
Dr. Stumpf István alkotmánybíró-jelölt
Dr. Tóth Mihály alkotmánybíró-jelölt
Dr. Zétényi Zsolt alkotmánybíró-jelölt
Dr. Répássy Róbert államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium)
Dr. Rétvári Bence államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium)

(Az ülés megkezdésének időpontja: 10 óra 3 perc)

Elnöki megnyitó

DR. BALSAI ISTVÁN (Fidesz), a bizottság elnöke (a továbbiakban ELNÖK): Jó reggelt kívánok! Tisztelettel köszöntöm a bizottságot, a megjelenteket. Arra kérem az alkotmánybíró-jelölt urat, hogy nagyon rövid ideig még legyen türelemmel, mert előzetesen a csütörtöki szavazással, pontosabban szavazólappal kapcsolatosan egy eseti állásfoglalást kell hoznunk – tegnap a Házbizottság erről határozott –, mégpedig a többes jelölés miatt vált ez szükségessé.

Mindenekelőtt meg kell kérdeznem, elfogadjuk-e a mai ülésünk napirendjét. Előtte azonban ismertetem a helyettesítési rendet: Cser-Palkovics Andrászt én helyettesítem, Harangozó Tamást Lamperth Mónika, Kozma Pétert Molnár Attila, Bohács Zsoltot Kerényi János, Papcsák Ferencet Vas Imre, Dorkota Lajost Mátrai Márta, Horváth Zsoltot pedig Rubovszky György. Köszönöm szépen.

A napirend elfogadása

Kérdezem, ki fogadja el a mai napirendet, tehát az alkotmánybíró-jelöltek meghallgatása, illetőleg az eseti állásfoglalás. *(Szavazás.)* Köszönöm szépen, egyhangúlag elfogadtuk.

Állásfoglalás kialakítása az alkotmánybíró-jelöltek megválasztásának szavazólapjáról

Rátérünk tehát az eseti állásfoglalásra. A tisztelt bizottság tagjai az állásfoglalás-tervezet iratszerű megjelenésével találkoznak. Ez a tervezet szerint a következőképpen szólna:

Többes jelölés esetén valamennyi jelölt neve ábécésorrendben egy szavazólapon kerüljön feltüntetésre. Érvényes az a szavazat, amely nem tartalmaz több szavazatot, mint a maximálisan megválasztható személyek száma, jelen esetben egyet vagy kettőt. Az ennél több szavazat, valamint a nem szavazat érvénytelen.

Ez az állásfoglalásunk. Ezzel kapcsolatban van-e valakinek észrevétele? Rubovszky képviselő úr, parancsoljon!

DR. RUBOVSZKY GYÖRGY (KDNP): Tisztelettel én azt javasolom, hogy írjuk bele a szavazás módját, hogy a jelöltek nevét alá kell húzni, vagy a neve mellett egy karikába egy X-et tenni, vagy nem tudom.

ELNÖK: Erre nem terjed ki a Házbizottság felkérése, ugyanis ezt ismertetni fogja a jegyző a parlament összes tagjával, mint ahogy ez eddig is mindig így történt. *(Dr. Rubovszky György: Jó, bocsánat.)* A lebonyolítás rendjéről a Hábszabály világosan fogalmaz, most csak a szavazólapról van szó. A lebonyolítás rendjét fogják ismertetni aktuálisan. Más választásokra is sor kerül azon a napon, mindegyikről kellő tájékoztatást fogunk kapni.

Szavazás

Más? *(Nincs jelentkező.)* Ha nincs, akkor felteszem szavazásra a kérdést, hogy ezt az eseti jellegű állásfoglalást ebben a formában elfogadja-e a bizottság; a szavazólapról van szó. *(Szavazás.)* Köszönöm szépen, egyhangúlag elfogadtuk.

Alkotmánybíró-jelöltek meghallgatása

Áttérünk a második napirendi pontra. A megbeszéltek szerint a tegnap alkotmánybíró-jelöltté vált alkotmánybíró-jelölt urakat névsor szerint a bizottság meghallgatja. Ennek során a bizottság Bándi Gyula úr meghallgatásával kezdi.

Az egyes jelölt urak meghallgatását követően külön-külön, és azt követően, hogy előadták az előadnivalójukat és a kérdésekre válaszoltak, meg fogom kérdezni, hogy támogatja-e a bizottság a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását. Ez a kérdés fog elhangozni – ha mind a nyolcan itt vannak – mind a nyolc esetben.

Ezekután átadom a szót Bándi Gyula professzor úrnak. Parancsoljon!

DR. BÁNDI GYULA alkotmánybíró-jelölt: Köszönöm szépen, elnök úr. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Egyébként mennyi időt kaphatok?

ELNÖK: Nagyon örülök, hogy ezt megkérdezte, és nem nekem kellett mondanom. (*Derültség.*) Ugyanis tényleg szokatlan módon – a bizottság természetesen mindenkit türelmesen meg kíván hallgatni – azt szeretnénk javasolni, hogy olyan 20 perc körüli legyen egy-egy meghallgatás. Nyolcszor 20 perc is már 160 perc, s a többi, szünetek, tehát így kalkuláltunk.

DR. BÁNDI GYULA alkotmánybíró-jelölt: És gondolom, a bemutatkozás és a saját elképzelések.

ELNÖK: Igen. Természetesen a bizottság tagjai megismerkedtek az írásos anyagokkal, ilyen értelemben a formális részét ismerik. Inkább az elképzelésekről szeretnénk hallani.

Dr. Bándi Gyula

DR. BÁNDI GYULA alkotmánybíró-jelölt: Köszönöm szépen. Először is szeretném köszönetemet kifejezni úgy az engem ajánló LMP-nek, másrészt pedig a tisztelt bizottságnak is, egyrészt, hogy ajánlottak, másrészt, hogy alkalmasnak tartanak arra, hogy meghallgassanak, és elmondhassam egy-két gondolatomat.

Először is azt szeretném hangsúlyozni, hogy az Alkotmánybíróság működésének kezdete óta és azóta is egy jogász, méghozzá egy tudománnyal, kutatással, oktatással foglalkozó jogász számára, úgy hiszem, mindig egy nagy lehetőség. Ha valaki az Alkotmánybíróságon dolgozik mint alkotmánybíró, de ezen kívül is, aki ott tanácsadóként dolgozik, nagy lehetőséget kap arra, hogy mindazokat az értékeket, amelyeket szeretne közvetíteni, és amelyekről úgy véli, hogy egy alkotmányozás vagy jogalkotás során ezek az értékek megjelenjenek, azokat lehet közvetíteni. Tehát tulajdonképpen én az alkotmánybírói funkciót, az Alkotmánybíróság funkcióját nem elsősorban csupán abban látom, hogy különböző jogszabályok különböző értelmezését vagy azoknak értékelését, urambocsá' megsemmisítését vagy egyes részeinek megsemmisítését megteheti, hanem azt vélem legfontosabbnak, hogy az Alkotmánybíróság általában a jogászai társadalmon kívül a társadalom felé is olyan értékeket tud közvetíteni, nem csupán magával az ítélettel, hanem az ahhoz kapcsolódó indokolással, sőt tegyük hozzá, hogy mindazokkal a különvéleményekkel vagy párhuzamos véleményekkel együtt is, amelyeket az alkotmánybírók hozzáfűzhetnek, olyan értékeket – és itt kapcsolódom vissza az oktatói mivoltomhoz –, amelyek visszaköszönek a mindennapokban, az egyetemi hallgatók képzésében, és amelyek ilyen módon valójában közvetlenül meghatározzák az egyetemi hallgatók és a jogásztársadalom további fejlődését is, azon felül, amit természetesen az adott határozat, adott ítélet a kérdéses jogszabályra hatást gyakorol.

Amint az életrajzból kiderül, én néhány évtizede végeztem az egyetemet, és kezdettől fogva egy olyan területtel foglalkoztam, amelyik az Alkotmánybíróság gyakorlatában meghatározó szerepet játszott, különösen a kezdeti időszakban, amikor tisztázni kellett ennek a jognak az értelmezését. A környezeti jogról, a környezetvédelemről van szó. A környezeti jog és a környezetvédelem természetesen nem egy szűk terület, ez egy sokkal tágabb kérdéskör annál, mint aminek látszik. Emellett az is látható, hogy immár húsz éve közigazgatási jogot tanítok az ELTE-n, és a kettő együtt egyfajta közjogi gondolatot jelent.

A harmadik dolog, amit magyarázatként szeretnék hozzáfűzni ahhoz a rövid életrajzhoz, amit önök megkaptak: a kilencvenes évek elejétől mindehhez egy erőteljes

európai uniós autonóm közösségi jogi háttér és jogi érdeklődés is társul, különösen azért, mert a környezetvédelem mintegy 80 százalékban az európai jog által meghatározott. Ennek kapcsán egy jó példa rajzolódik ki, ami szintén az alkotmánybíróági feladatoknak, az alkotmánybíróági elhivatottságnak is egy jó példája lehet, ez pedig az Európai Bíróság. Az utóbbi időben nagyon sokat foglalkoztam az Európai Bíróság környezetjogi ítélkezési gyakorlatával – könyvet is adtam ki erről –, amely európai bírósági gyakorlat nagyon sok részben hordoz olyan elemeket, amelyeket az alkotmánybíróági gyakorlat is hordoz.

Itt szeretnék egy átfogó képet adni arról, hogy mire is gondolok. Azzal kezdtem, hogy az Alkotmánybíróság legfontosabb funkciójában inkább az értékek közvetítésével és valamilyen értékrend lefektetésével játszhat különösen nagy szerepet a jogalkotás alakulásában. Mire gondolok? Az európai bírósági gyakorlat és az alkotmánybíróági gyakorlat is arra mutat – s azt hiszem, ez az a vonal, amit még jobban erősíteni kell –, hogy vannak olyan, az európai jogi kultúrában megjelenő alapvető jogi értékek, amelyek attól függetlenül részei egy jogrendszernek, hogy valahol kifejezetten megjelenének. A diszkrimináció tilalmával kapcsolatos európai bírósági ítéletek jó néhány évtizede kitűnő példát szolgáltatnak erre.

Valójában hasonló gondolatmenettel építkezik egy harmadik bíróság, az Európai Emberi Jogi Bíróság, amelynek a környezetvédelemmel kapcsolatos ítélkezési gyakorlata azért jó példa, mert úgy alkalmaz és értelmez, vagy mondjuk úgy, hogy kreál egy emberi jogot – amely nem szerepel az európai emberi jogi egyezményben –, hogy kiterjesztő módon értelmezi a másikat. Ezek azok a funkciók vagy feladatok, amelyekben az Alkotmánybíróság lehetősége rendkívüli.

Bocsánat, hogy megint a környezeti példát emelem ki – s ez egy negyedik bíróság, amiről már nem akarok beszélni –, de a hágai ítéletben is a fenntartható fejlődés kapcsán az akkori alelnök nagyon szépen kihangsúlyozta, hogy ez egy több ezer éves érték. De mondhatnék más példákat is az ilyen érték közvetítésre, amelyek szintén nem kell, hogy kifejezetten szerepet játsszanak, megjelenjenek valamely jogszabály szövegében, de ettől még egy adott jogrendszernek – különösképpen ha ez egy polgári társadalmi jogrendszer, egy demokratikus jogrendszer kíván lenni – a részét kell képeznie. Mivel egy katolikus egyetemről jöttem, nem feledkezhetem el a katolikus egyház vagy a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia különböző megnyilatkozásairól az élet védelme érdekében, a bioetikáról, a környezetvédelemről vagy akár az emberi jogokról, gondolok itt számos vatikáni megnyilatkozásra, vagy akármelyik más egyház hasonló értékeket közvetítő megnyilatkozásaira. Tehát az egyik kérdés az, hogy bizonyos értékeket – alkotmányos értékeket, általános emberi jogi értékeket, európai jogrendszerben rejlő értékeket – lehet és kell közvetíteni, és többnyire ezek is jelennek meg az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Ezért tartom rendkívül nagy megtiszteltetésnek azt, hogy egy ilyen funkció tekintetében az ember egyáltalán szóba kerül, és elvileg lehetősége nyílhat arra, hogy egy ilyen munkában részt vegyen.

Természetesen arról sem feledkezhetem meg, hogy sokat foglalkozom környezetvédelemmel, mert ez a kérdés nagyon meghatározó a következő évekre és évtizedekre. A jogalkotásnak itt rendkívül nagy felelőssége van. Úgy tűnik számomra, hogy az Alkotmánybíróság a kezdeti jó indulás után ma már mintha nem lenne annyira aktív a környezetvédelem és a környezeti jog értelmezése terén. Az előbb említettem az Európai Emberi Jogi Bíróságot, amelyik az utóbbi időben az eredeti 94-es határozatát egyre jobban kiszélesítette anélkül, hogy ennek lenne egy kifejezett jogi alapja. Ezt az esélyt az Alkotmánybíróságnak is meg kellene ragadnia, hiszen nem egy valamilyen szűk, extrém zöld érdekről van szó, hanem egy olyan komoly feltételről, amelyik az emberiség – bocsánat, hogy nagy szavakat használok – fennmaradásának a záloga.

Szerintem egy ilyen rövid összefoglalóban azt is érdemes megemlíteni, hogy építjük a jogállamot. Nyilvánvalóan még nem vagyunk teljesen készen vele, hiszen még rengeteg teendőnk van. Az európai bírósági gyakorlatok elemzése kapcsán most számos olyan kérdésre gondolok, amelyek itt jelennek meg a jogalkotás minőségének javítása szempontjából.

Az, hogy jogalkotás jól működjön, garanciális feltétel, különösképpen az állampolgárok jogainak biztosítása érdekében szükséges garancia. Itt számos kérdés vetődik fel, például az egyértelműség, például a fogalmi tisztázás vagy fogalmi tisztánlátás. Ezek olyan kérdések, amelyekkel az Európai Bíróság nagyon nagy mértékben foglalkozott, a hazai Alkotmánybíróság is. Azt hiszem, ezt a kérdéskört is tovább kell erősíteni, hiszen mostanában nagyon sokszor megfigyelhetjük, hogy a hazai jogszabályok számos fogalmat használnak nem egyformán, nem egyöntetűen, nem egyenlő mélységben, és ennek következtében nyilvánvalóan nem lesz azonos az egyes gyakorlati esetekre megjelenő végkifejlet.

Amikor a jogalkotásról van szó, nyilvánvalóan arra is oda kell figyelni, hogy ezek a már említett értékek a mindennapokban is megvalósuljanak. Tudom, hogy az Alkotmánybíróság nem boldog attól mindig, hogy az önkormányzati rendeletekkel is kell foglalkozni, hiszen rengeteg van, de valóban nagyon rossz eredményre vezethet az, hogyha mondjuk, ingatlanfejlesztési, ingatlanberuházási érdekek különböző önkormányzati rendeletek megalkotásának lesznek a forrásai, és még sorolhatnám ezeket a példákat. Tehát tulajdonképpen olyan értékek, jogállami garanciák kifejlesztésére és megtartására gondolhatunk itt, amelyek ezek szerint még további fejlesztésre és alakításra várnak. Egyébként azt hiszem, ez a munka sosem ér véget, tehát nem lehet azt mondani, hogy most itt egyszer megalkotunk egy jogrendet, és ez maga a tökély; ez kevéssé valószínű, pontosan a társadalmi életviszonyok bonyolultsága folytán.

Ami szintén az ilyen jogállami megfontolásokból megjelenő számos kérdések egyike – és most nyilván rengeteg mindenről lehetne beszélni –, nagyon fontosnak tartom és szintén az értékek megjelenítése kapcsán is lényeges, ezek az elvi megfontolások, az elvek. Azok az elvek, amelyek áthatják, át kell hogy hassák az egyes jogszabályokat, és amelyeknek az értéke, értelmezése is attól függ, hogy például az Alkotmánybíróság ezeket miként veti össze az egyes kérdéses jogszabályok adott aktuális tartalmával.

Azt hiszem, lassan a vége felé kellene tartanom. Jól érzem, elnök úr?

ELNÖK: Igen. *(Derűltség.)*

DR. BÁNDI GYULA alkotmánybíró-jelölt: Még mondanám szívesen. Tetszik tudni, ha valaki egyetemi oktató, most már jó ideje, akkor megkérdezik, hogy miről beszéljen, de inkább az a kérdés, hogy mennyit, egyórás előadást, tizenöt percest vagy hatórást. Azt hiszem, most akkor inkább hagyok alkalmat a tisztelt bizottságnak, hogy kérdezzen.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönjük szépen, professzor úr. A következő fázis, hogy ha van valakinek kérdése, akkor itt a lehetőség. Schiffer képviselő úr, parancsoljon!

DR. SCHIFFER ANDRÁS (LMP): Köszönöm szépen. Egyetlen, ha tetszik, tisztázó kérdésem lenne, ha már ilyen összefoglalt volt az előadás. Mit gondol az állam életvédelmi kötelezettségének és a jövő nemzedékek jogainak az összefüggéséről?

DR. BÁNDI GYULA alkotmánybíró-jelölt: Köszönöm szépen. Az állam életvédelmi kötelezettségét én magam nem titkoltan – nem is tehetném – nyilván valahol abból a megfontolásból is közelítem meg, hogy mint mondtam, katolikus egyetemről jövök, tehát tulajdonképpen az élet tisztelete elsődleges kell hogy legyen.

A jövő nemzedékek gondolata egy rendkívül összetett kérdés. A mostani helyzetben, amikor van egy jövő nemzedékek országgyűlési biztosa, főleg a környezeti szempontok emelődnek ki, de nyilván ez annál sokkal összetettebb kérdés. Hiszen a jövő nemzedékek életfeltételei közé tartozik például az oktatás, az egészségügy, a szociális gondoskodás és szociális érzékenység. Ezek együtt teszik ki az élet tiszteletét, azt hiszem. Tehát nem lehet egyes elemeket csupán külön kiragadva nézni, hanem ezt a jövő nemzedékeknek a nemzetközi jogi életben most már néhány évtizede megjelent gondolatát egy ilyen komplexebb szemléletben is kell értelmezni.

Talán most elsöre ennyit tudnék erről mondani. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Tisztelt Bizottság! Amint jeleztem, a törvény és a Házsabály előírásainak megfelelően fölteszem a kérdést... *(Dr. Lampert Mónika: Bocsánat, elnök úr!)* Igen, elnézést kérek. Lampert képviselő asszony, parancsoljon!

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Én kérdést nem kívántam feltenni, de egy mondatot szeretnék mondani a professor úr jelöléséhez.

Igazából amit szerettem volna kérdezni, még mielőtt professor úr elkezdte volna a mondandóját, ez a környezeti jog alkalmazásának állapota, de enélkül is beszélt erről. És külön örülök annak, hogy az önkormányzati jogalkotással e tekintetben foglalkozott, mert nekem meggyőződésem, hogy ami azon a területen zajlik, annak nagyobb a véleményformáló és szemléletalakító hatása sokszor, mint a magasabb szintű jogforrásoknak. Úgyhogy ezért nem volt kérdésünk, ez nem érdektelenség.

Nagyon sajnálom, hogy ilyen körülmények között – már ez alatt a jelölési folyamatot, az alkotmánybíró-jelölésre vonatkozó jogszabályi átalakítást és egyéb, általunk kritizált folyamatot értem – került sor az ön meghallgatására. Az MSZP tartózkodó szavazata nem az alkalmasságról szól, hanem erről az eljárásról.

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Még egyszer szeretném ismertetni a tisztelt bizottság tagjaival és a jelenlévőkkel, hogy tegnap megtörtént az alkotmánybíró-jelölt úr jelöltté válása, a szavazólapon rajta lesz. Ezen túlmenően ma a bizottsági meghallgatáson az a kérdés merül föl, hogy a bizottság támogatja-e az alkotmánybírói megválasztását, amelyet az összes képviselő meg fog majd kapni mind a nyolc jelölt tekintetében.

Szavazás

Ezért tehát most felteszem a kérdést, támogatja-e a bizottság a jelölt alkotmánybírává történő megválasztását. Aki támogatja, annak kérem a szavazatait. *(Szavazás.)* 22 igen szavazat van. A tartózkodó szavazatok száma? *(Szavazás.)* 3. Nemleges szavazatokat nem láttam. Köszönöm szépen.

Ezzel tehát a jelölt alkalmasságáról a bizottság ilyen arányban véleményt nyilvánított. Köszönöm szépen, professor úr.

Tisztelettel felkérem Bihari Mihály professor urat, aki jelen volt, és hallotta, hogy hogyan tervezzük a mai napot. Tisztelettel üdvözlöm önt többszörös minőségében is. *(Folyamatos zaj.)* Bocsánatot kérek, a folyamatos működésünkhöz elengedhetetlen az, hogy ne legyen szünet és ne legyen ilyen szokatlan légkör a teremben. Köszönöm szépen.

Professor úré a szó.

Dr. Bihari Mihály

DR. BIHARI MIHÁLY alkotmánybíró-jelölt: Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Először is köszönöm a tegnapi ajánlást, hogy a mai napon meghallgasson az alkotmányügyi bizottság újrajelölésem alkalmából.

Az én különleges helyzetem óhatatlanul egy kérdést előtérbe hoz, nevezetesen, hogy nekem 70 éves koromig 30 hónapom marad hátra arra, ha megválaszt a parlament, hogy alkotmánybíróként működjek. Valószínűnek tartom, hogy ha ez lenne az első választásom, akkor nagyon elgondolkodnék, van-e értelme 30 hónapra bemenni az Alkotmánybíróságra, ahol legalább egy év, de talán hosszabb betanulási időre van szükség. Magam azonban eltöltöttem kilenc évet alkotmánybíróként, ebből három évet elnökként az Alkotmánybíróságon, és úgy gondolom, az esetemben talán megspórolható a betanulás (*Derültség.*), tehát ha megválasztásomra sor kerül, miután a törzskarom tagjai is változatlanul a bíróságon maradtak, lényegileg változatlan személyi környezettel, felállásban azonnal dolgozni tudok.

Nagy megtiszteltetésnek tartom az alkotmánybíróvá válást. Mindig is az volt a véleményem – elnökként is –, hogy alkotmánybírónak lenni nagy dolog, nem pedig az Alkotmánybíróság elnökének, mert az egy hivatali, szervezési, koordinálói tevékenység. A döntéshozatal felelőssége az, ami az alkotmánybírói munkát súlyossá teszi. Ezzel akkor szembesültem először, amikor alkotmánybíróvá választásom után az első olyan határozattervezetet vittem be a teljes ülés elé, amelyik egy törvény egész paragrafusának a megsemmisítését javasolta. Feltettem magamnak a kérdést, hogy ismerve a törvényelfogadás hosszú menetét, vitáját, 386 képviselő szavazatát, a bizottsági viták menetét, hogy jön ahhoz egy bíró, majd pedig a testület, hogy ilyen hosszú döntés-előkészítő munka, valamint sok hozzáértő bizottsági vita után egyszer csak azt mondja egy törvényről, hogy ez holnaptól vagy a kihirdetéstől fogva nem létezik, mert alkotmányellenes. Azóta is bennem maradt ez a felelősség, ennek a döntéshozatalnak a felelőssége. Ez bennem a tiszteletet növelte meg ez iránt a munka iránt. Nagyon sok szép jogászi szakma van és a jogászi szakmák mindegyikében vannak kiváló, közepes és gyenge kollégák. Az alkotmánybírói szakma nem áll fölötte semmilyen más jogászi szakmának, de én mint elméleti jogász és egyetemi tanár megfelelttem az AB-törvény 5. § (2) bekezdése szerinti feltételeknek, és ez a munka állt hozzám a legközelebb.

Azt hiszem, hogy akkor tudok magamról valamivel többet mondani, ha erről a kilenc évről mondok valamit. Ez alatt a kilenc év alatt 411 befejezett ügyem volt. Az 1990 óta működő 29 bíró közül nekem volt a legtöbb befejezett ügyem, utánam pedig a legtöbb döntésig elvivő ügye Kilényi Gézának és Ádám Gézának volt, akik 393-394 ügyet vittek el a döntéshozatalig.

Ha azt kérdezik tőlem, hogy a saját munkámban mely ügyeket tartom a leginkább fontosnak – nem biztos, hogy ezek váltották ki a legnagyobb szakmai vagy közéleti érdeklődést –, akkor mintegy negyven-ötven ügyet tudnék megnevezni, s nem azért, mert én jelentősnek tartom ezeket, hanem azért, mert az Alkotmánybíróság későbbi határozatai rendszeresen hivatkoznak rájuk, tehát precedenssé váltak az alkotmánybírói gyakorlatban, valamint bekerültek tankönyvekbe és szakmai tanulmányokban rendszeresen hivatkoznak rájuk. Ilyennek tartom például a kárpótlási ügyeket. Több mint hat kárpótlási ügyem volt. Az egyiknél például az volt a kérdés, hogy a Szovjetunióba elhurcolt hadifoglyok közül csak azok kaphassanak-e kárpótlást, akiket a szovjet bíróság elítélt, és az első törvénytervezet szerint nem a Szovjetunióba való elhurcolásért, hanem az elítélésért járt kárpótlás. Azoknak nem járt, akiket csak elhurcoltak és két vagy három évig hadifogságban tartottak, de ítéletet szökésért vagy a szocializmussal szembeni bűncselekmény elkövetése miatt nem hoztak az ügyükben. Ezt a határozatot nagyon sok menetben tárgyalva végül is egyhangúlag sikerült elfogadtatni a teljes üléssel, és ehhez kapcsolódóan az életért járó 30 ezer forintot, amit az

első törvénytervezet megítélt, megsemmisítette az Alkotmánybíróság, mert az emberi méltóságot, illetve a halott, valamint a túlélők, a hozzátartozók méltóságát sértette ez a hihetetlenül alacsony összeg. Végül 200 ezer forintra lett felemelve az életért járó kárpótlás. Nem folytatom a sort, de az ilyen típusú ügyeket rendre megkaptam, és ezekben az ügyekben készítettem elő határozatokat.

A szívemhez közelálló ügyek voltak a személyi adatokkal kapcsolatos ügyek is. Ez a negyedik generációs alapjog kevéssé ismert és elfogadott, és rendkívül alulszabályozott alkotmányos szinten és a további törvényekben is. Rendkívül nagy híve vagyok a személyes jogok legszigorúbb védelmének, de legalább ennyire híve vagyok a közérdekű adatok minden korlátozás nélküli nyilvánosságának. Az egyik ilyen ügy – biztosan többen emlékeznek rá – a kormányzati döntéshozatal során keletkező emlékeztetők és szószerinti jegyzőkönyvek nyilvánossága, illetve megsemmisítése kapcsán került az Alkotmánybíróság elé. Határozott véleményem szerint minden közfeladatot ellátó szervezetnél keletkező valamennyi adat közérdekű adat, de természetesen vannak a közérdekű adatok nyilvánosságát korlátozó tények – szolgálati titok, államtitok s a többi, vagy a döntés meghozatalát veszélyeztető nyilvánosság –, amelyek korlátjai a közérdekű adatokhoz való hozzájutásnak, de álláspontom szerint a lehető legszélesebb mértékben tágítani kell a közérdekű adatokhoz való hozzájutást. Ez vonatkozik az Alkotmánybíróságra is. Az Alkotmánybíróság előtt több olyan indítvány is volt, amely magának az Alkotmánybíróságnak az adatállományát kívánta a lehető legszélesebb körben nyilvánossá tenni. Ezzel teljes mértékben egyetértettem. Volt egy olyan eset is, amikor perbe keveredett az Alkotmánybíróság. Ekkor Kukorelli bírótársammal egy ötoldalas belső feljegyzést készítettünk. Ez nem teljes ülési ügy volt, ebben a perben az Alkotmánybíróság jogi képviselője képviselte az ügyet és azt az álláspontot foglalta el, hogy az Alkotmánybíróság nem lát el közfeladatot, másrészt nem kezel adatot, mert számokkal nem foglalkozik. Ez felháborító volt számomra és bírótársam számára, ezért írtunk a teljes ülésnek és az elnöknek, hogy az Alkotmánybíróság igenis közfeladatot lát el, ebből következően az a főszabály, hogy minden adat, ami nemcsak szám és numerikus jel, hanem aminek jelentése van - például szó, kifejezés, fénykép, lista –, az mind adat. Tehát ilyen szélesen kell ezt értelmezni. Az Alkotmánybíróság végül is megnyerte a pert, de ez nem teljes ülési ügy volt, és ez nem okozott nekem örömet, hanem határozottan ellentétes álláspontot foglaltam el.

Azóta változott az alkotmánybírósági honlap, az indítványok közzététele. A közfeladatot ellátó személy indítványát évvel együtt kell-e nyilvánosságra hozni vagy sem? Itt is a legszélesebb körű közérdekűadat-nyilvánosság híve vagyok. Persze kivételek itt is lehetnek, mert egy olyan alkotmányjogi panasz esetében, amely ötéves válóper után kerül az Alkotmánybíróság elé, és az indítványozó a csúnya peres ügyét is beleírja az indítványba, belép a személyes adatok védelmében az erős garancia. Ilyen jellegű ügyem elég sok volt. Amennyire lehetett, igyekeztem tágítani a közérdekű adatokhoz való hozzájutás garanciáit, és szigorúvá tenni a magánadatokat, a személyes adatok védelmét. Ez a kettő egyszerre nem egyszerű dolog.

A magam részéről jelentős ügynek tartottam a legfőbb ügyész interpellálhatósága és politikai felelősségre vonhatósága ügyében született határozatot is, amit ugyancsak egyhangúlag fogadott el a teljes ülés. Ismert, hogy a legfőbb ügyész folyamatos interpellálásával politikai nyomást kívántak gyakorolni, és ebben az esetben nem volt könnyű megállapítani azt, hogy a képviselő interpellációs joga tekintetében – ami nagyon erős és védendő jog, az interpellált részéről pedig erős kötelezettség az, hogy kimerítő választ adjon az interpellálónak – hol van a határ. Ez a határ a büntetőügyekben a nyomozati eljárást veszélyeztető határ, vagy csak a személyiségi jogokat védő korlátok az interpelláció korlátai, egyébként a legfőbb ügyész köteles minden információt kiadni? De a leszavazásával nem lehet politikai felelősségre vonást gyakorolni a legfőbb ügyésszel kapcsolatban. Ez abból

adódik – nem kívánok rá kitérni, mert nincs rá idő –, hogy egy sajátos megoldás, hogy Magyarországon megmaradt a legfőbb ügyész parlamenti általi választása és megmaradt az interpellálhatósága is. Ez az önök feladata, hogy így hagyják, megváltoztatják-e és milyen módon. Többféle megoldás ismert a nemzetközi gyakorlatban.

Kudarcaim is voltak. Az egyik fájdalmas kudarcom a közjogi érvénytelenség megállapításához fűződő alkotmányellenesség kimondása. Abban az esetben, ha kormánydöntés, miniszteri rendeletek, törvények meghozatala kapcsán megsértik az eljárási szabályokat, akkor az a döntés nem lehet legális, sem legitim, eljárási hiba esetén a döntés nem legális, meg kell állapítani a közjogi érvénytelenséget. Ezzel a bírótársaim egyetértettek, de azzal már nem, hogy ez olyan súlyos alkotmányossági hiba, amely esetén az alkotmányellenességet is meg kell állapítani. Ebben nem tudtam többségi támogatást elérni, úgyhogy különvéleménybe, párhuzamos indokolásba és egyebekbe írtam bele a közjogi érvénytelenség vagy a processzuális demokrácia, a vitatkozva döntést hozó és a szabályokat szigorúan betartó demokrácia követelményét.

Több esetben hozzám kerültek a felsőoktatás autonómiájának védelmét szolgáló vagy ezzel kapcsolatos viták. Itt mindig a felsőoktatási intézmény autonómiájáról szólnak a határozatok. Én igyekeztem egy másik szintjét is az egyetemi oktatás és tanszabadság érvényesülésének felszínre hozni. Igazán az autonómia kérdés konkrét személyeknél, az oktatóknál jelenik meg, aki szabadon eldönti, szakmai felelősség alapján, hogy mit oktat és mit vall, és ez a szabadsága nem korlátozható. A szervezet, mármint az egyetemi szervezet korlátozására több kísérlet történt; előzetes normakontroll, utólagos normakontroll keretében egyaránt zömmel, nem mind, de hozzám kerültek ezek az ügyek.

Jó néhány adóügy került hozzám, így az elvárt jövedelem utáni adó vagy a házipénztáradó és még van nyolc másik. Ez a kettő, amit gondolom, mindenki ismer, amely esetén egyetlen szót kellett értelmezni az alkotmányból: a „jövedelem” szót. Jövedelem-e a napi pénztármaradvány, amely a másnapi nyitáshoz szükséges, vagy jövedelem-e az a meg nem szerzett jövedelem, de ami elvárható, hogy lenne, mert körülbelül ennyit keres a többi is? Ezek vitát kavartak természetesen, mert politikai vitákból kerültek az Alkotmánybíróság elé, és az Alkotmánybíróságnak alkotmányjogi választ kellett adni erre, amely válasz, ez a döntés azután visszakerült abba a közegbe, a politikai és érdekviták közegébe, ahonnan érkezett. Így tehát természetesen az Alkotmánybíróság döntései sokszor politikai viták és konfliktusok eredményeként születnek meg, de nem azok által meghatározottan, és azt kavarják.

Szokták firtatni az én esetemben, hogy hogyan lehet az, hogy 1999-ben, a képviselői mandátumom lejártá után egy évvel az MSZP jelölt, és az MSZP és az akkori Fidesz támogatásával – mert az MSZP támogatása nem lett volna elég – alkotmánybírói megbízást nyerhettem el, most pedig a Fidesz-KDNP vetette föl a jelölésemet és kértek föl. Vajon itt egy politikai lavírozásról van szó? Bihari most politikai arculatot váltott? Megváltozott az értékrendje? Nem, nem változott meg. A neveltetésem, az életutam, és a többi kapcsán magamban szocializált értékrendben, egy plebejus, proletár közegeből jöve, megismerve az élet érdekes oldalát, a közösségi szolidaritás elve, az elesettekkel való szolidaritás, a méltányosság feltétlen érvényesítése, a kiszámíthatóság, a végzett munka becsülete, ezek az értékek bennem megmaradtak változatlanul. De amikor bíróként egy ítéletet előkészíték vagy más által előkészített ítéletet megítélek, akkor nem a jobboldaliság vagy baloldaliság, a konzervatív vagy a liberális értékelem a szűrőm vagy a mércém, hanem az alkotmány. És ezt tapasztaltam. 29 bíróból 16 bíróval dolgoztam együtt, mert például a hároméves elnökségem idején hét új bíró jött be a testületbe, tehát nagyon sok bíróval, sok helyről jött bíróval volt alkalmam együtt lenni, és direkt politikai elfogultságból hozott döntést nem tapasztaltam. Olyat, amelyben valamilyen szakmai elfogultság vagy nagyon határozott, doktriner szakmai álláspont vagy rugalmasabb, tehát nagyon erős szakmai álláspont volt, olyat tapasztaltam. Ezekből kisebbségi, többségi döntések születtek. Ezek mögött nem kerestem a politikumot és

nem is igen találtam politikumot. Az egy más dolog, hogy a sajtó kényszeresen skatulyákba, főleg aszerint, hogy kit ki jelölt – ebből a szempontból kicsit kilógok a sorból, és talán talányt okozok –, kényszeresen besorolja a bírókat. Ami önmagában nem lenne olyan nagy dolog egyébként, mert most járt itt az amerikai szövetségi legfelsőbb bíróság egyik tagja, Kennedy bíró úr, ahol a négy-ötös megoszlás, éppen most is, teljesen ismert dolog; úgy is nevezik, még a szakmában is: a liberális bíró X. Y. és a republikánus vagy konzervatív bíró Z.

A magam részéről tehát semmiféle, az életutam kapcsán bennem kialakult politikai-közéleti értékrendet nem alkalmaztam és nem is kívánok alkalmazni az alkotmánybírói munkám során. Az alkotmány normaszövege és az alkotmány értékrendje az, ami számomra kikezdetlen mérce. Ezt persze a parlament megváltoztathatja, és akkor az majd egy talány lesz az Alkotmánybíróság számára, hogy ezt hogyan kövesse, de valamilyen módon biztos, hogy követnie kell.

Nem sorolom, mert az idő megy, hogy én magam milyen ügyekkel foglalkoztam elsősorban. Több mint ötven különvéleményt és párhuzamos indokolást írtam. Elnöki pályafutásom során az elnöki ars poeticám az volt, az egyik, hogy racionalizálni kell az Alkotmánybíróság meglehetősen manufakturális szervezeti-döntéshozatali belső rendszerét. Ehhez a külső szabályokat is meg kellett változtatni, például a köztisztviselők jogállásáról szóló törvényt, és hatpárti egyeztetéssel ezt sikerült is elérnem. A másikat nem sikerült, az úgynevezett ügyrendi törvényt. Mert eredetileg háromszintű törvényben kellene az Alkotmánybíróság munkáját szabályozni: az első az alkotmány, a második az alkotmánybírói törvény, a '89. évi XXXII., a harmadik az ügyrendről szóló törvény, amelyet az Alkotmánybíróság készít el és az Országgyűlés fogadja el. Ez 1994 óta készen van, itt van az Országgyűlés irattárába. S mivel csak nem, csak nem, csak nem lett elfogadva és nem lett egy ügyrendi alkotmánybírói törvény, ezért 2001 decemberében az Alkotmánybíróság teljes ülése teljes egyhangúsággal úgy döntött, hogy alkotmánybírói teljes ülési határozatként nyilvánosságra hozza az ügyrendjét, éppen azért, hogy átláthatóbb, áttekinthetőbb legyen az Alkotmánybíróság belső ügyvitelének és működési rendje egyaránt. Megítélésem szerint egyébként nincs szükség háromszintű törvényalkotásra. Az AB-törvényből kellene az alkotmányba fölvenni a legfontosabb tíz-tizenöt paragrafust, és egy alkotmánybírói törvénybe pedig az ügyrendből beemelni a legfontosabb dolgokat. Ez az Országgyűlés feladata.

Személyi ügyek tekintetében el kell mondanom, hogy hét új bírónak a beléptetése az Alkotmánybíróságba nem könnyű dolog, miután egy-két éves tanulási időre van szükség, és a legkülönbözőbb jogtudományi alterületekről, államtudományi, jogtörténeti területekről jöttek be bírók. De ez alatt a három év alatt nem csökkent, hanem 280-ról 400-ra, majd 400-ról a harmadik évben 500 fölé nőtt az egy év alatt elfogadott AB-döntések száma.

Tehát majdnem a duplájára sikerült emelni; erre most nem térek ki, szabályzatok elkészítése, leírási szabályzatok meghozatala stb. Ötszáz fölé sikerült növelni a teljes ülés által elfogadott döntések számát. Az ügyhátralék így is mintegy 1500. Ebben az évben például eddig 1500 új ügy jött be – általában évente szokott ennyi ügy bejönni –, s ezt az ügyhátralékot megítélésem szerint jelentősen csökkenteni lehetne, többek között az előbb részletesen ki nem fejtett belső racionalizáló, ésszerűsítő döntéshozatalok során.

Fontosnak tartottam olyan kiadványok megjelentetését, mint az Alkotmánybíróság évkönyve, amelyekben minden információ benne van. Benne van például az Alkotmánybíróság költségvetése – némelyek először meghökkenve kérdezték, hogy miért adjuk ezt ki; hát miért ne adnánk ki, hiszen a Magyar Közlönyben is benne van az az 1,4 milliárd forint, amiből gazdálkodunk, sőt annak a megoszlása is, úgymint személyi költségek, dologi kiadások s a többi –, vagy az abban az évben hozott legfontosabb döntések, nemzetközi kapcsolatok, találkozók és egyebek. Egyfajta tudományos műhelyként kívántam működtetni az Alkotmánybíróságot, ennek jegyében hívtam meg két alkalommal is kötetlen

szakmai beszélgetésre Vékás Lajost, aki a polgári törvénykönyv előkészítő kodifikációs munkálatait végezte, vagy a két magyar luxemburgi bírót, Juhász Endrét és Czúcz Ottót, hogy két év után számoljanak be a kinti tapasztalataikról, s ők nem is egyszer, hanem minden évben eljöttek, aztán sor került Luzius Wildhaber úrnak, a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság elnökének a meghívására, aki kifejezetten kérte, hogy a magyar Alkotmánybírósággal annak leköszönő időszakában találkozhasson, és Scholis úr, a Luxembourgi Bíróság elnöke is tartott előadást a magyar Alkotmánybíróságon. Ezek voltak az elnöki ambícióim.

A tevékenységem és a munkám úgy fogom föl – ha az Országgyűlés bizalmat szavaz nekem –, hogy kilenc év után még harminc hónapig folytathatnám a bírói munkámat, azzal a szakmai ethosszal, amit próbáltam egy kicsit feleleveníteni. Rendkívüli megtiszteltetésnek érezném, ha az elkövetkező harminc hónapra még lehetőséget kapnék, mert az alkotmánybírói munkám a szakmai életutam egyik fontos állomása volt, és nagyon örülnék, ha ezzel fejezhetném be a szakmai életutam, teljes mértékben rendelkezésre állva az Alkotmánybíróság testületében. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen, professzor úr. Kinek van kérdése, észrevétele? Schiffer András képviselő úr!

DR. SCHIFFER ANDRÁS (LMP): Két rövid kérdésem lenne. Az első: professzor úr kívánja-e folytatni az elmúlt húsz év alkotmánybírói gyakorlatát a szólásszabadság alkotmányértelmezési gyakorlatát illetően? A másik: alkotmánybírói munkája során és most is rendkívül progresszíven állt hozzá az információszabadsághoz. Mi az álláspontja arról, hogy ha kormányüléseket nem jegyzőkönyveznek, illetve ha a kormányületekről készült jegyzőkönyveket időhatár nélkül kívánják titkosítani? Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Gaudi-Nagy Tamás képviselő úr!

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Tisztelettel üdvözlöm Bihari urat, akinek köszönettel vettük a tájékoztatását. Nagyon komoly szakmai út áll Bihari úr mögött. Nekem mint volt tanítványának különleges alkalom, hogy most kérdezhetek tőle.

Az alkotmánybíráskodással kapcsolatban alapvetően két nagy iskola létezik, az aktivista és a passzivista. Bihari úr melyik irány elkötelezett hívének számít, netán valamilyen harmadik filozófiája van a helyes alkotmánybírói modellről? Pokol Béla munkáiból tudjuk, hogy az elmúlt húsz évben elsősorban az aktivista alkotmánybíráskodásra láttunk példákat. Kérdezem, hogy ön folytatni kívánná-e az aktivista alkotmánybíráskodást, vagy inkább a konszenzuskereső modellt kívánná követni, amely gyakorlatilag arra az álláspontra helyezkedik, hogy elsősorban a társadalmi konszenzust kell elfogadni és inkább ahhoz kell igazodni.

Az alkotmánybírói ügyrenddel kapcsolatban említette Bihari úr, hogy mulasztásos törvénysértés állapotában van az Országgyűlés. Ezzel kapcsolatban szeretném megkérdezni, meg tudná-e mondani pontosan, hogy hány mulasztásos alkotmánysértés terheli az Országgyűlést, illetve hogy mi a véleménye erről. Az Alkotmánybíróságnak nyilván szűk mozgástere van ebben a kérdésben, de vajon jó-e ez a helyzet.

Szeretnék rákérdezni a politikai jogok megvédése iránti elkötelezettségére. Az utóbbi nyolc évben nagyon keményen érezhető volt a gyülekezési jog, a véleménynyilvánítási szabadság és az egyesülési jog terén, hogy egy nagyon komoly, az alkotmányt és a nemzetközi egyezményeket sértő jogalkotás indult be. Mondanék egy-két példát, amelyekben a Nemzeti Jogvédő Alapítvány, az általam képviselt jogvédő szervezet is több beadványt nyújtott be. Ilyen volt például 2007-ben az úgynevezett passzív engedetlenségi szabálysértés, 2008-ban a lex tojás törvény, majd 2009-ben a két lex Gárda szabálysértés, amelyek közül az

egyik az öltözködésre, a másik pedig a felosztatott szervezetben való részvételre vonatkozott. Bihari úrnak mi a szakmai álláspontja ezekről a szabadságjogok helyzetét veszélyeztető jogszabályokról? Nyilván kényes a dolog, hiszen folyamatban lévő ügyekről is szó van. De például a 2007-es passzív engedetlenségi szabálysértés ellen akkor érkezett beadvány, amikor ön még alkotmánybíró volt, és ezt három éve nem bírálták el, s azóta több száz embert bírságotlalt meg egy nyilvánvalóan alkotmányellenes jogszabály miatt.

Nagyon régóta folyik vita afölött, hogy az Alkotmánybíróság jogosult-e alkotmányt módosító törvényt kontrollálni vagy sem. A két nagy iskola közül az egyik azt mondja, hogy itt alkotmánymódosításról van szó, és az alkotmányozó hatalom gyakorlatilag azt csinál a saját játékszabályaival, amit akar, arra nem terjed ki a kontroll. A másik iskola szerint pedig az alkotmányt is egy sima törvény módosítja, hiszen a jogrendszerünkben nincs alkotmányerejű törvény. Ilyen elven került például 2003 áprilisában benyújtásra az a beadvány, amely emlékezetes módon azt az alkotmánymódosítást támadta, amellyel az uniós népszavazás kérdését az összes akkori parlamenti párt támogatásával az alkotmányba emelte a jogalkotó. Ennek az alkotmányosságát megvizsgálendő akkor a Magyar Földvédő Mozgalom és a Magyarok Világszövetsége kérelmet nyújtott be és elutasító határozat született, azzal az indoklással, hogy az alkotmány felülvizsgálatára nincs mód. Ha az ember ezt végiggondolja, arra az álláspontra jut, hogy ezek szerint az alkotmányozó hatalommal szemben semmilyen korlát nincs. Bihari úrnak ezzel kapcsolatban mi az álláspontja?

Amikor 1999-ben megválasztották alkotmánybírónak, a szakmai életút vizsgálata alapján nyilván alkalmasnak találták. Szó sincs arról, hogy ezt most bárki is megkérdőjelezné. Ön szerint akkor melyik szakmai periódus volt az a döntő szempont, amely alapján alkalmasnak találták: a politikusi tevékenységben eltöltött időszak, vagy pedig az egyéb más jogi oktatói területen eltöltött időszak? Illetve, mint tudjuk, akkor minisztériumi jogi feladatot is ellátott.

Elnézést kérek, hogy ennyi kérdést tettem fel.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Mielőtt visszaadnám a szót, arra szeretném emlékeztetni a bizottság tagjait és különösen a később jövő tagokat, hogy abban maradtunk a bizottság munkarendjének a teljesítése és egymás iránti tisztelet okán, hogy egy-egy alkotmánybíró-jelölt meghallgatására a saját előadását és a kérdéseket is illetően 20-25 percet szánunk. Erre szeretném emlékeztetni a bizottság tagjait a kérdések megfogalmazása és számos kérdés feltétele kapcsán. Ez egy gentlemen's agreement, be lehet tartani meg meg is lehet szegni.

Visszaadom a szót, professzor úr.

DR. BIHARI MIHÁLY alkotmánybíró-jelölt: Köszönöm, igyekszem nagyon röviden válaszolni, és ne vegyék udvariatságnak, ha röviden válaszolok. Jobb lenne hosszabban, de tudomásul veszem, hogy az időkorlát rám is vonatkozik, hiszen még nagyon sok jelölt következik utánam.

Schiffer képviselő úr mindkét kérdésére röviden igennel válaszolhatok. Eddigi alkotmánybírói munkám során is a szólás- és véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében azt vallottam, hogy ez az egyik legbecsesebb anyajoga a szabadságjogoknak, amelyből egy csomó leszármaztatott jog következik. De lehet ezt is alkotmányosan korlátozni, azonban hihetetlen gondossággal kell eljárni, hogy ez a korlátozás ne érintse a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságának a lényegét, amit egyébként amúgy is tilt az alkotmány 8. §-a. Tudom, hogy itt a gyűlöletbeszéddel kapcsolatban vetődik ez fel rendszeresen. Ezekben a kérdésekben én magam a többnyire ezeket a határozatokat előkészítő Kukorelli bíró úr álláspontjával értettem egyet; volt, ahol párhuzamos indokolást is írtam. Ahol nem ez az álláspont érvényesült, ott viszont különvéleményt írtam.

Az információs szabadságjogok esetében a közérdekű adatokhoz hozzájutás legkényesebb területe a politikai döntéshozatal kapcsán felvetődött adatok közérdekűsége és azok nyilvánossága. Az első kérdésre abszolút határozott a válaszom: hogy minden, a társadalmat érintő, közösségeket, társadalmat vagy olyan szervezeteket, amelyek állami feladatokat látnak el, az ezeket érintő döntésekkel kapcsolatos információ közérdekű információ. Ebből következően a fő szabály ezek nyilvánossága. De természetesen korlátai lehetnek; ezekre a titoktörvények és egyebek világosan tartalmazznak korlátokat és garanciákat. Konkrétan a kormányületek kapcsán: igen, annak vagyok a híve, hogy egy ilyen jelentős döntési centrum esetében, mint amilyen a kormányzat, amely nemcsak a kormányületet jelenti, hanem a kormányzati tevékenységet, nem elegendő a napirendeknek az őrzése és nyilvánosságra hozatala, hanem azokon túlmenő információt kell hogy tartalmazzanak a döntések által érintettek és a jövőkor számára is. Hogy ennek hol van a határa és milyen módon kell szabályozni, ezt nem az Alkotmánybíróság fogja megmondani, ezt az ügyet a parlamentnek kell kidolgozni.

Gaudi-Nagy Tamás kérdései közül röviden válaszolva, az első, hogy az aktivista vagy a passzivista Alkotmánybíróság híve vagyok. Ismerem ezt a tipológiát, az aktivista, a parlamentbarát, a törvénybarát – inkább ezt a kifejezést szokták használni – vagy a taláros kormányzás, mármint amikor az Alkotmánybíróság kormányzati tevékenységet folytat beavatkozásával, negatív jogalkotásával. Én magam ezeket a kategóriákat nem nagyon szeretem, miközben mindegyikkel találkoztam, az aktivitásnak is sokféle formája van, és van hasznos aktivitás. Csak egy példát említek. 1997-ben az új népszavazási törvény előkészítése kapcsán kétszer is előzetes normakontrollra az Alkotmánybíróság elé került a törvénytervezet, és az Alkotmánybíróság nagyon aktívan a határozatában, majdnem normaszövegező aktivitással beavatkozott. Mindegyik beavatkozását jónak tartottam. Például azt, hogy a kérdések megengedhetőségének az elbírálására ne az aláírásgyűjtés után, hanem az aláírásgyűjtés előtt kerüljön sor. És így is került be később magába nem a népszavazási törvénybe, hanem egészen magasra, az alkotmányba került be. Ebben az esetben egy hatásköri aktivizmust mutatott az Alkotmánybíróság, egy továbbfejlesztő, normaszöveg-továbbfejlesztő feladatot látott el. A magam részéről ezt elfogadhatónak ítéltam, bár egyébként a hatásköri aktivizmust utasítom el a leghatározottabban az Alkotmánybíróság esetében. Az is benne volt, a másik nívum, hogy végső soron pedig a kérdés alkotmányosságáról az Alkotmánybíróság döntsön. Akkor már a tervezetben benne volt, hogy az OVB dönt – addig a parlament döntött –, hogy a parlament kezéből ki kell venni ezt a döntési jogot, nem is volt egyetlen népszavazás sem, és az Alkotmánybíróság kell legyen végső soron a döntést hozó fórum. Az nem volt benne, hogy ez kétszintű legyen-e vagy egyszintű; lehet egyszintű is természetesen, ez megint a törvényhozón múlik, a legtöbb országban ez egyszintű. Ez tehát két hatásköri aktivizmus volt, normakészítői aktivizmus; majdnem szó szerint belekerült a '98. évi III. törvénybe, illetve az alkotmánymódosítás során az alkotmányba ez a két dolog.

Úgyhogy ügyektől és témáktól függ, amikor megítélésem szerint a jogállam kereteinek feszítése nélkül, a parlament hatáskörének átvétele nélkül, jogállam-fejlesztési céllal, ezekben az esetekben garanciális célok megteremtése érdekében, kétségtelenül, ezt én nem tagadom; van, aki tagadja a bírák közül, én nem tagadom, hogy itt aktivista módon, erősen aktivista módon, normaalkotó aktivizmussal járt el az Alkotmánybíróság.

A legnagyobb aktivizmust az Alkotmánybíróság az absztrakt alkotmányértelmezés során végezheti. Kevés jogrendszerben ismert ez a hatáskör. Az átmeneti vagy friss alkotmányok esetében igen, hiszen a póre alkotmány sok esetben nem elegendő a változó világhoz való igazodáshoz. Ilyenkor egyfajta értelmezésben megnyilvánuló aktivizmus szinte elengedhetetlen. Ennek egyik példája például a köztársasági elnök kitüntetésadóományozási jogköre, hogy az „adóományozás” ige annyit jelent, hogy az elé tett javaslatot aláírja és átadja, vagy pedig ennél többet jelent. Ugyanebben a paragrafusban benne van az is, hogy „és

engedélyezi külföldi kitüntetések viselését”, és jó néhány esetben előfordult, hogy a köztársasági elnökök, több, nem engedélyeztek külföldi kitüntetés viselését, mert a Magyar Köztársaság értékrendjével ellentétes volt az a külföldi adományozás. Tehát az valódi döntési jogot jelent az én megítélésem szerint és az Alkotmánybíróság többségi döntése szerint. Itt valódi mérlegelési joga van a köztársasági elnököknek, ezt mondta ki a többségi határozat.

A mulasztással kapcsolatos törvénysértések. A legnagyobb számban az elmúlt években a 2000-es évek közepén volt alkotmánysértő mulasztás, 24, 25, 26 volt a legnagyobb számú olyan alkotmánysértő mulasztó határozat, amely kapcsán nem teljesítette a jogalkotó – ez nem mindig a parlament volt – a jogalkotási kötelezettségét. Jelenleg tudomásom szerint 14 ilyen van, de ennek körülbelül a felénél még nem járt le a határidő, tehát még a határidőn belül van a törvényalkotó a mulasztás megszüntetése tekintetében, a többinél nem. A leghosszabb mulasztásos állapot az 1989. évi XVII. törvénnyel kapcsolatos volt, ez a népszavazási törvény volt. Az utolsó, amelyet még a NEKA-tárgyalások előtt elfogadott a parlament, júniusban, utána a NEKA-törvényeket fogadta el. Erről már '92-ben megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az egész az úgy, ahogy van, hozzá kell igazítani az új jogállami rendhez. Erre csak 1998-ban került sor.

A mulasztás azért szaporodhat fel, mert nincs szankciója. Az európai alkotmánybíróságok több mint kétharmadában nincs ilyen hatáskör. Gyakran kérdezték, faggattak bennünket arról, és mit csinálunk, ha nem teljesíti a kötelezettségét a jogalkotó, és azt mondjuk, hogy nem tudunk mit csinálni. Van közvélemény, a szakmai, a közéleti közvélemény, amely követelheti, hogy legyen már, hozzák meg a törvényt, de nincs semmilyen szankciója, semmilyen közjogi szankciója és politikai szankciója sincs ennek az alkotmánybírósági határozatnak, amelyben alkotmánysértő mulasztást állapít meg.

A politikai szabadságjogok tekintetében Gaudi-Nagy Tamás a gyülekezési jogra vonatkozó törvényt és az egyesülési jogra vonatkozó törvényt említette. Ezek a rendszerváltoztató törvények első csoportjába tartoznak, amelyeket még 1989 tavaszán fogadott el a parlament. Ezek akkor rendkívül progresszívek voltak, például a sztrájk törvény – addig egyetlen szocialista országban sem volt sztrájk törvény – vagy a vallás- és lelkiismereti szabadságról hozott törvény 1989 tavaszán.

Arról a két törvényről, amelyekre képviselő úr rákérdezett, az a véleményem, hogy mind a kettő teljes mértékben elavult. Még alkotmánybíró voltam, amikor a gyülekezési törvénnyel kapcsolatos normamegsemmisítő indítványt elfogadta a többség. A kérdés az volt, hogy a bejelentés nélküli, a rövid idő alatt történt vagy a spontán békés gyülekezést köteles-e túrni a rendőrség vagy nem. Nekem az volt a határozott álláspontom, ezt különvéleményben le is írtam, hogy az egész törvényt hatályon kívül kell helyezni – nem mulasztást megállapítani, hanem pro futuro hat hónappal vagy egy évvel, de nem hosszabb idővel hatályon kívül helyezni, azért ennyivel, hogy a folyamatban lévő tüntetéseknek legyen jogi kerete – és a parlamentet új törvényalkotásra kell kényszeríteni. Nem ez történt, ezért a jogalkalmazó és – ami még súlyosabb – a békés tüntetni kívánó, vagyis a gyülekezés jogával élni akaró állampolgárban folyamatos bizonytalanság van a rövid idejű vagy a spontán jellegű tüntetések megengedettsége és meg nem engedettsége tekintetében. Véleményem szerint ezt a két törvényt a lehető legsürgősebben radikálisan át kell dolgozni, és ennek a két szabadságjognak több elemét valószínűleg az alkotmányba kell beleemelni.

Ne haragudjon, de a 2007-es beadványra most hirtelen nem tudok visszaemlékezni és válaszolni sem tudok, miután két éve nem vagyok benne a testületben.

Az Alkotmánybírósághoz képest mi az alkotmánymódosító törvény helyzete? Számomra egyértelmű a válasz: az alkotmánymódosító törvény vagy alkotmány lesz, vagy nem. Ha nem lesz, akkor nincs vele dolga az Alkotmánybíróságnak, ha pedig az lesz, akkor alkotmány lesz. Az Alkotmánybíróság fölött egyetlen hatalom van, az alkotmányozó hatalom. Ez a hatalom olyan erős, hogy akár meg is szüntetheti az Alkotmánybíróságot. Van

olyan ország, ahol nincs alkotmánybíróság, vagy most jön létre valamilyen pseudo-alkotmánybíróság, például Angliában, vagy másfajta, például amerikai típusú alkotmánybíróság működik. Félreértés ne essék, nem ez a javaslatom, de az alkotmányozó hatalom olyan erős, hogy magának az alkotmányt védő-őrző hatalomnak a létét is megszüntetheti. Ebből következik, hogy az alkotmányba beépítésre kerülő, beépítésre szánt alkotmánymódosító törvény kapcsán szerintem az Alkotmánybíróságnak nincs hatásköre, mert ezzel ő maga normatív alkotmányozó hatalommá válna, azzá pedig nem válhat.

Az EU-csatlakozásos ügy jogilag és esztétikailag egy nagyon csúnya dolog volt. Mindenki tudja, hogy az alkotmány 78. §-ába belekerült az EU-csatlakozásról szóló kérdés. Ennek egyetlenegy praktikus célja van – a politikában vannak ilyenek; vannak, amelyek tolerálhatók és vannak, amelyek nem tolerálhatók, ettől nem dőlt össze a jogállam –, hogy kikerülje az OVB-vel, az Alkotmánybírósággal és minden egyébvel kapcsolatos dilemmákat. De még a parlament elrendelő határozata ellen is fellebbezésnek van helye, ami szerintem jogi nonszensz, amikor az Országgyűlés pozitívan dönt a kiírásról. A lényeg, hogy el akarta kerülni, illetve fel akarta gyorsítani a népszavazás kérdését. Egyébként az 1997-es alkotmánymódosításnak is ugyanilyen praktikus politikai oka volt, hogy a 28/B-től a D-ig bekerült egy hatalmas joganyag, a népszavazásról szóló joganyag – ami egyetlen alkotmányban sincs benne olyan részletességgel, mint a magyar alkotmányban –, mert így tudták elérni, hogy a NATO-népszavazást nagyon gyorsan lefolytassák, és az 50 százalékos érvényességi küszöböt 25 százalékos eredményességi küszöbre vigyék le. Ezt minden értelmes jogász tudta és tudhatta. A 78. § azóta ki is került az alkotmányból. Nem jó az, ha két-három hónapig hatályban lévő szabályok kerülnek be az alkotmányba.

Elnézést, ha a kérdésekre röviden és nem kimerítően válaszoltam.

ELNÖK: Dr. Steiner Pál helyettesíti Bárándy Gergelyt, Rubovszky György Kovács Ferencet, Vitányi István Horváth Zsoltot, Mátrai Márta pedig Dorkota Lajost.

Szavazás

Ki támogatja a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását? (*Szavazás.*) 23-an. Ki nem támogatja? (*Szavazás. – Nincs ilyen.*) Ki tartózkodott? (*Szavazás.*) 3-an. Megállapítom, hogy a bizottság támogatja a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását.

Professzor úr meghallgatásával és az ezzel kapcsolatos döntésünkkel végeztünk. Köszönöm szépen a megjelenését.

Tisztelettel köszöntöm Dienes-Oehm Egon nagykövet urat. A névsor szerint ő következik. Nagykövet úr most számot adhat az elképzeléseiről, illetőleg a felmerülő kérdésekre is választ tud adni. Parancsoljon!

Dr. Dienes-Oehm Egon

DR. DIENES-OEHM EGON alkotmánybíró-jelölt: Tisztelettel köszöntöm a bizottság tagjait. Szeretném a köszönetemet kifejezni a Kereszténydemokrata Néppártnak azért, mert az alkotmánybírák közé való jelölésemre javaslatot tett. S bár meglepett, megtisztelő az alkotmánybírákat jelölő eseti bizottságnak az a döntése, hogy engem jelölti rangra emelt. Nagyon sok tagja ül itt a jelölőbizottságnak, ezért most ezt a köszönetem is kifejezem.

Keresztény értékrendű ember lévén sokat számít nekem a másik ember, valamint az adott szó, a megállapodások tisztelete, ezért maximálisan be fogom tartani az időkeretet.

Alapvetően arra szeretnék rámutatni, hogy a közel négy évtizedes pályafutásom során, illetőleg azt követően miért érzem magam a sors, illetve a gondviselés kegyeltjének azért, hogy mindazon területekbe betekintést engedett számomra, amelyek megítélésem szerint egy alkotmánybírói tagsághoz elengedhetetlenek. Érték ezalatt többféle dimenziót, értem azt, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás területén egyaránt megfordultam, értem ezalatt azt, hogy a magyar jog külföldi képviselője, illetve a Magyarországra irányadó nemzetközi és

legfőképpen európai közösségi jog alkotásában módomban és szerencsém volt részt venni, és következésképpen módomban volt arra, hogy az univerzális, illetve az európai, valamint a magyar jogrendszer kérdéseivel összehasonlító módon is foglalkozhassak gyakorlatban és elméletben egyaránt. Erről szól a közel két évtizedes oktatói múltam – ahogy erről az önéletrajzom is árulkodik – és a publicisztikai tevékenységem is. Természetesen nem képzelem azt, hogy all round játékos lennék, és bárkinek bármilyen konkrét kérdésére választ tudnék adni, viszont – és nem az alkalmasságom akarom ezzel dicsérni, inkább a történelmi szerencsémeket szeretném ezzel örömmel kifejezni – lehetőségem volt arra, hogy a magyar jogrendszer és a külföldi jogrendszerek összeillesztésében tevékenyen és aktívan részt vehettem.

Ez a dolog kezdődött valójában azzal, hogy 1975 óta köztisztviselőként a külkereskedelemben, először a kereskedelmi rendszerekben az áruk forgalmát szabályozó, legszerteágazóbb rendelkezések, amelyek a legjelentősebb nemzetközi összefüggések, ezek tekintetében képviselhettem Magyarországot tíz éven keresztül a mai Világkereskedelmi Szervezet jogelődjében, a GATT-ban, annak a speciális bizottságában. Folytatódott azzal, hogy a rendszerváltozáskor, addigra már szakosodva az Európai Közösségek jogára és egyáltalán az európai integráció mibenlétére, az a lehetőségem is adódott, hogy végigélhettem a 180 fokok fordulatnak minden elemét, a társulás létrehozását, a csatlakozási előkészületeket és utána a tagságot. Az már csak hab volt a tortán, hogy Magyarországnak az Unióban való tagsági részvétele kapcsán olyan helyzetbe kerülhettem, ahol az atyák, akik létrehozták gyermekeiket, és a gyermekek felnőve lehetőséget kapnak arra, hogy az élet minél több területén lényegében önálló, helyenként a szülőktől is független döntéseket hozzanak, hogy itt mérlegre tehessem azt, hogy egyrészt képviselem a szuverén Magyar Köztársaságot, másrészt viszont abban az európai egységfolyamatban létrejövő jogszabályok megszületésében vehetek részt, amelyek egyre inkább behálózják és meghatározzák az életünket.

A nagy szavakat kerülendő, csak utalni kívánok arra tehát, hogy a magyar jogrendszer múltbeli illeszkedése, jogharmonizációs törekvéseink a kilencvenes években mind-mind hivatali feladatomban is képezték. Már a társulási szerződés a törvényalkotónak, legyen az képviselő vagy kormány, kötelezővé tette azt, hogy amennyiben valamely törvényjavaslat az Európai Közösséget érintheti, akkor indokolni kell az attól való eltérést. Nyilvánvaló, hogy a tagság után ez a játék egészen másként néz ki. Itt egyszerűen jogalkotóként is élni kellett a magyar érdekek képviselésével, ugyanakkor tiszteletben kellett tartani azt is, hogy itt egy sajátos szüleménnyel állunk szemben, egy soha nem volt európai jogrendszerrel, amely felnőve, evolutív módon a szülőkre is kötelező döntést tud hozni, még hozzá a közösségi módszer segítségével. Tehát a jogalkotásban, ha vitális érdeke volt Magyarországnak, még szövetségeseket is kellett keresni ahhoz, hogy ezek az érdekek érvényre juthassanak.

Azért villantom fel mindezt, mert tapasztalom, hogy egyre több alkotmánybíróági ügy eredete most már meghatározó módon európai összefüggésű is egyben, és ez nem kritika részemről, de némi bizonytalanságot érzek a mindenkori Alkotmánybíróság részéről az ezzel összefüggő tevékenységben. Jóllehet, a végeredmény most például a lisszaboni szerződés megítélését illetően is egyöntetű és egyhangú volt, két párhuzamos vélemény és egy különvélemény is azt igazolja, hogy rendkívül sokféle koncepció, nézet létezik ebben a dologban, márpedig az Alkotmánybíróság ítélezéséhez egyre inkább egy kifejeződött gyakorlat lenne, illetve lesz szükséges. Úgy vélem tehát, hogy azt az ajándékot, amit az élettől azzal kaptam, hogy olyan helyekre irányított, ahol én megszerezhettem azokat az ismereteket, amelyek e feladat ellátásához szükségesek, ezt nemcsak személyes motivációm visszaadni azzal, hogy kötelességemnek is érzem, hogyha egyébként az elhivatottság megvan bennem arra, hogy az Alkotmánybíróság tagjának tudom magam képzelni, kötelességemnek is érzem azt, hogy segítsen ennek az intézménynek a munkáját most is, illetve egy lehetséges alkotmánymódosítás után is.

Azt gondolom, képtelenség lenne mindazokat a jogalkotási, jogalkalmazási, illetőleg elméleti tevékenységeket a szűk időkeretben vázolni, amelyben megállapodtunk, ezért több időt szeretnék hagyni a kérdéseknek. Köszönettel visszaadom a szót elnök úrnak.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Most venném számba a jelentkezőket: Gaudi-Nagy Tamás, Murányi Levente, Lamperth Mónika – ebben a sorrendben.
Parancsoljon, képviselő úr!

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Köszönöm, elnök úr. Első kérdésem az lenne, kapcsolódva a Bihari professzor úr által elmondott véleményhez, kérdezem az ön véleményét is mint az Európai Unió jogát jól ismerő diplomatáét, aki nagyon sokat dolgozott hazánk Európai Unióba való betuszkolása érdekében, mi az ön véleménye erről a bizonyos 2002. évi alkotmánymódosításról, amely egy népszavazási kérdést illesztett be az alkotmányba, ezzel kizárva mindenfajta jogorvoslatot, és egyidejűleg beillesztette az Európa-klauzulát, a 2/A. klauzulát, amely hazánk szuverenitását lényegében az Unió alá rendelte. Tehát ön alkotmánybíróként milyen döntést hozott volna, ha ön lett volna akkor alkotmánybíró?

A következő kérdésem: a nemzetközi jogon és az Európai Unió jogán kívül mely jogterületekben érzi kompetensnek magát? Az életrajzából, azt nagyon komolyan nézegetve, igazából nem nagyon derült ki más.

S még azt kérném, hogy a politikai szabadságjogokkal kapcsolatos viszonyát mutassa be. Az előző kérdés után elmondtam: egyesülési jog, gyülekezési jog, véleménynyilvánítási szabadság mint legfontosabb fundamentális alapértékei egy demokráciának, amelyek a békés és tisztességes és demokratikus közélet feltételei. Ezeket komoly veszélybe sodorták az elmúlt időszak jogalkotási lépései. Tehát ön, ha alkotmánybíró lenne, hogyan viszonyulna ezekhez a jogkorlátozásokhoz? Például a lex Gárda szabálysértésekhez, hogyan viszonyulna a lex tojás törvényhez, hogyan viszonyulna a passzív engedetlenség szabálysértéséhez, amely, mint tudjuk, a tüntetőket alapvetően tömegesen bizonytalanítja el és rettent el a tüntetéseken való részvételtől.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Lamperth Mónika képviselő asszony!

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Köszönöm szépen. Tisztelt Jelölt Úr! Ön a szocialista-szabad demokrata kormányt képviselte a COREPER-ben, és vezető diplomataként dolgozott abban az időszakban, amikor zajlott az európai alkotmány előkészítése, tehát van erről nyilván képe, ismerete. Mit gondol arról, hogy most Magyarországon 2010. december 31-éig lehetséges-e egy alapos, mindenre kiterjedő alkotmányozási folyamatot lefolytatni úgy, hogy az az alkotmány-előkészítő bizottság, amely az Országgyűlésben megalakult, 2010. december 31-éig kapott határidőt arra, hogy ezt előkészítse. Mit gondol erről, ismerve az uniós előkészületi folyamatot is, lehetséges-e ez?

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Murányi Levente; az előbb a sorrendet megcseréltem.

MURÁNYI LEVENTE (Jobbik): Köszönöm a szót. Nagykövet úr, a következőt szeretném öntől megkérdezni. A jelenlegi, 1949. évi XX. törvény, amelyet mi alkotmányunk hívunk itt most, ez múltját tekintve képes a diktatúra jogfolytonosságát biztosítani. Az Országgyűlés többek között ezért is jelen pillanatban alkotmányozás előtti, alaptörvény-készítés előtti állapotban van. Sokunk reménye szerint a Szent Korona eszmeiségén nyugvó alaptörvényt fogunk létrehozni.

Mi az ön véleménye erről a kérdésről, abban az esetben, ha ön történetesen alkotmánybíró lesz? Szükségesnek tartja-e azt, hogy az ezeréves magyar alkotmány érvényesüljön, és annak alapján jöjjön létre az új alaptörvény? Szükségesnek tartja-e, hogy ha ez létrejött, azt népszavazással megerősítsük?

Erről kérem a véleményét. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Elhangzottak a kérdések. Nagykövet úr, parancsoljon!

DR. DIENES-OEHM EGON alkotmánybíró-jelölt: Köszönöm szépen a kérdéseket. Az első kérdésre, a 2002. évi történésekre, bár nagyon sokat felejtettem, viszonylag könnyen tudok válaszolni. Ugyanis a közigazgatási rendszer részeként nyilvánvalóan nekem is módomban volt a véleményemet kifejezni az egész kérdésről.

Ma már nem lenne célszerű belemenni, de én összességében az alkotmány akkori módosítását sem tartottam szükségesnek. A véleményem az volt, hogy az alkotmány szövege is lehetővé teszi Magyarország csatlakozását. A konkrét kérdés azonban nem feltétlenül erre irányult, hanem arra, hogy minden jogorvoslatot kizártak. Én ezt akkor helytelenítettem, de a döntő szót nem én mondtam ki.

Gaudi-Nagy Tamás képviselő úr – az életrajzom szegényességére utalva – afelől érdeklődött, hogy milyen kérdésekben érzem különösebben illetékesnek magam. Nos, a gyakorlati életem alapvetően a gazdasági tevékenységekhez kötődött, ami abszolút nem zárja ki, hogy a politikai szabadságjogok területéről is rendelkezzem ismeretekkel és véleményekkel. A gazdasági jog terén betöltött nemzetközi funkcióim és tevékenységem az önéletrajz ismerteti. A külföldi beruházásvédelemmel foglalkozó nemzetközi panelnek ma is tagja vagyok. Itt utalhatok a technikai szabálykódexben való képviselőmetemre, valamint arra, hogy az Európai Unió belül Magyarország képviselőjében annak a COREPER-I. előkészítő bizottságnak voltam tagja, amelyik döntően az Európai Unió egységes belső piacával foglalkozik. Némely más kérdéssel is, de ez az integrációnak egy olyan befejezett szakasza, amivel mindenki foglalkozik. Hangsúlyozom azonban, hogy a szerelmem az európai integráció fejlődése és kínálódásai, következésképpen nem hagyhattam ki a politikai szabadságjogok területét sem. Itt azonban univerzálisabb a kép, hiszen az Európai Unió politikai dimenziója igazából csak a maastrichti szerződés óta kezd kifejlődni, és az Európai Unió alapszerződésai mindazokra a nemzetközi konvenciókra, illetőleg általánosan elfogadott alapértékekre hivatkoznak, ahol a nemzetközi kötelezettségeink az Európai Tanácsban és máshol is fennállnak. Következésképpen in concreto a mindenkor nemzetközi kötelezettségek figyelembevételével tudnám az adott konkrét kérdéseket megítélni. A politikai szabadságjogok terén számomra természetesen szentség az, hogy a rendszerváltozás óta Magyarország egy új politikai rendszerre, illetve egy új gazdasági rendszerre, nevezetesen a parlamenti demokrácia és az alapvető emberi jogok tiszteletben tartására, illetve a szociális piacgazdaságra épül.

Lamperth Mónika képviselő asszony egy olyan kérdést tett fel nekem, amire nyilvánvalóan önök, képviselők is keresni fogják, és pártállástól függően találják meg a választ. Amennyiben az új alkotmánytervezet – és ez majd át fog vezetni a következő kérdéshez, az 1949. évi XX. törvény hatályon kívül helyezéséhez is, ezért tulajdonképpen egybefügg a válaszom – zömmel olyan alapértékeknek legalább a preambulumban való képviselőjére utal, amelyek valóban tükrözik azt, hogy itt egy ezeréves magyar államról van szó, amelyik az európai keresztény és zsidó értékrendre, valamint a római és görög civilizációra épül, s ez valamilyen módon kijön a szövegből, ugyanakkor azt is kifejezi, hogy az európai egységben továbbra is érdekelt vagyunk, akkor – minthogy az alapvető emberi szabadságjogok megszüvegezését és rendszerbeli elhelyezését illetően kétségtelenül lehetnek viták, de összességében – az új javaslatnak az államszervezettel kapcsolatos változtatásokra

kell irányulnia, és a változtatások mélységétől függ az, hogy mikorra tud egy országgyűlési képviselő-testület ezekre a dolgokra kellőképpen felkészülni. Ha megvannak a megfelelő szintű bevonások és egyeztetések, akkor ezt sem tartom elképzelhetetlennek, hiszen ne felejtjük el, hogy az 1994-96 közötti időszakban az alkotmányozási munkának voltak már elképzelései, tehát nem hiszem, hogy nem járt utakon vagyunk. Azt azonban szeretném hangsúlyozni, a magam részéről én is azt tartom döntőnek, hogy egy olyan preambulum készüljön, amely evidenssé, világossá, visszavonhatatlanná teszi azt, hogy Magyarországon befejeződött az a korszak, amikor – igaz, hogy már csak a nevében, de – egy 1949. évjáratú törvény díszileg az alkotmány megnevezése előtt. Köszönöm szépen.

Szavazás

ELNÖK: Köszönöm szépen. Tisztelt Bizottság! Ki támogatja a jelölt alkotmánybírává történő megválasztását? *(Szavazás.)* 18. Ki nem támogatja? *(Szavazás)* 3. Ki tartózkodott? *(Szavazás.)* 4. Megállapítom, hogy a bizottság támogatja a jelölt úr alkotmánybírává történő megválasztását.

Köszönöm szépen nagykövet úr megjelenését.

Máris sor kerülhet a következő jelölt meghallgatására, aki nem más, mint Lehoczky dr. Kollonay Csilla. Tisztelt képviselőtársaim bőségesen ismerik a nevével összefüggő adatokat és minden mást, amit leadott a bizottság számára. Tessék parancsolni!

Lehoczky dr. Kollonay Csilla

LEHOCZKY NÉ DR. KOLLONAY CSILLA alkotmánybíró-jelölt: Előljáróban szeretném kifejezni azt az örömet és megtiszteltetést, amit afölött érzek, hogy ebben a pillanatban jelöltként beszélhetek önökkel.

Azt gondolom, a jelölésem mögött elsősorban az áll, hogy az elmúlt évtizedekben a szakmai munkám során elsősorban a szociális és társadalmi egyenlőséget megcélzó jogelméleti és -gyakorlati kérdésekkel foglalkoztam, hiszen ezeknek a jelentősége a jövőben Magyarország és az egész világ számára megnő, természetesen nem szorítva háttérbe az alapvető civil és polgári politikai javakat.

Ami a pályámat illeti: jelen pillanatban sem irreleváns, hogy általában úgy tudtam új területeket feltárni, megismerni és a későbbiekben hozzájárulni azok fejlődéséhez, hogy valamiféle, addig nem ismert új feladatot kaptam. Ilyen volt az, amikor a kilencvenes évek elején az akkor alakult Közép-európai Egyetemen elkezdtem összehasonlító szociális jogot tanítani, ami számomra új terület volt. Iszonyatos nagy munka volt kialakítani a tananyagot, de olyan kérdések tárultak fel előttem, amelyek alapján az addig szűkkörűen a munkajoggal foglalkozó személyként rájöttem, hogy az alapvető emberi jogok terén vannak olyan kérdések, amiket még se a hazai jog, se a nemzetközi jog nem oldott meg. Ezek a kérdések elsősorban az egyenlő bánásmóddal és az egyenlő esélyekkel kapcsolatosak, de felfigyeltem az Európai Unió szerepére is az egységes szociális standardok kialakításában.

E munka során érdeklődéssel kezdtem figyelni az akkori Alkotmánybíróság döntéseit, és bevallom, hogy egyes döntések tekintetében kritika fogalmazódott meg bennem, de úgy éreztem, ez egy minden tiszteletet megérdemlő, tehát jogi szempontból, azaz az elmélet szempontjából nagy tiszteletet érdemlő tevékenység. Amikor a civil és politikai jogok, valamint a szociális jogok kérdéséről van szó, akkor az véleményem szerint az államszocializmusra élesen reagáló szemléletet tükröz.

Ilyen volt számomra a szakszervezetekkel kapcsolatos döntéssorozat, amelyben először egyértelműen megnyilvánult az, hogy többé-kevésbé joggal, a szakszervezetek szerepéről az Alkotmánybíróság, akkor is, ha hangsúlyozta az alkotmány 4. §-ához kapcsolódó jelentőségüket, egyfajta rezervációval és finom tartózkodással reagált. És érdekes volt figyelni, ahogy az évek során ez a szemlélet változott. Tehát megerősítette azt az

érzésemet, hogy a kilencvenes évek elejének egynémely döntését a múltra adott reagálás is irányította egyebek között.

Ilyen kérdés számomra, amellyel úgy gondolom, a továbbiakban is foglalkozni kell, annak ellenére, hogy az irodalomban már szinte mantraszerűen ismétlik bizonyos fordulatait a korábbi alkotmánybírósági döntéseknek, az egyenlő bánásmód, a megerősítő intézkedések, amelyet pozitív diszkriminációnak nevez az Alkotmánybíróság nyelvezete. Van még mit csiszolni, világosabbá tenni és leszűrni.

A pályámnak nagy lendületet adott, vagy mondjuk úgy, újabb hatalmas terület feltárására, megismerésére és talán befolyásolására indított az, amikor 2001-ben a szociális jogok európai bizottsága tagjává választottak. Ez az európai szociális charta végrehajtását felügyelő szerv, Magyarország 2000-ben csatlakozott a szociális chartához. Őszintén szólva én örömmel értesültem erről, és azt is tudom, hogy némi hezitálás előzte meg, éppen a publikációkban nagyon sokszor kritikusan megnyilvánuló gondolkodásom miatt ezt a jelölést. Ezt akkor – talán nem árulok el titkot az évszámmal – az akkori Fidesz-kormány szociális és munkaügyi kérdésekkel foglalkozó közigazgatási szervei döntötték el, az újbóli jelölésemet 2006-ban pedig a következő. Ezzel talán megerősítést nyert az, amit én visszahallottam, hogy a mellettem érvelő szakemberek mondtak, hogy igen, igen, ő nagyon kritikus, de tekintet nélkül kormányokra kritikus, elvi alapon, és egyfajta jogi és értékrendbeli elvek mentén kritikus. Én bízom benne, hogy ez ebben a pillanatban, ebben a jelölésben nem hátrányt, hanem legalábbis egy semlegességet jelent.

A következő, amit talán még megemlítenék, ha a hátralévő néhány perc megengedi, az európai szociális chartával kapcsolatos tevékenység, amelyet sajnálatosan kevésbé ismernek, annak ellenére, hogy az európai emberi jogi egyezménynek hivatalosan pandanjává, tehát párjává nyilvánított dokumentumról van szó, ugyanúgy emberi jogi dokumentumról, és ezt a dokumentumot, illetve az ennek a végrehajtását ellenőrző bizottság, azaz a mi bizottságunk, a szociális jogok európai bizottsága független szakértői bizottság. Amikor csatlakoztam hozzá, az is még csak 9 tagú volt, mára 15 tagúra nőtt, mert olyan sokan ratifikálták azóta a szociális chartát. Tehát ennek az elismerése szavakban megtörténik a különböző Európa tanácsi, sőt az európai uniós szinteken, ugyanakkor úgy tűnik, hogy ennek a gyakorlati érvényesítése nem mindenben jelenik meg nemzetközi és hazai szinten. Tehát én egyik feladatomnak érzem, nem ebben a jelöltséggel összefüggő pozícióban, hanem általában, hogy a kapcsolatot a civil jogok, az alapvető politikai jogok és a szociális jogok között kimutatni és talán a jogokat jobban érvényesíteni igyekezzem.

Egy utolsó gondolat, amit említeni szeretnék, részben a pályámmal, részben a szakmai felfogásommal kapcsolatban. Ez az, amikor az Unió Bizottságának a meghívására részt vehettem egy héttagú szakértői testületben; az úgynevezett flexicurityvel, azaz a rugalmasságot és a biztonságot összeegyeztető tendenciákkal kapcsolatban az Unió állásfoglalásban ajánlotta ezt a tagállamok figyelmébe, és az ezzel kapcsolatos bizottsági kommunikáció előkészítését végeztük. Ebben, tehát a rugalmasság és a biztonság összeegyeztetését célzó – halkan mondom: szerény véleményem szerint nem kimondottan sikeres – erőfeszítésben számomra világossá vált az, hiszen 2007 körül jöttek, de már előtte itt voltak bizonyos jeleiben, ezt követően pedig lavina- vagy cunamiszerűen a globális gazdasági hatások, amelyek véleményem szerint feltétlenül szükségessé teszik az integrációt, különösen olyan kis országok számára, mint Magyarország. Amikor a szociális jogokról van szó, és szembeállítódnak az egyéni, az individuális szabadságjogokkal, akkor az én véleményem szerint soha nem szabad elfelejteni, hogy a szabadságjogok az erőseknek jelentenek szabadságot, hatalmat. A kicsiknek – és akkor itt a szakmámmal kapcsolatban tudom mondani a gyerekeket, adott esetben nőket – vagy a piacon hátrányos helyzetben levőknek bizony nagyon sokszor szükséges az, hogy jogalkotó, fölöttük álló hatalom védje meg őket. Ez tűnik számomra szembetűnőnek a nemzetközi gazdaságban. Úgy tűnik, hogy az egyéni versenyben

a kicsi országok olyan értelemben maradnak le, hogy kénytelenek versenyezni például gazdasági versenyben, munkaerő olcsóságában, ami az én területemhez közel álló dolog, esetleg délkelet-ázsiai országokkal. Ez az, amit a jogi nyelvezetben szabályozási versenynek neveznek. Tehát hogy a világ piacán lassan nem az áruk, az áruk minősége versenyez, hanem az egyes nemzetállamok versenyeznek a saját jogalkotásuknak a lerombolásával, mert egész egyszerűen nem tehetnek mást. Ezzel szemben csak nagy nemzetközi entitások tudják felvenni a harcot, és ilyen lenne az Európai Unió.

Azt gondolom, az időm lejárt. Megköszönöm azt a lehetőséget, hogy eddig beszélhettem, és tisztelettel várom a kérdéseket.

ELNÖK: Köszönjük szépen, professzor asszony. Kérdezem, ki kíván szólni. Schiffer képviselő urat és Gaudi képviselő urat láttam, valamint Szili Katalin képviselő asszonyt. Szili Katalinnak adom meg majd másodikként a szót.

Schiffer képviselő úr!

DR. SCHIFFER ANDRÁS (LMP): Köszönöm, elnök úr. Egy összetett kérdésem lesz, előtte pedig egy ügyrendi megjegyzésem. Mi a múlt héten azért ajánlottunk három jelöltet két helyre a bizottság figyelmébe, hogy tudunk egymással beszélgetni, érvelni, szempontokon vitatkozni adott esetben, és utána valamilyen egyezsége jutni, vagy éppen szempontokat a tisztelt Ház figyelmébe ajánlani. Ez rendkívül nehezen megy úgy, ha a tisztelt képviselőtársak folyamatosan nem figyelnek, hanem zavarják a meghallgatást, és nem lehet hallani önöktől, Vitányi képviselőtársam, nem lehet hallani önöktől adott esetben a jelölt bemutatkozását. Köszönöm.

A kérdésem pedig az lenne, professzor asszony milyen lehetőséget lát az alapjogi bíráskodáson belül arra, hogy a szociális jogok tartalma esetleg komolyabban kifejtésre kerüljön, illetve mi a véleménye arról, hogy a lakhatáshoz való jogot az alkotmányban vagy egy új alkotmányban kodifikálja a parlament.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Szili Katalin képviselő asszony!

DR. SZILI KATALIN (MSZP): Köszönöm szépen, elnök úr. Tisztelt Bizottság! Elöljáróban szeretnék gratulálni ehhez a jelöltséghez, hiszen azt hiszem, önmagában az alkotmánybíró-jelöltté válás is már egy elismerés. Viszont azt gondolom, az ön területe olyan, ami érdemes arra, bár tudom, hogy alkotmánybírónak nincs lehetősége az alkotmányozásra, de tekintettel arra, hogy az ön speciális szakterülete is olyan, ami részben Európát és a globális világot is ma feszíti, a kérdésem arra vonatkozik, lehetségesnek látja-e azt, hogy az alkotmányba bekerüljön az, hogy az állam meddig tartozik felelősséggel a polgáraiért, tehát ami a szociális ellátásaikat és a biztonságot illeti.

Ugyanakkor szeretném felhívni a magunk figyelmét arra, hogy a mai bizottsági meghallgatás és szavazás alapvetően a jelöltté válást jelenti és nem a választást.

ELNÖK: A jelöltté válás tegnap már megtörtént, és ez majd befolyásolja a képviselőket a szavazáskor.

DR. SZILI KATALIN (MSZP): Igen, csak azt szerettem volna tisztázni, hogy a végleges választás majd nyilván a parlament plenáris ülésén történik. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Gaudi-Nagy Tamás képviselő úr!

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Üdvözlöm, professzor asszony. Én is szeretném személyesen köszönteni, illetve abbéli öröömnek hangot adni, hogy nő is van a jelöltek között. Az eddigi 26 alkotmánybíró közül mindössze egyetlenegy volt nő. A világ szégyene, hogy Magyarországon jelenleg nincs aktív alkotmánybíró. És külön köszöntöm úgy is, mint volt oktatómat.

Professzor asszony fő területe a munkajog. Az európai uniós joganyag hatályosságának Magyarországra való kiterjesztése ön szerint ad-e megfelelő mozgásteret arra a jogalkotásnak, illetve az alkotmánybíráskodásnak mint nemzetközi egyezmények közé zárt rendszereknek, hogy egy valóban emberközpontú munkaszabályozási rendszer alakuljon ki, illetve hogy ne váljon áruvá a munkaerő? Különösen gondolok a munkaerő-kölcsönzési szabályokra, amelyek jelenlegi formájukban lényegében a modernkori rabszolgaság új formáját jelentik. Másrészt szeretném megkérdezni, hogy a európai uniós szolgáltatások szabad áramlásával kapcsolatos szabályok valódi korlátot jelentenek-e azzal szemben, hogy a nagy munkáltatók, elsősorban a multivállalkozások megfelelően megregulázásra kerüljenek, és a jelenleginél sokkal keményebb és határozottabb szankciókkal sújtsák őket, ha a munkavállalók érdekeivel tömegesen visszaélnék. Nemrégiben kiderült például, hogy a Tesco közel 1 milliárd forintot lopott el a munkavállalóktól.

Önnek is feltenném a szokásos kérdésem a politikai szabadságjogokkal kapcsolatos elkötelezettség tárgyában. Itt a legalapvetőbb szabadságjogokra gondolok, úgymint egyesülési jog, véleménynyilvánítási szabadság, gyülekezési jog. Az elmúlt nyolc évben több kirívóan alkotmányellenes jogszabály született, amelyek most az Alkotmánybíróság előtt vannak. Ön ezekben az esetekben hogy döntene?

Azt is szeretném megkérdezni, hogy ön szerint a 2002. évi decemberi alkotmánymódosítás szakmailag indokolt volt-e, illetve az, hogy a népszavazási kérdést az alkotmányba emelték, elfogadható, helyes, helyénvaló alkotmányozó lépés volt-e.

Végül arra kérdeznék rá, hogy tudná definiálni a viszonyát a történeti jogfolytonosság és az ezeréves alkotmányosság hagyományával, ezen belül is a Szent Korona-tan értékeivel kapcsolatban. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Professzor asszony!

LEHOCZKYNÉ DR. KOLLONAY CSILLA alkotmánybíró-jelölt: Schiffer András képviselő úr az alapjogi alkotmánybírói gyakorlattal, illetve a lakhatáshoz való joggal kapcsolatban tett fel kérdést. Azt gondolom, itt előrelépésre volna szükség, és az előrelépésre lenne is lehetőség. Itt rögtön válaszolnék Szili Katalin képviselő asszony kérdésére is, aki az államnak az alapjogok biztosításával kapcsolatos kötelezettségeiről kérdezett. Ez ma már általánosan elfogadott az alapjogi tanokban, de – mint a bevezetőmben is mondtam – a gyakorlatba nem megy át. Általánosan elfogadott az, hogy a gazdasági és szociális alapjogok garantálása elengedhetetlen feltétele a politikai és polgári alapjogok biztosításának. Nyilvánvalóan értelmetlen emberi méltóságról beszélni akkor, amikor valaki mocsokban fekszik egy aluljáróban, de nem akarok itt dramatikus képeket felfesteni. Azt gondolom, az emberi lét alapvető és az emberi méltóságot nem sértő feltételei biztosításának az élethez való jog is része, amit az állam nemcsak tiszteletben tartani, hanem védeni is köteles, s a tiszteletben tartás és a védelem kötelezettségéből az aktív lépések kötelezettsége is következik.

A strasbourgi Emberi Jogi Bíróság több ítéletében kifejtette – s ez megint az egyenlő bánásmód kapcsán került előtérbe –, hogy a szociális jogoknak a polgári és politikai jogok szintjére való emelkedésében az egyenlő bánásmódnak komoly szerepe van. Azokban az esetekben, amikor valakinek saját erejéből nem sikerül bizonyos alapvető jogokat gyakorolnia, akkor az államnak kötelezettsége keletkezik pozitív intézkedések megtételére. Ez

az a nemzetközi alkotmányelméletekben is kifejlődött nézet, amely támogatja pozitív intézkedések megtételét. Érdekes módon az Alkotmánybíróság – amely egyfajta oktatási és ismeretterjesztési szerepet is betöltve számos ítéletében hivatkozik különböző más felsőszintű bíróságokra, például az Egyesült Államok legfelsőbb bíróságára, a német alkotmánybíróságra vagy a Dél-afrikai Köztársaság alkotmánybíróságára, amelyek nemzetközi tekintetben is komoly elismerésre tett szert – itt más alkotmánybíróságok szubsztantív egyenlőséggel kapcsolatos ítéleteit nem veszi át, illetve azokra nem fordított kellő figyelmet. Az egyenlő bánásmód tartalmi érvényesítése a polgári és politikai jogok egyenlő biztosításához feltétlenül megkívánja bizonyos minimális szociális feltételek garantálását.

Köszönettel veszem Gaudi-Nagy Tamás képviselő úrnak azt a megjegyzését, hogy örül annak, hogy nő is megjelenhet az Alkotmánybíróságban. Volt már női alkotmánybíró, de e tekintetben semmiképpen nem mondható még az arányosságot megközelítőnek sem a magyar Alkotmánybíróság története. Azonban szeretném az emlékezetükbe idézni – önök nyilván már elfelejtették, de én még emlékszem rá –, hogy egy korábbi javaslatra, amely nőt jelölt alkotmánybíróként, az volt a válasz, hogy nem veszünk be valakit csak azért, mert nő. Ezek alapján én óvatosan és tartózkodással kezelem az ilyen bókot. Ha bármely területen csak egy bizonyos vonás miatt vesznek be valakit, az megkérdőjelezi azt, hogy az absztrakt és abszolút értelemben vett versenyben helytáll-e. Nagyon örülnék, ha ezzel sikerülne színessé tenni az Alkotmánybíróságot, de remélem, ha erre sor kerül, az nem azért lesz, mert kell egy nő is, hanem azért, mert az ember egy versenyben megállja a helyét.

Ehhez hozzá kell tennem azt is, amit egy kicsit háttérben hagytam a bemutatkozásomkor, hogy az átlagnál talán egy kicsit kifinomultabb és kritikusabb hallásom van. Az életrajzomban láthatják, hogy mind a két egyetemen egyenlő bánásmódot tanítok és a nemek egyenlőségével foglalkozó kurzust is tartok, amelyek során alkalmam volt ezeket a hosszú-hosszú időre visszanyúló elméleti és az ember hallását érzékennyé tevő nézeteket megismerni.

Remélem, adott esetben ez az alkotmánybíróági gyakorlatban is megjelenhet, amelyben megint csak egyes döntésekkel kapcsolatban az elismerés mellett, például amikor a nők hagyományos társadalmi szerepéről volt szó, amit ezért hagyott jóvá az Alkotmánybíróság, bizonyos különbségtételeket, apróság egyébként. Itt arról volt szó, hogy a szülési szabadság idejére járó díjazást, az úgynevezett terhességi-gyermekágyi segélyt megkaphatja az anya vagy a gyermeket örökbefogadás céljából igénybe vevő nő, és felmerült a kérdés, és ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróságnak döntenie kellett, hogy ez sérti az egyenlő bánásmódot, hogy miért csak a nő, mert történetesen nem kaphatja meg a gyermek egyedül maradt édesapja sem, ha meghal a gyerek anyja, és ebben az Alkotmánybíróság valami olyan nézetet fejtett ki, hogy a gyermek és a szülő közötti kapcsolatnak ebben az életkorban férfi nem felelhet meg, és a nők hagyományos szerepére utalt. Ez csak az egyik, ami hirtelen eszembe jutott.

Tehát úgy gondolom, hogy bizonyos szemléletváltásra itt is lehetne szükség, részben összhangban azzal, ahogyan az élet változik, részben pedig a nemeknek valóban párhuzamosan fejlődő szerepével kapcsolatban. Egyébként meg kell mondanom, hogy az európai charta 27. cikkelye mindkét nembeli alkalmazottak számára megkívánja az azt ratifikáló tagállamoktól, hogy biztosítsák a jogokat és a szülői-családi hivatás összeegyeztetésével kapcsolatos köteleességeket. Ezt csak azért említem, mert éppen a napokban ezzel kapcsolatos döntésnél írtam egy különvéleményt, amely szerint egy franciaországi túlzott munkaidőt előíró törvényt a bizottság a munkaidőre vonatkozó szabályokat sértőnek találta, de nem találta úgy, hogy ez sérti az említett 27. cikkelyt.

Tehát én azt gondolom, hogy az Európába való visszaintegrálódás és konkrétan az Európai Uniónak a joga nem támadja, inkább védi a szociális jogokat. Én a csatlakozás időszakában, megmondom őszintén, sokkal inkább egyfajta védőerőt láttam az európai uniós

kötelezettségek vállalásában. Megint csak azt tudom mondani, hogy akkor mi a kilencvenes években, és ez már ugyan a kilencvenes évek második fele, mi egy olyanfajta szélsőséges liberalizáción mentünk keresztül, mármint ez az ország, a munkajogi szabályozás, a munkavállalói érdekvédelem megítélését tekintve, ami hozzákötötte színében, rossz megítélésében, ha lehet ezt mondani, mellékizében a munkavállalói védelmet a régi rendszerhez – és itt mondom mindjárt a kétféle jogcsoport szembenállása mögött álló egyik gondot –, amely valóban, már úgy értem, a pártállam valahol civil és polgári, politikai jogokat megvont egyfajta szociális jogi státusz ígérete érdekében. És ez a rendszerváltás után úgy jelentkezett sokak fejében, hogy ezt bontsuk le, mert ez a pártállam. És ha adunk sok szociális jogot, akkor valahol gyengítjük a civil és a politikai jogokat. És az Unió ezt mutatta, hogy nem: a munkavállalói védelem, a szociális védelem nem valamifajta pártállami trükk, hanem igenis hozzátartozik a szociális Európához. Hogy a szociális Európa milyen és hova tart, az egy más kérdés, ott is biztos, hogy sok mindent lehet bírálni, de minden egyes tagállamnak érdeke az, hogy e tekintetben is, mondjuk úgy, a kimondott szavaival összhangban cselekedjen, mármint az Európai Unió.

Ami a munkaerő-kölcsönzés konkrét szabályait illeti, én azt gondolom, hogy van, munkaerő-kölcsönzés van. Az egy más dolog, hogy nagyon sok intézkedéssel elejét lehetne venni, de úgy tűnik, hogy Európa-szerte nem tudják elejét venni. Ezért sokkal hasznosabbnak tűnt, hogy ha már valamit teljesen kizárni nem lehet, mert befolyik a réseken, akkor sokkal célszerűbb szabályozni. És e tekintetben a magyar szabályozás végül is egyfajta, én azt gondolom, kiegyensúlyozott megoldást alakított ki. Ilyen kiegyensúlyozott megoldásnak tartom azt, hogy egyenlő bánásmódot ír elő a kölcsönzött és a saját alkalmazottakkal szemben, nevezetesen, ha valaki hat hónapon túl alkalmaz kölcsönzött munkást, akkor ugyanazt köteles neki adni, mint a sajátnak; illetve ha saját maga kiszervezte a saját dolgozóit, és így kölcsönzi őket vissza, akkor pedig első pillanattól kezdve ugyanazt köteles adni neki, mint az alkalmazásában álló dolgozóknak. Ezzel megelőzhető az, hogy valamiféle komoly gazdasági érdekelttség legyen munkáltatói oldalon a munkaerő-kölcsönzésre. Bár ezzel együtt maradéktalanul egyetértek Gaudi-Nagy Tamás képviselő úrral abban, hogy a munkaerő-kölcsönzés egyfajta a munkavállalók fokozott kizsákmányolására irányuló intézmény. A jog tehát azt tudja tenni, hogy ezekre fékeket tesz. Mondjuk, még egy jó féknek tartom azt is, hogy a különböző kötelezettségek, amelyek a kölcsönző cégre vannak előírva, bejelentési, nyilvántartási, bérfizetési, s a többi kötelezettség, azokért felel a felhasználó, a kikölcsönző munkáltató oly módon, hogy ha a kölcsönző cég nem tartja be a szabályokat, akkor ő fog úgy minősülni a jog értelmében, mint ha valódi munkáltatója lenne a kölcsönzött munkavállalónak. Tehát valamiféle jogi garanciákat itt ki lehet alakítani. Azt gondolom, ebben az Unió joga jó.

Most jön a szolgáltatások szabad áramlásával kapcsolatos kérdés. A kérdés megint, ha lehet ezt mondanom, szívből szólt. Nem tudom, mennyien ismerik itt azokat a két éve született döntéseket, amelyek az Európai Unióban a híres Laval- és Viking-ügyek, amelyek azokat a szabályokat lépték át, ha lehet ezt mondani, tehát az Európai Bíróság azokat a szabályokat kicsit átlépte, amelyek előírják, hogy a másik országból hozott munkavállalónak a vendéglátó ország munkajogi minimálkövetelményeit kell biztosítani bizonyos, nyolc feltétel tekintetében, mint minimálbér, maximum munkaidő, és így tovább, tehát a legfontosabb követelményekben. Ezekben az ügyekben, mert ugye, Északon vagyunk, ahol kollektív szerződések szabályozzák a munkajog zömét, ott nem ismerte el a kollektív szerződés, illetőleg egy bizonyos esetben a sztrájknak a jogát, hogy kezére üssön adott esetben a munkáltatónak, aki lett, illetőleg litván béreket akart a korábban svéd és norvég színek alatt futó munkáltatók által fizetni. Emiatt pillanatnyilag nagy felzúdulás és mozgás van az Európai Unióban, és bízunk benne, hogy ez visszakerül a helyes útjára, azon a sínen, amelyet a képviselő úr is mondott, tehát amely egyenlő feltételeket kíván biztosítani, és nem

rákényszeríteni az országokra azt, amit én korábban úgy hívtam, hogy szabályozási verseny. A szabályozási verseny a munkafeltételek, a társasági jog és a környezetvédelmi feltételek lerontásáról szólnak, még hozzávehetjük olykor a műemlékvédelmet, hogy olcsó legyen a termelés, ezekért ne kelljen fizetni, és az országok szépen mennek bele, hogy lerontják a saját feltételeiket, a piac biztonságát, a munkaerő biztonságát és a környezet védelmét aláhelyezve a tökevonzás érdekének. Elnézést, hogy ez megint kicsit színpadiasan hangzik, de erről szól ez a szabályozási verseny, amelyet muszáj megállítani, és talán az európai uniós szinten meg lehetne tenni.

Köszönöm, és megint elnézést, ha hosszan beszéltem.

Szavazás

ELNÖK: Köszönjük szépen, professzor asszony.

Felteszem a kérdést, hogy támogatja-e a bizottság a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását. Aki támogatja, annak a szavazatait számoljuk össze. *(Szavazás.)* 19, nagy többség. Ki tartózkodott? *(Szavazás.)* 4-en. Tehát 4 tartózkodás mellett, ellenszavazat nélkül a bizottság támogatta az alkotmánybíróvá jelöléshez szükséges meghallgatáson a professor asszony kandidálását. Köszönöm szépen. *(Lehoczkyné dr. Kollonay Csilla: Én is köszönöm.)*

A tisztelt bizottság tagjaitól és másoktól is elnézést kérek, de folyamatosan kell haladnunk. Rajtam kívül mindenkinek módja van fölállni és levegőzni.

A névsor szerint a következő jelölt, akit meghallgatunk, Mészár Róza bírónő, aki a Legfelsőbb Bíróság tagja.

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Nem lehetne három perc technikai szünetet kérni?

ELNÖK: Akinek mehetnékje van, az menjen ki. A technikai szünet mindenki számára nyitva áll. A bizottság nem fog szünetet tartani, mert még sok napirendi pontunk van és fél 3-kor egy másik bizottságban vagyunk érdekeltek. Ez egy ilyen nap!

Parancsoljon, bírónő!

Dr. Mészár Róza

DR. MÉSZÁR RÓZA alkotmánybíró-jelölt: Nagyon megtisztelőnek érzem azt, hogy egyáltalán itt lehetek. Köszönöm szépen a jelölőbizottságnak a jelölést.

Úgy gondolom, az én jelölésem bizonyos szempontból unikum, mert már volt ugyan bíró tagja az Alkotmánybíróságnak, nem is egy, de olyan, aki a bírói életpálya valamennyi stációját végigjárta, még nem.

Harmincadik éve ítélezem, ezt megelőzően bírósági fogalmazóként, illetve titkárként készültem a pályára. Most is úgy gondolom, egy bíró életében az a legnagyobb dolog, hogy bírónő lett. Szerencsésnek tartom magam azért, hogy hivatásszerűen ítélezhetem. Nagyon szeretem a munkámat és remélem, hogy a munkámmal szembeni elvárásoknak minden alkalommal eleget is tudtam – s tudok majd a jövőben is – tenni.

Kezdő bíróként egy egészen kicsi bíróságon ítéleztem, ahol összesen hárman voltunk. Ott – ugyancsak unikumként – nem csupán büntetőügyeket, hanem polgári ügyeket is intéztem, ami akkor is ritkaság volt, ma meg talán már nincs is ilyen. Ezt követően bekerültem a Baranya megyei bíróságok székhelybíróságára, a Pécsi Városi Bíróságra, ahol már szakosodtam, és elsősorban nagyjelentőségű gazdasági, illetve vagyoni elleni bűncselekményeket, valamint a közélet tisztasága elleni bűncselekményeket tárgyaltam. Ezt követően voltam megyei bírósági bíró, majd megyei bírósági tanácselnök, a Baranya Megyei Bíróság büntető ügyszakának kollégiumvezetője, és immár negyedik éve ítélezem a Legfelsőbb Bíróságon. Ezzel annyiban módosult a tevékenységem, hogy egyrészt az ország

egészének az ítélkezési gyakorlatát láthatom, másrészt pedig azzal, hogy nem csupán egy fellebbviteli tanács tagjaként ítélkezem, hanem rendkívüli jogorvoslatok felülvizsgálatában és elbírálásában, valamint a legfőbb ügyész által kezdeményezett, a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatok elbírálásában is részt veszek, nyilván másképp kell végezni a munkámat. Ezenkívül részt veszek a bíróságok számára kötelezően alkalmazandó jogegységi döntések előkészítésében és meghozatalában is. Mindezt azért tartottam fontosnak elmondani, mert szeretném, ha látnák, hogy milyen színes és sokrétű a munkánk.

Felmerülhet a kérdés: amellet, hogy harmincadik éve büntetőügyekben ítélkezem, van-e elég bátorságom ahhoz, hogy alkotmánybíróként egészen más jogterületekre is merészkedjek. Büntetőbírónak lenni nemcsak azt jelenti, hogy büntető jogszabályokat alkalmazunk. Különösen nem igaz ez például a gazdasági bűncselekmények kapcsán, ahol a háttérjogszabályoknak legalább akkora jelentőségük van, mint a büntető anyagi és eljárási jognak. Egy gazdasági bűncselekményt elbíráló bírónak ismernie kell valamennyi adójogszabályt, a társasági törvényt, a csődtörvényt és még sorolhatnám az egyéb jogszabályokat, s emellett némileg tisztában kell lennie a gazdasági viszonyokkal is, mert különben nem tudná áttekinteni az adott ügyet, nem beszélve a különböző ügyek közötti összefüggésekről. Emellett – mint minden büntetőbíró – polgári jogi ügyeket is elbíráltam, ez pedig feltételezi a polgári anyagi és eljárási szabályok ismeretét is. Ennek ellenére tudom, hogy ez egy egészen nagy feladat, amely számos, még a birtokomban nem lévő tudást is igényel, de talán képes lennék ezek elsajátítására is, annál is inkább, mert ez a tevékenység hasonló ahhoz, amit most végzek. Egy büntetőbíró bizonyítási eljárást folytat le, ennek során bizonyítékokat vizsgál meg és mérlegel, a mérlegelő tevékenység eredményeképp tényeket állapít meg, a megállapított tényekből további tényekre következtet, majd ennek alapján megállapít egyfajta tényállást és ebből a tényállásból levonja azt a következtetést, hogy a terhelt elkövette-e a vád tárgyává tett cselekményt, és ha a válasz igenlő, akkor az összes jogszabály egybevetésével – természetesen elsősorban a Btk. különös részére figyelemmel – azt is megállapítja, hogy ez a cselekmény bűncselekmény-e, és csak ezt követi mindaz, ami valóban csak büntetőbírói tevékenység. Tehát megfelelő módon körbetekintve, értékelve a büntetés kiszabása során irányadó valamennyi körülményt választja ki a megfelelő büntetési nemet és mértéket.

Úgy gondolom, hogy az alkotmánybíró hasonló tevékenységet folytat. Elsősorban az irányadó jogszabályokat, az alkotmánybíró szempontjából fontos tényeket állapítja meg, és ezt követően végzi el azt a mérlegelő tevékenységet, ami természetesen más jellegű, mint egy büntetőbíróé, de a mérlegelés ebben az esetben is mérlegelést jelent.

Nem kívánom az önök idejét tovább rabolni. Felteszem, hogy vannak kérdéseik, amelyekre nagyon szívesen válaszolok.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Ki kíván kérdést feltenni vagy észrevételt megfogalmazni? Lamperth Mónika és Szili Katalin. Először Lamperth Mónika képviselő asszonynak adom meg a szót.

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! Tisztelt Bírónő! A Magyar Szocialista Párt országgyűlési képviselőcsoportja nagyon fontosnak tartja, hogy a magas felkészültségű elméleti jogászok mellett ugyancsak magas felkészültségű gyakorló és jogalkalmazó jogászok is legyenek az Alkotmánybíróságban, ami ennek az alkotmányvédelem legfőbb szerveként működő sokszínű testületnek egy másik értékét adja. Most meghallgattunk kiváló felkészültségű elméleti jogászokat, de nagyon fontosnak tartom, hogy gyakorló, s ugyancsak magas felkészültségű jogász is legyen az Alkotmánybíróságban.

Azt szeretném megkérdezni öntől, hogy eddigi életútja, az elmúlt harmincéves ítélkezési életút melyik szakaszáról gondolja azt, hogy alá tudja támasztani esetleges alkotmánybírói munkáját. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm. Szili Katalin képviselő asszony!

DR. SZILI KATALIN (MSZP): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Én is szeretnék gratulálni a jelöltnek ehhez a lehetőséghez. Tekintettel arra, hogy a bírászkodás valamennyi fokát végigjárta, s ahogy az életrajzából látom, főleg a gazdaság és a közélet tisztaságával kapcsolatos bűncselekményekben járt el, így a kérdésem is erre vonatkozik. Jóllehet alkotmánybíróként lehetőség van arra is, hogy ha az alkotmánnyal kapcsolatosan vagy egyáltalán a jogalkotásban problémákat vél felfedezni vagy hiátusokat tapasztal, akkor ezek megszüntetésére javaslatokat tegyen. Hogyan látja, bírónő, melyek azok a konkrét területek, amelyeken a törvényalkotásban, a jogalkotásban szükséges lenne előrelépni ahhoz, hogy a hétköznapiak során ezekben az eljárásokban még hatékonyabban lehessen fellépni? Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm. Parancsoljon!

DR. MÉSZÁR RÓZA alkotmánybíró-jelölt: Köszönöm szépen. Lamperth képviselő asszony kérdésére elég nehéz a válasz. Meg kell mondanom, ha az életem bármely szakaszát tekintem át, mindegyiket fontosnak tartom. Amikor kezdő bíró voltam, és igen kicsi bíróságon ítélkeztem, akkor egyedül voltam büntetőbíró, ami azt jelentette, hogy mindenféle ügyet, ami városi hatáskörbe tartozott, tárgyaltam. Ez borzasztóan nagy lecke volt. Küzdöttem a kezdő bíró nehézségeivel, akkor indult az életem, természetesen ennek a nehézségeivel, ugyanakkor azonban, anélkül, hogy bárkihez fordulhattam volna, hiszen ez egy vidéki kicsi bíróság volt, rajtam kívül ott nem volt büntetőügy-szakon szakember, ez viszont valóban nagy lecke volt, mert meg kellett tanulnom rengeteg mindent, meg kellett tanulnom abszolút önállóvá válni minden segítség nélkül, értem alatta azért döntően természetesen kizárólag az elméleti segítséget. Tehát azt gondolom, ha először nekifutok ennek a kérdésnek, ez volt a legfontosabb szakasza az életemnek.

De nem mondhatom, hogy a többi nem volt fontos, mert például kollégiumvezetőként a kollégáim munkájának a segítése is a feladatomból volt, vagy a megye ítélkezési gyakorlatának az egységét kellett elősegítenem. A kezdő bírók instruálásától a fogalmazóképzésen keresztül feladatomból volt sok más is, ez legalább olyan jelentős rész volt.

Legfelsőbb bírósági bíróként pedig, úgy gondolom, sok-sok más területe is van a munkánknak, amihez korábban nem volt szerencsém. Így például a jogszabályok véleményezése, ami egészen közvetlenül kerül hozzánk. Az, hogy ezeknek a jogszabályoknak a véleményezése milyen eredménnyel jár, más kérdés, de ezt mi nagyon komolyan vesszük, és mindent meg is teszünk annak érdekében, hogy felhívjuk a jogalkotók figyelmét a már megtett javaslatok esetleges ellenhatásaira vagy hibáira. A Legfelsőbb Bíróság kollégiumi tevékenységén belül például az ítélkezési gyakorlatot orientáló kollégiumi vélemények meghozatala, az ezt előkészítő munkában való részvétel, úgy gondolom, óriási jelentőséggel bír. A Legfelsőbb Bíróság elvi jelentőségű határozatainak a meghozatalában ugyancsak részt veszek, és ez szerintem megint csak nagy jelentőséggel bír az ország ítélkezési gyakorlatára.

Tehát, ha meg kellene jelölni azt, hogy a pályám melyik szakasza az, amelyiket a mai jelölés szempontjából a legjelentősebbnek tartok, akkor azt kellene mondanom, hogy az a harmincvalahány év, amit én a bíróságokon fogalmazóként, titkárként, illetőleg bíróként eltöltöttem.

Szili képviselő asszony kérdésére kicsit talán messzebből kezdem a választ.

Jogalkotás: a bíró feladata az, hogy a hatályos jogot alkalmazza. Én bíróként erre tettem esküt, és ezt is cselekszem. Természetesen, mint bírónak, van minden jogszabályról véleményem. Úgy gondolom, hogy azokat a jogalkotási hibákat, amiket a legutóbbi időben is tapasztalhattam, mindenképpen ki kell küszöbölni. Hadd mondjak konkrét példát. A hatályos büntető törvénykönyvnek a foglalkozástól eltiltásra vonatkozó rendelkezései jelenleg két (3) bekezdéssel rendelkeznek - kettővel. Ezt, azt gondolom, mivel jogászok vannak jelen, el tudják képzelni, hogyan fogja indokolni az a bíróság, amikor valamelyik harmadik bekezdés alapján tilt el valakit a foglalkozástól. Ez különös jelentőséggel bír most már, május 1-jén, ugye, hatályba lépett az új büntetési rendszer. A foglalkozástól eltiltás immár nem mellékbüntetés, hanem önálló büntetés, nagyon érdekesen lehet majd alkalmazni. De ugyanez elmondható a hatályba lépett új büntetési rendszer kapcsán a következő példán keresztül is.

Ugyebár, megszűnt az alternatív büntetési rendszer, minden egyes különös részi tényállás elvileg május 1-jétől vagy csak pénzbüntetést, vagy csak szabadságvesztést tartalmaz, és az általános részben a rendelkezés lehetővé teszi, hogy a szabadságvesztés helyett a bíróságok a Btk.-ban felsorolt egyéb büntetési nemekre egyenként vagy egymás mellett alkalmazzák. Igen ám, csak hogy közben tavaly decemberben megszületett két olyan törvény, amelyek számos különös részi tényállást érint, és amelyeknél ott vannak az alternatív büntetési nemek, ráadásul olyan módon is, amelyek korábban nem szerepeltek. Ebből láthatóan a jogalkotó nyilvánvalóan arra törekedett, hogy azt az adott bűncselekményt ne feltétlenül szabadságvesztéssel büntesse a bíróság, azonban az alternatív büntetési nemek miatt lehetetlenné teszi, hogy például egy még enyhébb büntetési nemet alkalmazzon a bíróság, holott ennél súlyosabb megítélésű bűncselekményeknél az általános rendelkezések alapján megteheti. Ezek, tudom, apróságoknak tűnnek, azonban annak az embernek az életében, aki vádlottként a bíróság előtt áll, és akivel szemben a bíróság majd büntetést szab ki, nem apróság, neki az élete legnagyobb problémája, a legnagyobb ügye lesz ez.

Nos, ezzel csak azt akartam hangsúlyozni, és talán ezzel válaszolok is a képviselő asszony kérdésére, hogy igen, nagyon fontosnak tartom, hogy a jogalkotás ennél precízebb legyen. Valószínűnek tartom azt is, hogy számos képzett kodifikátorra lenne szükség. A kodifikátornak természetesen nem az a feladata, hogy a politikára figyeljen, hanem arra, hogy a törvény szövegét úgy öntse formába, hogy ne forduljanak elő ilyen ellentmondások egy ilyen alapvető törvényben, mint most a büntető törvénykönyvben. Úgy gondolom, a jogalkotóknak talán még hatékonyabban kellene támaszkodniuk a jelenlegi bírói kar véleményére is. Azok az észrevételek, amelyeket a Legfelsőbb Bíróság kollégiumai megfogalmaznak, higgyék el, kérem, nagyon alaposan átgondolt és jelentős munkaigénnyel járó vélemények. Mindenképpen jó lenne, ha netán megszületik az új jogalkotási törvény – nem tudom, hogy lesz-e vagy nem, a korábbi az Alkotmánybíróság december 31-ével kezdődő hatállyal megsemmisítette –, akkor már önöknek, mint honatyáknak, honanyáknak erre is figyelniük kellene.

Nem tudom, teljes körű volt-e a válasz.

ELNÖK: Köszönjük szépen. *(Dr. Gaudi-Nagy Tamás: Szeretnék kérdezni. Kint voltunk, a mellékhelyiségben tartózkodtunk.)* Képviselő úr, az ülést én vezetem. Ha a képviselő úr nem volt jelen a jelölt asszony bemutatkozásán *(Dr. Gaudi-Nagy Tamás: Egy percig voltunk kint.)*, megbeszéltük, hogy folyamatosan ülésezünk, de aki nincs jelen, az nem tud kérdezni. *(Dr. Gaudi-Nagy Tamás: A kérdéseknél már itt voltam, kérem az elnök urat, vegye napirendre azt, hogy feltehezzük a kérdéseinket. Ez méltatlan az üléshez.)* Értem, képviselő úr. Ügyrendi kérdésben a szót meg fogom adni. Ha az ülésvezetéssel kapcsolatban kifogása van, forduljon a Ház elnökéhez. Köszönöm szépen.

Szavazni fogunk. *(Dr. Gaudi-Nagy Tamás: Ügyrendben kérek akkor szót.)*

Szavazás

Egyelőre most szavazunk, elrendeltem a szavazást. Támogatja-e a bíróság a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását? Aki támogatja, annak kérem a szavazatait! (Szavazás.) 24. Ki az, aki ellenzi? (Szavazás.) Hárman ellenzik. Köszönöm szépen.

Köszönjük szépen a bírónő előadását. (Dr. Mészár Róza: *Én köszönöm. – Elhagyja az üléstermet.*)

Haladunk tovább. Mielőtt Stumpf István meghallgatására kerül sor, szót kért ügyrendi kérdésben Gaudi-Nagy Tamás képviselő úr. Parancsoljon, képviselő úr!

Dr. Gaudi-Nagy Tamás ügyrendi javaslata

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Köszönöm, elnök úr. Nem kívántam konfliktusba kerülni az elnök úrral, tényleg mindig is korrekt volt a tárgyalás- és az ülésvezetése, csak úgy érzem, itt jó volna, ha egy kérdést feltehetnénk, úgy, mint a többieknél is. Vannak biológiai szükségletek, és egyszerűen nem értem, hogy pont most, amikor az egyenlő bánásmódról szóló nagyon alapos ismertetést hallottunk Kollonay Csilla alkotmánybíró-jelölttől. Nem tudom, miért szenvednek most hátrányt azok, akik kevésbé tudtak ellenállni a biológiai szükségletek csábításának. Úgy érzem, egyébként kifejtettem volna a kérdést, hogy katonai tanácstagként vajon Szima Judit ügyéhez hogyan viszonyul hozzá, és a többi, és a többi...

ELNÖK: Képviselő úr, az ügyrendi kérdését fogalmazza meg. Mi az ügyrendi kérdés?

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): A kérdésem az – most már kicsit post festa, vagy még itt van az alkotmánybíró-jelölt –, azt kérem ügyrendi kérdésként feltenni szavazásra, a bizottság támogatja-e azt, hogy az imént meghallgatott alkotmánybíró-jelölt, Mészár Róza bíró részére kérdést tehessek fel.

Szavazás

ELNÖK: Helyes, felteszem szavazásra a kérdést. Ki az, aki támogatja, hogy a már lezárt ügyben a meghallgatott Mészár Róza alkotmánybíró-jelölt asszonynak a képviselő úr, aki egyébként nem volt jelen a meghallgatásán, kérdést tegyen fel. Aki támogatja ezt a kérést, annak a szavazatait számolom össze. (Szavazás.) Köszönöm, elutasítva. (Dr. Gaudi-Nagy Tamás: *Köszönöm az együttműködést! Gratulálok! – Tapsol.*)

Figyelmeztetem a képviselő urat, én vezetem az ülést, és vannak eszközeim az ülésvezetés rendje érdekében. Köszönöm.

Stumpf István professzor úr, parancsoljon!

Dr. Stumpf István

DR. STUMPF ISTVÁN alkotmánybíró-jelölt: Jó napot kívánok, hölgyeim és uraim. Elnök úr, köszönöm szépen a szót.

Tisztelt Bizottság! Ha megengedik, három kérdésre koncentrálnék a meghallgatásom alkalmával. Az első, hogy miért fogadtam el a jelölést, és miért tartom mindezt megtiszteltetésnek; a második, hogy hogyan látom az Alkotmánybíróság szerepét; a harmadik pedig, hogy mért felelek meg a törvény szakmai alkalmasságra vonatkozó követelményeinek.

Olyan jogászként, aki a pályáját az állam- és jogelméleti tanszéken kezdte, valamint részt vehetett a Bibó István Szakkollégium megalakításában, amely éppen a jogállamiság megteremtésében vállalt elengedhetetlen szerepet, valamint olyan emberként, aki a Harvard Egyetemen tanulmányozhatta az állam- és közigazgatás-tudomány új fejleményeit, és olyan emberként, aki részese lehetett az egyik legjelentősebb jogi teljesítményt tartalmazó alkotmánykommentár megjelentetésének a Századvég Kiadó által, nagyon nagy

megtiszteltetés, hogy ilyen életpálya után ezt a lehetőséget megkapja, hogy alkotmánybíró-jelölt lehessen.

Úgy gondolom, hogy az Alkotmánybíróság kitüntetett szerepet játszott a jogállami forradalomban, mondhatjuk azt is, hogy tulajdonképpen ennek az átmenetnek nagyon fontos szimbóluma volt, fontos szerepet játszott a hatalmi ágak egyensúlyának megteremtésében és mindennapi gyakorlatának érvényesítésében és az állampolgári alapjogok védelmezésében. Formálta és fejlesztette a jogi kultúrát, vitát kiváltó, láthatatlan, alkotmányra épülő aktivizmusával az alkotmány felfogásának bővüléséhez járult hozzá, és tulajdonképpen megteremtette a mintegy ezer oldalas alkotmány kialakulását és funkcionálását.

Bár a szerepfelfogása változott, és a mai időszakban is többféle periódusát lehet elkülöníteni az Alkotmánybíróság fejlődésének, azt gondolom, hogy most is nagyon fontos szimbóluma és garanciája a magyar jogállamiságnak. Önök úgy döntöttek, tisztelt képviselő hölgyek és urak, hogy új alkotmányt fognak majd elfogadni. Azt gondolom, ez az új alkotmány majd nyilvánvalóan új kihívások elé fogja állítani a magyar Alkotmánybíróságot is. Örömmel vennék részt ennek az új helyzetnek az értelmezésében és az Alkotmánybíróság presztízsének további megerősítésében.

Engedjék meg, hogy most áttérjek a szakmai alkalmasság kérdésére. Szeretném az elején világosan leszögezni, hogy meggyőződésem szerint teljes mértékben megfelelek a törvény szellemének és betűjének. Először vizsgáljuk meg a szellemét. A szellemével összefüggésben a tudományos teljesítményemet szeretném összhangba hozni. Azt gondolom, a jogalkotók az elmúlt évtizedek során mutatott gyakorlatukban egyértelműen azt mutatták, hogy azt a nemzetközileg érvényesülő felfogást képviselik, amely az állam- és jogtudományok, valamint a politikatudomány közötti erős és szoros konvergenciát jelentik. Én mint az állam- és jogelmélet tanszék oktatója, 1982-től folyamatosan a jogi kar főállású vagy mellékfoglalkozású oktatója vagyok, jelenleg is. Az elején állam- és jogelméletet oktattam, bevezetést az állam- és jogelméletbe, majd jogszociológiát is, majd a későbbiek során közigazgatás, az alkotmányos berendezkedéssel kapcsolatos ismeretek kapták a fő hangsúlyt.

A 90-es évek közepétől az érdeklődésem egyre inkább a közigazgatás tudománya, az alkotmányos berendezkedés sajátosságai felé fordult, tehát a szélesebb értelemben vett jogtudománnyal foglalkoztam. A múlt évi habilitációs eljárásom során és a habilitációs minősítemem során az állam új szerepének az értelmezésével foglalkoztam, a habilitációs bizottság az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar habilitációs bizottsága volt. A habilitációs bizottság úgy értékelte a teljesítményemet, hogy az adott szakterületen jó minőségű, kiemelkedő szakmai munkát folytattam, és alkalmas vagyok arra is, hogy az egyetemi oktatásban egyetemi tanárként működjek. Egyébként a habilitáció önmagában az egyetemi magántanári státusszal ekvivalens, ez a jelenlegi szabályozás szerint az értelme.

Tehát ilyen értelemben, ha azt a kérdést tesszük fel, hogy a szakmai életutam, az elmúlt időszakban mutatkozó publikációim mennyiben felelnek meg abban az elmúlt években követett alkotmánybírói és országgyűlési gyakorlatnak, hogy egyre több olyan embert választanak alkotmánybíróvá, aki a közigazgatás-tudomány, az állam- és jogtudomány és a jogtudomány általános elméleti kérdéseivel foglalkozik, akkor azt kell mondjam, hogy ebben az értelemben az a szakmai teljesítmény, amit nyújtottam az elmúlt 25 évben, teljes egészében megfelel ezeknek a követelményeknek. Úgy gondolom tehát, hogy a közigazgatási, alkotmányjogi kérdések, amelyek egyébként is, ha önök megnézik az Alkotmánybíróság elmúlt időszakban meghozott döntéseit, nagyon jelentős számot tesznek ki az alkotmánybírói döntések körében, ebből következően tehát nem véletlen, hogy az Alkotmánybíróság utolsó két elnöke is jórészt ilyen területekről származó ismeretekkel bír.

Tehát azt gondolom, hogy teljes egészében illeszkedik mind az Országgyűlés, mind az Alkotmánybíróság gyakorlata ahhoz a trendhez, amely erős konvergenciát mutat az

államtudományok, a jogtudományok és a közigazgatás-tudomány között. Én ennek a konvergenciának az egyik képviselője vagyok, és azt gondolom, ebben az értelemben ez kielégíti azt az igényt, amit a jogszabály ezzel a kérdéssel kapcsolatban megfogalmaz.

Ami a törvény betűjét illeti, az pedig a szakmai, jogászai gyakorlati tevékenységemet jelenti. Ugye, azt mondja a törvény, hogy legalább 20 éves szakmai gyakorlat olyan helyen, ahol szükség van az állam- és jogtudományi végzettségre – tehát nem jogászai szakvizsgára, hanem állam- és jogtudományi végzettségre. Mint ahogy az önök előtt fekvő részletes szakmai életrajzomból kitűnik, 25 éves szakmai gyakorlattal rendelkezem ezen a területen. Olyan helyeken végeztem munkát – gyakorlati jogászai munkát is a tudományos munka mellett –, amelyhez állam- és jogtudományi végzettség szükséges volt. Így például a Jogász Szakkollégium megalakítása és igazgatási tevékenysége, amelyben a kollégium irányítása, az egész kari, egyetemi tanári munka, az országos reprezentáció, az egész szakkollégiumi rendszer újraszabályozása, az intézmény irányításával kapcsolatos munkák komoly jogi szaktudást igényeltek. A Századvég Alapítvány elnökeként 1991 óta – és a politikai iskola igazgatójaként – olyan jogászai tevékenységet kellett végeznem, amely részben az egyetemi akkreditáció, részben az alkotmányjog, közigazgatási jog, önkormányzati rendszer oktatásának szabályozása, az egyetemi szintű kapcsolatteremtés, az alapítványi tevékenység kiterjesztése, nonprofit tevékenység és gazdasági tevékenység, de ennek jogi szabályozása, valamint a nemzetközi tevékenység. Ez mind azt jelenti, hogy igenis, legalább olyan gyakorlati tevékenységet kellett elvégeznem, mint számos más gyakorlatban dolgozó jogásznak.

Azt gondolom, a kancelláriaminisztériumhoz szükséges állam- és jogtudományi végzettség talán nem kétséges. Mindig problémát okozott, ha olyan emberek vezették a kancelláriaminisztériumot, akik ezzel a végzettséggel nem rendelkeztek, és az elmúlt időszakban elsősorban az üzleti életben vállalt szerepem révén felügyelőbizottsági tagja vagyok egy olyan nemzetközi biztosítótársaságnak, amelynek a tagságához a PSZÁF előzetes jóváhagyása kell, tehát szükség van az olyan vezetői, jogi tapasztalatokra, amellyel én rendelkezem.

Tehát mindent egybevéve azt gondolom, tökéletesen kielégíti ez a szakmai életút is a jogszabályi követelményeket. Mindent összevetve tehát azt szeretném mondani, hogy ahogyan a kancelláriaminiszteri felkérést is szakmai kihívásként fogtam fel, hiszen igen komoly szakmai előkészítő munkát végeztem, így az alkotmánybírói jelölést is igen komoly szakmai kihívásnak értékelem, és akként is fogok dolgozni, ha önök erre lehetőséget adnak.

Nagyon remélem, hogy ha alkotmánybíróként dolgozhatok, az a gyakorlati közigazgatási, államigazgatási ismerethalmaz, amelyet az elmúlt időszakban felhalmoztam, gyarapítani tudja az Alkotmánybíróság egyre szélesedő praxisát. Megválasztásom esetén természetesen eleget fogok tenni az összeférhetlenségi követelményeknek, bár tulajdoni összeférhetlenséget nem tartalmaz a törvény, természetesen a médiaportfólióval rendelkező cég tulajdonrészeseledésétől ettől függetlenül meg fogok válni.

Végezetül szeretném a leghatározottabban visszautasítani egyes képviselők nyílt törvénysértéssel történő vádaskodását. Ez a mód, ennek a politikai vitának a lefolytatása nem az én dolgomra hat. Azt gondolom, az előbb elmondottak világos választ adnak arra, miért történik törvénysértés akkor, amikor engem a jelölőszervezet az alkotmánybírói posztra jelöl.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Akkor leltározzuk a jelentkezéseket. Azt hiszem, itt mindenkit be lehet jelölni Steiner képviselő úr kivételével. A sorrendet ismertetem: Schiffer, Gaudi, Lamperth Mónika és Murányi Levente képviselők.

Schiffer képviselő úr!

DR. SCHIFFER ANDRÁS (LMP): Köszönöm szépen. Az egyik az utolsó kérdéscsoporttal kapcsolatos, a másik pedig az alkotmánybírói terve.

Az elsőt, az alkalmasságot illetően azt azért tisztázzuk, itt szó nincs politikai vitáról, ez nem politikai vita, ez egy törvényértelmezés kérdése. Egyébként pedig arról van szó, hogy az ön tudományos teljesítményét, az elért tudományos eredményeit szerintem ebben a bizottságban és az eseti bizottságban senki nem vitatta. A vita tárgya az, hogy ön ezeket a teljesítményeket a szociológia, illetve a politikatudomány területén érte el, és az akadémiai osztályozás szerint ez egy másik tudományág, ez egész egyszerűen az állam- és jogtudomány. Arról van szó, hogy itt a szakmai életútja szerint az ELTE Állam- és Jogelméleti Tanszékén öt plusz szerintem három évet töltött el. Itt az volt a vita, Szakács képviselőtársam mondta, kérdezzük meg, 1989 és 1997 között egymás után van az Állam- és Jogelméleti Tanszék és a Politológiai Tanszék, de nem világos, hol van a határ. Gaudi képviselőtársammal emlékszünk arra, hogy 1990-ben már biztos, hogy Politológiai Tanszék nem volt, amikor mi ott kezdtünk.

Azonkívül a törvény előírja, betoldással az 5. § (2) bekezdés tisztázza, hogy a szakmai gyakorlatot olyan munkakörben kell letölteni, amelynek az ellátásához az állam- és jogtudományi végzettség szükséges, tehát nem azt jelenti, hogy jó, ha van egy politikaiiskola-vezető valaki, hanem szükséges. A Századvég Alapítvány alapvetően politikatudomány-oktatással foglalkozik, nem kell jogi végzettség. Továbbmegyek: miniszterre is volt példa, lehet valaki akár nyolc általánossal is, ehhez képest én nagyvonalú leszek, természetesen kancelláriaminiszterként fogadjuk el, hogy szükséges a jogi végzettség. Ez azt jelenti, hogyha még a Bibó Szakkollégium igazgatói tisztségét is beveszem, nyolc meg négy, az tizenkét év, ami kijön. Tizenkét év. Egész egyszerűen az összes többi, egyébként elismerésre méltó szakmai tevékenysége nem a jogtudományok területén történt, hanem a politikatudományok területén, illetőleg különböző társadalmi megbízatásokban, szociológiai kutatásokban. Egyszerűen a törvény szava világos, tehát nem azt mondja, hogy olyan munkakör kell, ahol egyébként jogi tapasztalatokat szerez valaki, hanem azt mondja, hogy azt a munkakört nem lehet egyébként betölteni, csak állam- és jogtudományi végzettséggel. Ezért mondom, hogy még a kancelláriaminiszterséggel is nagyvonalúak vagyunk, ha elfogadjuk, viszont az alkotmány semmiféle végzettséghez nem köti.

Tehát továbbra is az a kérdésem, hogy tételesen menjünk azon végig, hogyan jön ki az a húsz év szakmai gyakorlat, amellyel ön eleget tesz a törvény követelményeinek.

Más: ön szóba hozta, hogy új alkotmány lesz. Sajnálatos módon itt, az előző meghallgatásokon nem vetettük fel, pedig egy igen izgalmas kérdés, hogy az új alkotmány nyomán egy új, reményeink szerint egyébként nyilván az elmúlt húsz év alkotmánybírói gyakorlatára azért építkezünk, de új alapjogi gyakorlatra lesz szükség.

A tiszteletteljes kérdésem az lenne: mi az álláspontja az elmúlt húsz év alkotmánybírói működését illetően az Alkotmánybíróság alapjogvédelmi testjéről? Mi az álláspontja abban, amit az Alkotmánybíróság jórészt még az első alkotmánybíráskodási ciklus elején, a '90-es évek elején kialakított a pozitív diszkrimináció alkotmányos megengedhetőségét illetően? Mit gondol arról az okfejtésről, amit a 34/1992. alkotmánybírói határozatban a hátrányos megkülönböztetés tilalmához az Alkotmánybíróság iránymutatóval kifejtett annak idején? Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Mielőtt továbbadnám a szót, különösen a jelölt urat szeretném emlékeztetni, hogy azt a kérdést, hogy megvan-e a feltételrendszer az alkotmánybíróvá jelöléshez, tegnap eldöntötte egy erre alakult eseti bizottság, tehát erre a kérdésre akár nem is kell válaszolnia.

Tovább adom a szót Gaudi-Nagy Tamás képviselő úrnak.

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Köszönöm, elnök úr. Tisztelettel köszöntöm Stumpf urat, volt miniszter urat. Igazából részben én is kapcsolódnék ehhez a kérdéshez, mert az mégis csak egy fontos elem, hogy mit gondol maga a jelölt azokról a felvetésekről, amelyeket egyes képviselők az ellenzéki oldalról megfogalmaztak, és ebbe a körbe illesztve hadd kérdezzem meg: gyakorlatilag a politológusi tevékenysége, a politikaoktatói tevékenysége tudomása, illetve ismeretei szerint végül is jogi végzettséghez kötött feladatellátásnak minősül-e vagy sem? Ez valóban egy elég kardinális kérdés.

A másik oldalról pedig nyilván itt a szakmai múlttal kapcsolatban sok kérdés felvethető, de hadd kérdezzek rá: például a MISZOT elnökeként, amikor Gyurcsány Ferenc felettese volt, akkor gyakorlatilag az egy szakmai jogi végzettséghez kötött tevékenység volt-e? Továbbmenve kérdezném: nemrégiben napvilágot látott egy olyan álláspont, hogy egy olyan alkotmányozó testület tagjaként, amelyet Orbán Viktor személyesen hozott létre – nyilván itt nem neutrális –, ebben a minőségében mit gondol az alkotmányról, az alkotmányozásról? Ráadásul azt hallani vagy olvasni, hogy az ön fogalomelmélete szerint egy ilyen távlati programot kell megfogalmazni a Fidesznek, 10-15 évre kell most kereteket alkotni. Tehát ebben a rendszerben hogyan tudja a saját szerepét megfogalmazni az Alkotmánybíróságban, amelynek gyakorlatilag pontosan az a szerepe, hogy egy nagyon kemény és határozott jogállami kontrollt gyakoroljon a mindenkori jogalkotás felett? Nyilván kivéve az alkotmányozást, mert itt akkor a sima törvényt is kontrollálni kell, márpedig az alkotmányt is sima törvénnyel módosítják.

Azt szeretném megkérdezni: a tevékenységében úgy érzi-e, tud-e mentes maradni azoktól az esetleges élményektől, amelyek az Erdős Ákossal közös cégbeli közös múltból fakadnak? Nem érzi-e, hogy itt valamilyen oknál fogva hátrányosan befolyásolná ez a kapcsolat?

A szakmai részekre evezve szeretném megkérdezni: mi a véleménye az olyan típusú alkotmányozásról, hangsúlyozom, idézőjeles alkotmányozásról, amikor két hónapon belül már hat alkalommal került sor abszolút aktuálpolitikai céllal az alkotmány, az alaptörvény módosítására? Konkrétabban, egészen konkrétan rákérdeznék: a 2002-es alkotmánymódosításról már az összes jelölt nyilatkozott e tárgyban, mégpedig ennek az a lényege, hogy 2002 decemberében – ez már az első Orbán-kormány utáni időszak volt, de az MSZP és a Fidesz közös szavazataival módosításra került a magyar alkotmány, amikor az EU-hoz való csatlakozást tekintve Európa-klauzula beemelésére került sor, illetve lesz még egy olyan szakasz, amellyel a népszavazási kérdést az alkotmányba helyezték, azért, hogy a jogorvoslatot kizárják. Ön szerint ez a jogállami normáknak eleve megfelelő alkotmányozás volt-e vagy sem?

Továbbmenve meg szeretném kérdezni öntől is, ahogyan minden jelölttől megkérdeztem: a jelölt úr politikai szabadságjogokkal kapcsolatos elkötelezettségére, felfogására lennék kíváncsi, mégpedig abban a tekintetben, hogy az elmúlt nyolc évben nagyon kemény alkotmánysértés, nemzetközi egyezményeket sértő jogalkotási folyamat alakult ki – lex tojás törvény, lex gárda törvény –, tehát alapvető jogokat súlyosan sértő, csorbító normák, ezek jelentős része az Alkotmánybíróság előtt van, jórészt a Nemzeti Jogvédő Alapítvány beadványai nyomán. Mi a víziója erről a jelölt úrnak? Tehát úgy gondolja-e, hogy ezeket helyre kellene rakni az államiság védelme érdekében, vagy helyénvalónak minősülnek-e?

Végül, de nem utolsósorban pedig azt szeretném megkérdezni: az aktivista alkotmánybíráskodás hívének vallja-e magát? Melyik modell szerint? Vagy nem nagyon foglalkozik ezzel a fajta felfogással, hogy milyen társadalmi konszenzus van, mik a mögöttes politikai megfontolások? – ez az egyik irány. A másik pedig azért a társadalmi konszenzus elvét, a társadalom elvét képviseli, amely szerint bizony az aktuális viszonyokra figyelemmel kell lenni. Tehát, még ha alkotmányellenesnek is tűnik egy jogszabály, de ha mondjuk egy

nagy társadalmi konszenzus áll mögötte, akkor önmagában ezért nem helyes szembenemenni a jogalkotó hatalommal.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Két helyettesítést ismertetnék közben: György István helyettesíti Budai Gyulát, és Bohács Zsolt pedig Vitányi Istvánt.

Lamperth Mónika képviselő asszony!

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Köszönöm szépen.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! Tisztelt Jelölt Úr! Balsai elnök úr az előbb elmondta, hogy tegnap a jelölőbizottság eldöntötte, hogy ki az, aki megfelel a törvényeknek és ki nem, oszjt jó napot.

Tisztelt Elnök Úr! A kétharmados többség arra még nem ad felhatalmazást – persze majd az új alkotmányba ezt beleírják –, hogy gondolhatjuk-e máshogyan. A jogértelmezési vitában, amely Stumpf István alkotmánybíró-jelölt úr és Schiffer András képviselő úr között kibontakozott, a Magyar Szocialista Párt Schiffer András álláspontját oszjtja. Mi azt gondoljuk, hogy az egyébként más területen kiváló teljesítmény felmutató jelölt, és ezt nem szeretném megkérdőjelezni, ezen a területen nem alkalmas, és nem felel meg a törvényben előírt követelményeknek. Percnyi kétségünk nincs afelől, hogy ez a kétharmados többséget nem fogja megrázni, sőt azt hiszem, nem is nagyon érdekli, de ettől függetlenül nekünk ezt kötelességünk elmondani.

Két kérdést szeretnék önnek feltenni. Az első az új alkotmány előkészítésével kapcsolatos. Hogy legyen új alkotmány, azzal a Magyar Szocialista Párt egyetért, hogy miért és milyen elvek mentén, abban azért nem tudom megmondani, hogy van-e igazából vita a két politikai oldal között, mert nem sokat tudtunk meg arról, hogy milyen célok és milyen értékek, milyen elvek mentén kívánja az új alkotmányt megalkotni majd az alkotmányozó többség. Most a nyár közepe felé tartunk, és még ezt sem tudjuk, mert egyszerűen nem volt rá mód és terep, hogy ezt megbeszéljük. Ugyanakkor, amikor az alkotmány előkészítéséért felelős parlamenti bizottságról döntöttünk, akkor olyan módosító javaslatot fogadott el a kormányzó többség, amely az eredeti, 2011 nyár közepi határidőt lerövidítette, és 2010. december 31-éig van felhatalmazása ennek a bizottságnak. Most jön a parlamenti szünet, nyár lesz, aztán ősszel a költségvetés, ennek fényében – és azt hiszem, a felvezetés talán a véleményemet is megmutatja – ön hogyan látja, elégséges-e ennyi idő arra, hogy egy komolyan meggondolt, a magyar társadalommal sokféle módon megbeszéljt új alkotmányt készítsen el ő az Országgyűlés. Mit gondol erről?

A másik kérdésem pedig már picit konkrétabb alkotmányos, alkotmányra vonatkozó kérdés. Azzal, hogy az alkotmánybírók jelölésére vonatkozó szabályt most megváltoztatta az Országgyűlés, és ez a korábbi szabály megítélésem szerint egyik alkotmányos garanciája volt annak, hogy az Alkotmánybíróság függetlenül és bármilyen pártpolitikai nyomás nélkül végezheti a munkáját. Ebben a megváltozott helyzetben, hogy egy ilyen garanciális szabály kikerült az alkotmányból, elégségesnek tartja-e ön ennek a független tevékenységnek az alkotmányos garanciáit? Vagy, ha nem, akkor milyen típusú garanciákat tartana szükségesnek esetleg egy új alkotmányban?

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Mielőtt továbbadnám a szót, a jelölt urat tájékoztatom arról, ha a válaszadáshoz esetleg szükséges, hogy ma délután fél háromkor tartja meg első ülését az alkotmány-előkészítő eseti bizottság, feltéve, ha odaengednek minket fél háromra a képviselő urak.

Továbbadom a szót, Murányi Levente.

MURÁNYI LEVENTE (Jobbik): Köszönöm.

Jelölt úr, az volna a kérdésem önhöz is, mint ahogy ön is említette, hogy alkotmányozás előtt áll az Országgyűlés, sokunk reménye szerint a Szent Korona eszmeiségén nyugvó alkotmányt fogunk létrehozni. Mi az ön viszonya, véleménye az ezeréves alkotmányosságunkhoz? Alaptörvényt fogunk létrehozni. Kérem erről a véleményét.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Visszaadom a szót Stumpf István úrnak.

DR. STUMPF ISTVÁN alkotmánybíró-jelölt: Hölgyeim és uraim, köszönöm a kérdéseket. Azt gondolom, elég tág, elég széles spektrumban tették fel a kérdéseket ahhoz, hogy benyomást szerezhessenek arról, körülbelül hogyan gondolkodom ezekről a kérdésekről.

Szeretném még egyszer hangsúlyozni Schiffer képviselő úrnak, hogy kétfajta logika uralkodik az alkotmánybírókkal kapcsolatos kritériumban. Az egyik az elméleti munkásságot próbálja számba venni, és zárójelben arra utal, hogy egyetemi tanárnak vagy állam- és jogtudományok akadémiai doktorának kell lenni, a másik pedig a gyakorlati életben szerzett tapasztalatokat. Nem szeretném a kettőt összekeverni, és nem is vegyíteném. Világosan elmondtam, hogy úgy ítélem meg, az én jogértelmezésem szerint, és a parlament gyakorlata meg az Alkotmánybíróság utóbbi években vitt gyakorlata alapján van egy kiszélesedő értelmezése a jogelméleti, államtudományi munkáknak. Azok az emberek, akik ezen a területen megfelelő szakmai potenciált mutattak fel, és ha megnézi az én utolsó 16 éves tevékenységemet, akkor világosan látszik, hogy ez az államra, a közigazgatásra, az alkotmányos berendezkedésre koncentrál. Ebből írtam könyvet, erről jelentek meg publikációim, ilyen nemzetközi és hazai rendezvényeken veszek részt, köztük jogász közgyűléseken, köztük közigazgatási akadémiákon, amelyek egyértelműen demonstrálják azt, hogy ezen a területen milyen tudományos teljesítményem van. De végül is ennek a tudományos teljesítménynek az értékelését az egyetemi belső értékelési rendszer szerint a habilitációs eljárás és végül a habilitációs döntés fogalmazta meg, ami egyenértékű az egyetemi magántanári státusszal, pozícióval, beosztással.

Tehát úgy ítélem meg, hogy egybeesően azzal a szellemiséggel, amit az Országgyűlés kiválasztási rendszere érvényesített, ez a teljesítmény teljességgel beleillik abba, amilyen kritériumokat a törvény szellemisége az Országgyűlés szerint megkövetel. Ezt mutatják egyébként az Alkotmánybíróságban jelent pillanatban is dolgozó emberek életútjai.

Ami a másik részét illeti, felolvasom újra, azt mondja ez a szakasz, hogy legalább 20 évi szakmai gyakorlattal rendelkező jogászok közül választja, a szakmai gyakorlatot olyan munkakörben kell letölteni, amelynek ellátásához állam- és jogtudományi végzettség szükséges. Nem mondja meg, hogy jogszabály által szükséges, nem mondja meg azt, hogy jogi szakvizsga szükséges, hanem az ellátásához szükséges. A döntéshozóra bízva annak belátását, hogy szükséges volt-e ez vagy nem. Tehát nyitva hagyja ezt a kérdést.

Úgy ítélem meg, és még egyszer elmondom, hogy a Jogász Szakkollégium igazgatásához szükséges volt. Meg vagyok győződve arról, hogy ahhoz az alapítványi igazgatási tevékenységhez és iskolaalapítási tevékenységhez, amit a Századvég élén végeztem, szükséges volt, valamint a négyéves miniszterkedéshez is szükséges volt, és a nemzetközi biztosító társaságban való felügyelőbizottsági részvételhez is szükséges volt, hiszen a PSZÁF ellenőrizte ennek a meglétét: vezetői gyakorlat, szakmai háttér, jogi végzettség vagy közgazdasági végzettség.

Ezeket összeadva 25 éves szakmai gyakorlatom van, tehát azt gondolom, hogy ez totálisan és teljességgel kielégíti azt az igényt, amit a törvény megfogalmaz, mind a két fázisban, tehát úgy ítélem meg, hogy mind az elméleti háttér, mind pedig a gyakorlati

tapasztalat. Az a sajátos helyzet van, olyan életutam volt, hogy az elméleti munkák mellett konkrét jogi gyakorlati tevékenységet is kellett végezniem. Lehetséges az, hogy ez a praktikus jogászokhoz képes nem például a szövetkezeti jogra specializálódott, de ön is ismeri, hogy mind a nonprofit szervezetek működtetésével kapcsolatban, mind pedig az oktatási szabályozással kapcsolatban milyen jogi dokumentumokra, felkészülésre van szükség, és amikor az ötéves törvényességi felülvizsgálata volt a Századvég Alapítványnak, ott még vagyonekezelési szabályzatok előírását vagy más egyebeket is előírt maga az ügyészség. Ez is azt jelenti, hogy csak úgy látható el, ha nem alkalmaz más embereket, jogászokat maga az alapítvány, hogyha vannak jogvégzett emberei, és ilyen volt legalább kettő az alapítvány kuratóriumában.

Tehát újra meg szeretném erősíteni az előzőekben elmondottakat: továbbra is tartom magam ahhoz a jogértelmezéshez, amelyik egyértelműen azt mondja, hogy megfelelek mind a két kritériumnak.

Ami az Alkotmánybíróság alapjogi döntéseit, pozitív diszkriminációval kapcsolatos döntéseit illeti, úgy gondolom, hogy potenciális alkotmánybíróként tisztelettel tekintek minden olyan döntésre, amelyik az Alkotmánybíróság korábbi döntéseit jelenti. Ezek többé-kevésbé egybeesnek az én jogfelfogásommal, és azt gondolom, ez nagyon fontos részét képezi a magyar jogi kultúrának, és ilyen értelemben nem egyszerűen magának az alkotmányos rendszernek, hanem az ezt körülvevő értelmező és kiegészítő dolognak. Ezt bizonyítja egyébként egyértelműen az a kötet, amit itt alkotmánybírósági döntésekként, kommentárként kiadtunk.

Gaudi úrnak a választ a jogi végzettséggel kapcsolatban elmondtam. Ami a MISZOT-ot illeti: sokféle politikai bírálóat érte ezt a szervezetet, amelyik egyébként a rendszerváltás hajnalán az első európai értelemben vett Nemzeti Ifjúsági Tanács volt, 33 szervezettel, köztük olyan szervezetekkel, mint a katolikus, református ifjúsági szervezet, a cserkészszervezet, a Fidesz, köztük a KISZ, később a DEMISZ vagy a szakszervezeti ifjúsági. Én büszke vagyok arra, hogy ebben az időben konszenzussal megválasztott első, egyben az utolsó elnöke voltam a Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsának, és azért az utolsó, mert éppen a KISZ, illetőleg az utódszervezete vétőzta meg azt, hogy én újraválasztható legyek, valószínűleg azért, mert a szervezet akkor már elég erőteljes legitimációval rendelkezett, és valószínűleg az ifjúsági pénzek felhasználását komolyabban tudtam volna ellenőrizni, ez esetleg a KISZ-vagyon sorsát másként alakíthatta volna, mint ahogyan alakult. Ennek a szervezetnek sokféle ember volt az alelnöke és a tagja. Azt gondolom, hogy a szakmai ifjúsági szervezeteknél másként semmilyen letagadni valót nem érzek ebben, ez ugyanúgy a múltam része, mint a parlamenti képviselőknek vagy másoknak a politikai szerepvállalás.

Az alkotmányozó testületről mit gondolok, és milyen alkotmányra van szükség? Azt gondolom, ha megválasztanak, mármint a parlament megválaszt engem alkotmánybíróvá, akkor ebben az értelemben egy cezúra jön az életemben. Minden olyan korábbi szereplés, amely a médiában való értelmezést és olyan politikai folyamatkezelést jelentett a nyilvános szerepléseknél, csak abban szerepelhetnek, amelyik az alkotmánnyal, az alkotmánybírósági döntésekkel összefüggő dolog. Tehát én erre készülök. Természetesen, ha nem választanak meg, akkor rendszeresen fogok véleményt nyilvánítani arról, hogyan gondolom az alkotmányozás folyamatát és mi a véleményem. Jelen pillanatban azt gondolom, ez egy fontos cezúra lehet, hogyha önök ezt a felhatalmazást megadják.

Erdős Ákossal közös cégben való felügyelőbizottsági tagságommal kapcsolatban sincs semmit mondanom, ez egy szakmai pozíció, Sárközy Tamás a felügyelőbizottság elnöke, én pedig felügyelőbizottsági tagként részt veszek. Az Állami Nyomda egyébként az egyik legfontosabb nyomda Magyarországon, amely biztonságtechnikai okmányokat készít. Nem gondolom, hogy ezzel kapcsolatban bármi szégyellni valóm lenne.

A gyors alkotmányozást nem tartom szerencsésnek, de azt gondolom, éppen ez is mutatja azt, hogy olyan alkotmányra van szükség, amelyik stabil, értékálló, hosszú távon megfogalmazott szabályokat tud maga mögött, és ugyanakkor látható – ez nagyon fontos – és védhető. Tehát bízom benne, hogy az önök közreműködésével ez a látható alkotmány mihamarabb elkészül.

Melyik felfogást képviselem, az aktivista alkotmányozást vagy más típusút? Én azt gondolom, hogyha önök képesek lesznek egy időálló alkotmányt létrehozni a magyar parlamentben, akkor az a periódus, amelyik arról szól, hogy az ideiglenesen létrehozott alkotmány szabályait megpróbálta úgy értelmezni, hogy ezzel alakítson magyar alkotmányjogi, közjogi és állampolgári jogvédelmi gyakorlatot, ez a periódus a múlté lesz. Szerintem fontos szerepet töltött be, láthatóan sokan vitatják ennek a periódusnak az erejét, érvényességét, fontosságát, de ez a magyar alkotmánytörténetnek egy szerves része. Ha elolvassák azt a 3200 oldalt, amit megjelentettünk az alkotmány kommentárjában, láthatják, hogy ez a tevékenység szervesen beépült a magyar jogirodalomba és a magyar jogi kultúrába.

Én szeretnék egy olyan Alkotmánybíróság része lenni, amelyik közelebb van a magyar valósághoz, amelyik sokkal inkább az alkotmányos, a jó minőségű alkotmányos szabályokkal kapcsolatban tudja az alkotmányt védelmezni és a jogvédelmet megvalósítani.

Gaudi úr utolsó kérdése az volt, ha jól értelmeztem, hogyan lehet helyrerakni az alapvető jogokat, egyébként a népszavazás és az európai uniós csatlakozással összefüggésben akkor a Fidesz támogatásával miért döntött úgy a parlament, ahogyan döntött. Nem az én tisztem, hogy ezt kommentáljam, de azt gondolom, hogy az európai uniós csatlakozással összefüggően számos meglévő kérdésben vannak jogi tisztázatlanságok, ami a magyar alkotmányozási szabályozásban nem kapott kellő mértékben teret, amit, úgy gondolom, az alkotmányozás módszerében figyelembe kell venni. Én azok közé tartozom, akik a jogállamiság, a law and order hívei, és nagyon remélem, az alapvető szabadságjog védelmét az új alkotmány még erőteljesebben fogja biztosítani, mint a jelenlegi.

Ami Lamperth Mónika kérdését illeti, hogy elégséges-e az új alkotmány előkészítéséhez ennyi idő, azt gondolom, ez egy nyitott kérdés, de nem vagyunk előzmény nélküliek. Én most, éppen azért, mert kaptam egy ilyen felkérést, az elmúlt hónapokban tanulmányoztam az önök munkáját, az 1994 és 1998 közötti alkotmány-előkészítő folyamatot, végigolvastam azokat a vitákat, amelyek a parlamentben erről szóltak, elolvastam mind a két vagy három alkotmánytervezetet. Önök nagyon sok munkát részben elvégeztek, a munka egy része el van végezve, tehát nem a semmiről, nem a nulláról kell nekiindulni. Az, hogy ezt az új alkotmányozó hatalom, maga a parlament milyen mértékben fogja figyelembe venni, egy fontos kérdés. Nem elhanyagolható – még egyszer mondom – az a 3200 oldal sem, amelyik összefoglalja az elmúlt húsz év alkotmányos fejlődését, amelyben számos olyan elem van, amelyeket később lehet használni. Azt gondolom, számos műhelyben, alkotmányjogi műhelyben, társadalomtudományi, jogi műhelyben igen komoly szakmai potenciál áll rendelkezésre, amelyet ennek a parlamenti testületnek integrálnia kell, illetőleg a miniszterelnök tanácsadó testületének szintén fel kell használnia. Úgy gondolom, hogyha önök, a parlament megválaszt alkotmánybíróvá, akkor természetesen le kell mondanom a miniszterelnök úr tanácsadó testületében viselt tagságomról, tehát alkotmánybíróként tudom segíteni ezt a fajta folyamatot.

Ami a jelölés dolgát illeti, azt gondolom, az egész jelölési rendszer az elmúlt időszakban a viták középpontjában állt, láthatóan egyik jelölési rendszer sem váltotta ki igazán a hozzáfűzött reményeket. Meg vagyok győződve róla, hogy az új alkotmány új jelölési rendszert fog lehetővé tenni. Most azt látom, a politikai pártok abban értettek egyet, hogy akkor mindenki kapjon lehetőséget arra, hogy a nyilvánosság előtt elmondják, hogyan gondolkodnak ezekről a kérdésekről. Szerintem ez egy olyan áthidaló megoldás, ami ebben az átmeneti helyzetben valamelyest megpróbálja orvosolni ezeket a feszültségeket.

Ami a Szent Koronával kapcsolatos kérdést illeti: én joghallgatóként tanultam, vizsgáznom is kellett a Szent Korona-tanból, az elmúlt időszakban el is mélyedtem Zétényi úr írásaiban és más nagy könyvekben, amelyek arról szóltak, hogy azért az problémát okoz Magyarországon, hogy 1949-ig Magyarországon nem volt írott alkotmány, nem volt chartális alkotmány. Gyakorlatilag egy olyan közjogi hagyomány volt, amelyben azok az alapvető normák, az Aranybullától kezdve egészen a '48-as törvényeken át a Pragmatica Sanctióig vagy másig a magyar közjogi hagyomány részét képezték. Én nagyon remélem, önök elég bölcssek lesznek ahhoz, hogy az új alkotmányban, főleg annak a preambulumban megtalálják azt a módot, amelyik méltóan emlékszik meg a magyar közjogi hagyományoknak ezeknek a tradícióiról, ugyanakkor nem kelt olyan érzetet az emberekben, az állampolgárok többségében, hogy Magyarország nem egy modern alkotmányt hozott létre, hiszen, ha valaki részletesen tanulmányozza a Szent Korona-tant, annak bizony vannak még a mai idősakra is értelmezhető részei, és azt gondolom, ennek a legfontosabb helye minden bizonnyal a preambulumban lenne.

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Szavazás

Tisztelt Bizottság! A szokásos kérdést teszem fel szavazásra. Támogatja-e a bizottság a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását? Aki támogatja, annak veszem először számba a szavazatait. (*Szavazás.*) 18 igen. Van-e olyan, aki ellenzi? (*Szavazás.*) 8 nem. A bizottság jelentős többséggel támogatta a jelölt alkotmánybíróvá választását. Köszönöm szépen.

Folytatjuk a munkát. Elköszönünk Stumpf István professzor úrtól, és máris helycsere történik. Dr. Tóth Mihály professzor úr foglalja el a helyét.

Időközben én itt egy sajtótájékoztatóban bízom, hogy háromnegyed egykor erre sor kerül, de jelen van a sajtó, így ez az ülésünk egy ilyen folyamatos sajtótájékoztató. Ha vége lesz, és még lesz kellő idő, pár szót azért még mondunk.

Parancsoljon, professzor úr!

Dr. Tóth Mihály

DR. TÓTH MIHÁLY alkotmánybíró-jelölt: Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Kérem, ne formális gesztusnak tekintsek részemről, hogy mindeneelőtt én is nagyon szépen köszönöm az ajánlást és a jelölést is. Valóban kicsit váratlanul és nagyon nagy megtiszteltetésként ért. A talán kicsit hosszúra is nyúlt... (*Zaj a teremben.*)

ELNÖK: Arra kérem a sajtó képviselőit, hogy ha kérdéseik vannak, akkor azt az üléssternen kívül tegyék fel, vagy a munkájukat ott végezzék. Most kicsit zavarják az ülés folytatását.

Köszönöm.

DR. TÓTH MIHÁLY alkotmánybíró-jelölt: A talán kicsit hosszúra is nyúlt önéletrajzom elolvasásával megtiszteltek, és ez talán feljogosít arra, hogy röviden csak néhány kérdést emeljek ki bemutatkozásként, ami talán a jelöltségemhez kötődik.

Büntetőjogász voltam, vagyok, és reményeim szerint leszek még egy darabig, és ezt nem bántam meg. Azt is el szoktam mondani, amit itt talán felesleges hangsúlyoznom, hogy a büntetőjogászok a közvélemény egy részének vélekedésével ellentétben nem gonosz emberek. Mert minden egyes megnyilvánulásukban, ha ezekben vannak is sokszor represszív, megtorlónak tűnő vagy kegyetlen elemek, ha helyesen fogják fel a küldetésüket, akkor a társadalom védelmének tudata vezeti őket, és magam is erre törekedtem.

Ha minősíthetem a saját szemléletemet, akkor azt kell mondanom, hogy arra a 23 éves ügyészi tevékenységem nyomta rá a bélyegét, és azért ez meglehetősen pragmatikusnak minősíthető. A 23 évből 15-öt a rendszerváltozás előtt, 8-at utána végeztem, különböző ügyészi beosztásokban. Ezek közül egyet emelnék ki, talán a hely szelleme okán is. Három évig '83-86 között itt, az V. kerületi Ügyészséget vezettem, ami a legkisebb kerületi ügyészség volt, de szinte valamennyi minisztérium idetartozott, és még nemzetközi határállomása is volt a Belgrád rakparton lévő kikötő, tehát ez nagyon sokszínű és érdekes jogi munkára adott alkalmat és hozzánk tartoztak összevont illetékesség folytán az azóta hírhedtté vált devizaügyek is.

Érdekes, sokszínű munka volt, és meg szokták tőlem kérdezni a hallgatóim is, és talán erre az egyre van idő, hogy elmondjam, mert érdekes. Lehet, hogy akkor ez már bizonyos enyhülési időszaknak volt az eredménye, és az is lehet, hogy a főváros sajátosságának volt köszönhető, de a hároméves V. kerületi vezető ügyészi időszakom alatt nem emlékszem arra, hogy politikai okból befolyásolni próbáltak volna ügyészi döntésben. Amikor befolyásolni próbáltak, az különböző, rendszerint csapatsportolók, labdarúgók csempészési ügyeinek lehetőleg méltányos kezelésében nyilvánult meg, hogy a következő versenyre kiutazhassanak. Ezt talán érdekességként, szükségesnek tartottam elmondani.

Talán ügyészként fejezem be pályafutásomat, hogyha nem ért volna az a megtiszteltetés annak idején, hogy helyettes államtitkárnak kértek fel. Ez nehéz időszak volt. Akkor még remény volt arra, hogy az új Btk. el fog készülni – azóta sem sikerült, '98-2000 között vagyunk –, és arra szegődtem, hogy ennek a munkáit koordinálom. Sajnos politikai vitáktól kísérve zajlott akkor is a jogalkotás, a táblák léte forgott kockán, hogy hány tábla legyen és hol, a Btk. módosítása is szóba került, de tanulságos és érdekes kétéves időszak volt ez számomra.

Azóta lehet mondani, hogy a tudománynak és a tanításnak szenteltem az életem, Pécsen a büntetőjogi tanszéket vezettem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen eljárásjogot tanítok.

Az alkotmányjoggal, ha akar, ha nem, kapcsolatba kerülnek a büntetőjogászok. Kriminálizálódik egy kicsit a társadalom, és ez számos alkotmányjogi problémát is felvet. Sikerült egy monográfiát írnom néhány évvel ezelőtt az Alkotmánybíróság és a büntetőjog összefüggéseiről, kitérve a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság ítélezési gyakorlatára és az Alkotmánybíróság ezzel való kapcsolatára is. Folyamatosan figyelemmel kísértem az Alkotmánybíróság büntetőjogi tárgyú döntéseit, így talán nem voltak a büntetőjog alkotmányos kérdései sem olyan kérdések, amelyek az érdeklődésemtől távol álltak volna, bár magam is elsősorban – a változások ezt érintették leginkább – a gazdasági büntetőjog kérdéseivel foglalkoztam és foglalkozom talán a mai napig is elsősorban.

Az Alkotmánybíróság előttem lévő büntetőjogi bírairól egy mondatot még szólnék, mert ez is növeli azt a megtiszteltetést, hogy egyáltalán jelöltként a nyomukba léphetek. Szabó András professzor és Erdei Árpád professzor – bár nem akarom ezzel őket öregíteni – tanítottak engem, Strausz János bíró úrral tárgyaltam több jelentős bűnügyet, és Lévay Miklóssal is, aki jelenleg az Alkotmánybíróság tagja, igen jó a kapcsolatom.

Köszönöm szépen, engedjék meg, hogy ezzel befejezzem, és várjam a kérdéseket.

ELNÖK: Köszönöm szépen, professzor úr.

Kérdezem, ki kíván kérdést feltenni vagy észrevételt tenni. Schiffer képviselő úr, Lamperth Mónika és Gaudi-Nagy Tamás.

DR. SCHIFFER ANDRÁS (LMP): Köszönöm szépen.

A kérdésem az lenne professzor úrhoz, hogy amit az Alkotmánybíróság elmúlt húsz évben kifejtett az alkotmányos büntetőjogról, azzal kapcsolatban önnek mi az álláspontja,

illetve mennyiben kívánja folytatni az Alkotmánybíróság gyakorlatát az alapvető büntetőjogi elvek tekintetében.

ELNÖK: Lamperth Mónika!

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Köszönöm szépen.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! Tisztelt Professor Úr! Most, hogy a mai alkotmánybíró-jelölti meghallgatás politikai primadonnája már elhagyta a termet – és nem megbántani akarom Stumpf Istvánt, de azért erre sok jel mutatott –, azért sajnálom, hogy a sajtó nagy része is elment, mert az a kérdés, amit professor úr felvetett, szerintem ma hihetetlenül izgalmas és fontos kérdés. Jelesül, hogy melyek a kriminalizációs folyamat, a társadalmi kriminalizáció és annak alkotmányjogi hatásai. Úgyhogy ezt a területet egyébként jogászként is nagyon fontosnak tartom, és négyéves belügyminiszteri munkám igazán ráirányította a figyelmet arra, hogy ezzel többet kellene foglalkozni.

Miután ez a fórum nem alkalmas arra, hogy ezt részletesen kifejtse, hogy milyen megoldásokat gondol, ezért nem ezt kérdezem, hanem azt kérdezem, hogy az ön megítélése szerint itt a jogalkotónak milyen feladatai látszódnak. Tehát most nem az alkotmánybírósági meg az egyéb kérdéseket szeretném ezzel kapcsolatban felvetni.

Akkor már csak egyszer szeretnék szót kérni; az MSZP képviselőcsoportja a tartózkodásával nem a szakmai felkészültségét kívánja kifejezni a jelöltnek, hanem ezt az egész eljárást, ezért fogunk tartózkodni, egyébként pedig sokra tartjuk azt a szakmai teljesítményt, amelyet professor úrtól megismerhettünk.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Gaudi-Nagy Tamás!

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Köszönöm szépen, elnök úr.

Tisztelettel köszöntöm professzor urat, úgy is, mint szintén volt tanítványa. Úgy látszik, most tényleg ilyen hosszú sora lett az egyetemi oktatóknak az ELTE-ről, hát ez végül is az ELTE presztízsét is növeli. Azt szeretném megkérdezni, hogy mi a véleménye vagy elképzelése professzor úrnak arról, hogy az elmúlt 8 évben azért nagyon komoly alkotmánysértő jogalkotásnak lehettünk tanúi – alapvető szabadságjogok sérelmét megvalósító jogalkotásnak –, gondolok itt a lex tojás törvényre, erre a bizonyos 2008. évi LXXIX. törvényre, amelynek 10 rendelkezését támadta meg az Alkotmánybíróságon a Nemzeti Jogvédő Alapítvány, kértük a megsemmisítését. Többek között garázdaságnak minősítették mondjuk a fizikai erőbehatással, egészen pontosan tehát károkozásnak nem minősülő tojásdobálást közszereplő vonatkozásában, de ennél sokkal súlyosabb dolgok is, például hivatalos személy elleni erőszak előkészületi alakzatát is büntetni rendelték. Tehát röviden összefoglalva: igen szélesre és önkényesre húzta a büntetőjogi felelősségre vonás határait a jogalkotó.

Kérdezem professzor urat, mint tényleg büntetőjoggal foglalkozó szakembert, hogy mi az álláspontja erről az ügyről. Mondjuk egyelőre, mivel még nincs megválasztva, úgy gondolom, szemben az előbb meghallgatott Stumpf Istvánnal, aki elegánsan megkerülte a válaszadást a hatályos jogszabályokkal kapcsolatos véleményadás tárgyában, úgy gondolom, hogy professor úr nem sért semmilyen etikai szabályt, ha gyakorlatilag ezt most megválaszolja. És sajnos van még jó pár más jogszabály is, amit támadtunk, többek között a passzív engedetlenségi szabálysértés 2007-ből, amely a rendőrrel való engedetlenséget már önmagában, minden további részcsелеkmény nélkül szabálysértésként büntetni rendeli, ezt is Alkotmánybíróság elé vittük. Tehát mi lenne a víziója, professor úr, hogy lényegében gyorsabb elbírálást támogatna-e adott esetben, mivel három éve van bent ez a kérelmünk, és

több száz embert megbírságotak, akik tüntettek, egyesülési jogot vagy gyülekezési jogot gyakoroltak. Ott van a lex Gárda szabálysértés, amely bizonyos öltözet miatt rendel büntetni embereket, akik bizonyos felosztatott szervezetekhez hasonló öltözetet viselnek. Ez a véleményem, álláspontom szerint ez a szabadságjogok korlátozása.

Szeretném megkérdezni továbbá a professzor úr véleményét a nemrégiben elfogadott Btk.-módosítás tárgyában: a holokauszttagadás tényállását módosította az Országgyűlés, és kiegészítette a kommunizmus bűneinek a tagadásával, de a közös nevező továbbra is az, hogy bizonyos típusú, úgymond emberiségellenes tettek tagadása büntett, más típusú, például hungarocídium, tehát mondjuk a magyarság általános vérveszteségét kicsinyítő megjegyzés már nem büntett. Ez a professzor úr álláspontja szerint belefér-e?

Most a végére hagytam a kissé kellemetlenebb kérdéseket, hiszen itt van az EU-tagság, illetve az állam kapcsolata. 2000 után lényegében oktató tevékenységet folytat, de aktív a különböző médiaformációkban, és ebben a minőségében 2006 szeptembere, októbere kapcsán több ilyen aggályos kijelentést tett, többek között 2006. szeptember 27-én határozottan érvelt amellett, hogy Gyurcsány Ferenc bizony nem követett el választási bűncselekményt az őszi beszéd és egyáltalán az egész választás gyakorlatilag tisztességtelen bonyolításával. Kérdésem: fenntartja-e ezt az állítását? Sajnos, még súlyosabb kijelentéseket is tett, amelyekkel aggályt kelt a jogállami értékekhez való kötődése iránt, többek között idéznék: „Nálam az autóborogatás, fűszerezve a „Gyurcsány, takarodj!” skandalásával nem sima rendzavarás, hanem államellenes büntett, hiszen egyrészt erőszakos cselekmény, másrészt a célja a kormány elmozdítása.”

Még egyet idéznék, 2006. szeptember 21., az utolsó, Friderikusz Sándorral folytatott televíziós beszélgetéséből, szeptember 21., két vagy három nappal vagyunk a Televízió-székház ostroma után, és azt mondja a professzor úr a kérdésre: „Hozzá kell tennem, nagyon veszélyes és felelőtlen politikusi magatartásnak tartom azt, hogyha valaki azt sulykolja a közvéleménybe, azt próbálja megmagyarázni, hogy a kormány illegitim, erkölcsileg vagy gyakorlatilag megsemmisült, egyszerűen figyelmen kívül hagyandó, mert hogyha ezt teszi, illegitimnek minősíti a kormányt, akkor legitimizálja azokat a magatartásokat, amiket tegnap vagy tegnapelőtt láthattunk.” Tehát álláspontom szerint ezek a kijelentések egyébként kvázi még a professzor úr korábbi szakmai múltjával sem egyeztethetők össze. A kérdésem: hogyan értékeljem ennek fényében a 2006. őszi rendőrterror időszakát, amelyről már országgyűlési határozat is született, hogy kártalanítani kell az áldozatokat, ráadásul gőzerővel folyik éppen e bizottsági elnök úr vezetésével azon felelősök felelősségre vonása, akik akár rendőr- vagy politikus vezetőként előidézői is voltak ezeknek a tragikus napoknak. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Visszaadom a szót.

DR. TÓTH MIHÁLY alkotmánybíró-jelölt: Schiffer képviselő úr kérdése az alkotmányos büntetőjog múltja és lehetséges jövője. Amikor az Alkotmánybíróság ezzel foglalkozni kezdett, akkor máig tartó és tanulságos döntéseket hozott – a hivatalos személy megsértése, bűncselekményének eltörlése, számos büntetőjogi norma hatályon kívül helyezése –, sőt a magyar parlament nem nagy dicsőségére a halálbüntetést is az Alkotmánybíróság törölte és nem az Országgyűlés.

Ez az időszak tehát egy olyan időszak volt, amikor a szükségességi és arányossági teszt kialakulásával számos olyan kérdésben foglaltak állást, amelyek elodázhatatlanok voltak abban az időben, mert olyan kérdéseket értelmeztek – egyesülési, gyülekezési jog, a szólásszabadság ügye –, amelyeket korábban tabuként kezeltek, vagy ezekről sohasem volt szó. Ezek jórészt egybeestek az ezeket szabályozó törvények megszületésével. Nem vitatható, hogy ebben az időszakban az Alkotmánybíróságnak ezek miatt forradalmi szerepe volt. Azt nem érzem teljesen indokoltnak, hogy a húsz év elteltével ezeken az elveken csak nagyon

lassan és nagyon fokozatosan próbáltak változtatni. Tehát az az időszak, amit az jellemzett, hogy ezeket a jogokat szinte abszolútizált mértékben preferálni kellett, azért felülvizsgálandó, mert éppen a katolikus szemléletéből adódóan azt gondolom, hogy az Alkotmánybíróság nem valamiféle elvi magaslatban, a társadalmi gyakorlattól elzártan működő testület, tehát a társadalmi változásokat, a társadalmi igényeket, a körülöttünk történt eseményeket figyelembe kell vennie. Tehát egyfajta szemléletváltásra, az óvatos és az alapjogokhoz persze a végsőkéig ragaszkodó, de azokat mégsem abszolútizáló szemléletváltásra szerintem szükség lenne, hogy ezek az alapvető, mindenképpen helyes jogok ne lehessenek visszaélések táptalajai.

Lamperth képviselő asszony: igen, és ez talán kicsit kapcsolódik a többi, néhány más kérdéshez is. Kriminálizálódik a társadalom, és ez a kriminálizálódás a büntetőjogászok számára aggasztó, sokszor egyedi, egyéni jelenségek mentén történik meg. Történik valami, és úgy tűnik, a legegyszerűbb a korábban, egyébként ma is feles törvényként működő Btk.-hoz hozzányúlni. Ez baj, mert ez a büntetőjog tekintélyét ássa alá. Ha minden egyes negatív jelenséget Btk.-módosítással kezelünk, akkor valóban olyan kérdések kerülnek be a törvénybe, mint az ebek ivartalanítása, az állatkínzás – ez persze, szomorú jelenség – vagy éppen a tojás értelmezése, és akkor a büntetőjog komoly elvei kerülnek veszélybe, mert egy szintre kerülnek a rendészeti előírások a komoly büntetőjogi előírásokkal. A jövő jogalkotása, szerintem, amellet, hogy végre elodázhatatlan lenne az 1979 óta több mint száz alkalommal – az Alkotmánybíróság döntéseit is beleértve – módosított Btk. újjáalakítása, egy új kódex létrehozása, egy megfontoltabb, letisztultabb, meggondoltabb, esetleg kiváló, a valóban veszélyesebb jelenségekre reagáló jogalkotás lenne, amelyben az Alkotmánybíróságnak is szerepe lehet. Ezzel tulajdonképpen már Gaudi képviselő úr első kérdésére is nagyjából válaszoltam.

Soha nem voltam a kapkodó, ad hoc és egyedi jelenségekre reagáló jogalkotás híve. Magam is lex tojásnak nevezem azt a törvényt, amit egyébként talán nem egészen pontosan idézett, mert nem arról van benne szó, hogy sérüléssel vagy károkozással járó magatartásról minősít valamit a törvény, hanem azt mondja, hogy erőszakosnak kell még az olyan cselekményeket is tekinteni, amelyekre esetleg nem mondaná azt a közvélekedés, hogy erőszakosnak minősülnek. Ez nem jogalkotási kérdés, ez jogalkalmazási kérdés lehet, ebben a bíróság állást foglalhat. Ez értelmezése a jogszabálynak, és a jogszabály értelmezését nem kell szövegszerűen megjeleníteni.

A passzív engedetlenség és az öltözet is olyan kérdés, ami egyedi jelenségre reagál, és mindenki tudja, amikor ez a rendelkezés szóba kerül, hogy miről van szó, és egyedül erről a dologról van szó, lásd az öltözetet. Nem tudom, ezt ily módon kell-e egy jogállami büntetőjognak kezelnie. A holokausz mindig is egy politikailag kényes kérdés volt. Emlékszem, már államtitkár koromban, az ezredforduló éveiben komoly viták folytak a holokausztagadás büntethetőségéről, a kérdést végül az döntötte el, hogy egy kerethatározat kötelezővé tette ennek a magyar büntetőjogba való átemelését. Már az első megfogalmazás sem volt megnyugtató, mert a kerethatározat nemcsak a tagadást, hanem a feldicsérést is előírta és előírja a mai napig, ez pedig nem szerepel a mai rendelkezésben sem, most pedig nemcsak az kifogásolható, hogy csak bizonyosfajta népirtások kezelésére alkalmatlan, hanem az is, hogy bizonyos fajta, a holokausz fogalmi körébe beletartozható cselekmények kezelésére sem alkalmas. Egyébként pedig a jogszabály sajnos nem lesz alkalmazható, mert hiába cserélték fel az egyik „és” kötőszót „vagy”-ra, ha a másik „és” kötőszó: „és más emberiség elleni bűncselekmény elkövetése” benne maradt, mert abból van még 13. Ráadásul többes számot használ a törvény, tehát nehéz lesz olyan bírói döntést majd kieszközölni, ami még további emberiség elleni bűncselekmények megállapítása hiányában a holokausz tagadását büntethetővé teszi.

A kérdést tágabb összefüggésbe helyezve ez is arra utal, hogy egy picit talán megfontoltabb, alaposabb, gondosabb jogalkotásra lenne szükség.

Nem húzom tovább az időt, de szólnom kell még a médiaszerepléseimről. Soha nem én jelentkeztem, ezt talán nem kell mondanom. Mindig az a szerencsétlen helyzet állt elő – és ez kényszerített engem olyan helyzetbe, hogy egy időben, és talán a mai napig elég sokan keresnek –, hogy a bírák ódzkodtak attól, hogy véleményt formáljanak folyamatban lévő ügyekről, amikor pedig az ügy befejeződött, akkor pedig azt mondták, hogy befejezett ügyekben ott az ítélet, olvassuk el. Tehát nem volt olyan, aki büntetőügyekben – vagy azért, mert folyamatban volt, vagy azért, mert már nem volt folyamatban – véleményt nyilvánított volna. Így aztán megtaláltak engem mint volt ügyészt, én pedig egyszerűen nem éreztem tisztességesnek a nyilvánosság tájékoztatása okán, hogy azt mondjam, nem nyilatkozom ezekben a kérdésekben.

Egyet azonban határozottan állíthatok, bár ez nyilván szakmai vita kérdése lehet, hogy soha semmiféle politikai szempont nem befolyásolt engem a nyilatkozataimban, és nem voltam arra sem tekintettel – miként ügyészként sem voltam arra tekintettel –, hogy ki az, aki az ügyben érintett. Annak idején is eljártam különböző politikai oldalhoz tartozó személyekkel szemben, egyaránt a lelkiismeretem és a szakmai meggyőződésem szerint, és ez talán a nyilatkozataimra is elmondható. Én legalábbis így ítélem meg. Néhány félmondat utólag végiggondolva a nyilatkozataimat, talán valóban félreérthető.

De hogy a konkrétumokat ne kerüljem meg: annak idején Gyurcsány Ferenc ellen hűtlen kezelés, választás rendje elleni bűncselekmény és közérdekű adatokkal való visszaélés miatt tettesek feljelentést. Visszakereshetők az akkor tett nyilatkozataim, és akkor azt mondtam, hogy tettesi minőségben semmiképpen nem állapítható meg büntetőjogi felelősség, politikai felelősség felvethető, a részesi, a felbujtói vagy bűnsegédi magatartást pedig senki nem róta fel. A választás rendje elleni bűncselekményt az követi el, aki a választás effektív folyamatába avatkozik bele, hűtlen kezelést csak vagyongazdálkodó követhet el, hozzátettem azonban, hogy a közérdekű adatokkal való visszaélés gyanúja megállapítható.

Ezt mondtam, és utána egyébként az történt, hogy az egyik államtitkárt menesztették – szeretném hinni, hogy ebben nem az én nyilatkozatomnak volt elsődleges szerepe –, alkalmasint azt a Pénzügyminisztériumban dolgozó államtitkárt, akinek azokat a közérdekű adatokat közzé kellett volna tennie a választások előtt 30 nappal, amelyek közzétételének elmaradása megtörtént, illetőleg nem tették közzé, hogy egyszerűen fogalmazzak.

A 2006 őszi események kapcsán pedig ritka egyetértés volt tapasztalható akkor a jogászok körében, hogy ami akkor történt, az tömegzavargás volt. Ha ennek a tömegzavargásnak az a célja, hogy a kormányt vagy a kormány bármely tagját bármilyen aktivitásra sarkallja, akkor akármilyen hihetetlenül hangzik, állam elleni bűncselekmény gyanújával állunk szemben. Sohasem állítottam, hogy ez megtörtént. Azt mondtam, akár állam elleni bűncselekmények gyanúja is felvethető, és ezen a véleményemen azóta sem változtattam. Nincs okom, hogy változtassak, akkor sem, ha manapság persze elég sok jóval óvatosabb és kevésbé karakteres nyilatkozat hangzik el különböző személyek részéről.

Szavazás

ELNÖK: Köszönöm.

Tisztelt Bizottság! A kérdést ismételten felteszem. Támogatja-e a bizottság a jelölt alkotmánybírává történő megválasztását. Aki támogatja, annak a szavazatait kérem. (Szavazás.) 17 igen. Aki ellenzi? (Szavazás.) 3 nem. Aki tartózkodik? (Szavazás.) 4 tartózkodik. Köszönöm szépen

Tisztelt Bizottság! A mai ülésünk első napirendi pontjának utolsó részéhez érkeztünk. Átadnám a szót máris Zétényi Zsolt ügyvéd úrnak, akit megkérek, fáradjon az asztalhoz.

Szeretném még egyszer elmondani, hogy ma még van napirendi pontunk, nem túl sok, de nem szeretném, ha szétszéledne a bizottság, tehát szünetet nem fogunk tartani, majd kimegyek a sajtónak nyilatkozni, de akkor is fogunk ülésezni.

Parancsoljon, ügyvéd úr!

Dr. Zétényi Zsolt

DR. ZÉTÉNYI ZSOLT alkotmánybíró-jelölt: Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim, Képviselő Asszonyok és Urak! A nevem kezdőbetűje az utolsók között van az ábécében, tehát hozzászórtam ahhoz, hogy amikor névsor szerint hallgatnak meg embereket, akkor már mindig többnyire kimerült és megpróbáltatott partnerekkel ülök szemben, és erre figyelemmel is szeretnék lenni most is.

Azt gondolom, hogy ha az alkotmányozás egy kérdéséről rövid véleményt mondok, akkor az én jogi nézeteimről is képet tudnak alkotni. Előszóval szólítottak meg úgy az utóbbi napokban vagy olvastam olyan hírt, hogy Szent Korona-kutatóként jelöltek. Nos, ezt nem kívánom visszautasítani, de azt is elmondhatom, hogy 1964 óta gyakorló jogász vagyok, '64-től '69-ig a bírósági szervezetben dolgoztam bírósági fogalmazóként, illetve tanácsjegyzőként, utolsó szolgálati helyem a Legfelsőbb Bíróság volt, ahonnan nem üldözés folytán, hanem azért is jöttem el, mert nem kívántam bírói kinevezést vállalni. Tehát ha viszonylag nem túl jelentős állások betöltőjeként tűnök fel a '90 előtti időben, akkor ennek az az oka, hogy magam döntöttem úgy, hogy erőszakos szervezet tagja nem kívánok lenni az adott akkori viszonyok között.

Az alkotmányosság kérdésében rendkívül fontosnak tartom azt, hogy két kérdéssel beszéljek itt az ország Házában, tekintettel arra is, hogy nem túl gyakran kerülök ilyen helyzetbe. Ezt azért is megtehetem, mert tudomásom szerint az illetékes albizottság megkereste az Alkotmánybíróságot, tehát az alkotmánybírák véleményt fognak mondani az alkotmányozási folyamatban az alapelvekről, koncepciókról. Tegnap este volt szerencsém elolvasni ezt az országgyűlési iratot.

Két megjegyzést szeretnék tenni. Az egyik az állandóan hangoztatott új alkotmány. Nekem semmi gondom nincs azzal, hogy az ország alapvető viszonyait akár gyökeresen megváltoztató törvényalkotás történjen, de az új alkotmány kifejezést nem tartom szerencsésnek. Azt tanácsolom – tanácsolom? bocsássanak meg! –, az a véleményem, hogy alaptörvényt kellene hozni, és ezt a fogalmat kellene használni, és ezzel szorosan összefüggésben meg kellene határozni a magyar állam viszonyát a történetileg létezett alkotmányos rendszerekkel. Tehát még egyszer mondom: a magyarországi történetileg létezett alkotmányos rendszerek és a jelen magyar állam viszonya tisztázatlan. A jelen magyar állam viszonya az elmúlt 50 évhez bizonyos értelemben értelmezésre került, de a megelőző 600-800 vagy 1000 évhez nem. Tehát legalább egy olyan megállapítás szükséges lenne, hogy a magyar állam folyamatos-e a megelőző alkotmányos rendszerekkel, vagy nem folyamatos.

Azt gondolom, hogy csak két válasz lehetséges, és ebben az összefüggésben semmiféle elvi akadálya nincs annak, elvi nehézsége sincs annak, hogy ez az új alkotmány, a frazeológia valahogyan átadja a helyét az alaptörvénynek, tudniillik ez nem egyszerű. Magyarországon évszázadokon keresztül alaptörvények voltak, és ha a magyar állam, egy magyar alkotmányozó szerv egy ilyen mondatot megenged magának, miszerint folyamatosnak tekinti magát az eddig létezett alkotmányos rendszerekkel, akkor ezt egy alaptörvényben teheti meg, mert az új alkotmány fogalmilag kizárja a megelőzőt. Tehát azt szeretném a képviselő hölgyek és urak figyelmébe ajánlani, jól fontolják meg, szükséges-e, indokolt-e az, hogy ilyen markáns döntés szülessen, miszerint az új alkotmánnyal diszkontinuitást állapítsanak meg. Ez egyértelmű, hogy diszkontinuitást jelent. Tehát ezt a két kérdést tartom nagyon fontosnak.

Emlékeztetem önöket, hogy a német alkotmány, a Grundgesetz, az osztrák alkotmány nyolc alkotmányerejű törvényből áll. Egyáltalán nem szunderd, nem valami jogállami követelmény az, hogy új alkotmányról beszéljünk, és azt készítsük el. Legalább 33 nemzedék van előttünk, hölgyeim és uraim, a történelemben, és remélem, legalább ennyi lesz utánunk is.

Vajon jogunk van-e azt mondani, hogy mi valami olyan szenzációsan újat alkotunk, amit alkotmány szóval illetve mintegy diszkontinuus aktusként lehet majd kezelni?

Tehát ezt a két gondolatot tudtam, mint a leglényegesebbet, önök elé tární. A szentkoronás gondolatokról, amely eléggé hosszadalmas okfejtést igényel, a következőt szeretném mondani. A Szent Korona-tan – ezt már Horváth Barna, kitűnő jogfilozófus megállapította a két világháború között, amikor még kvalitásos jogászberek, tudós, egyetemi és akadémiai emberek is foglalkoztak ezzel a kérdéskörrel, tehát a Szent Korona-tan tulajdonképpen az angol joguralom és a német jogállami elmélet egy magyarországi változata. A Szent Korona-tan legalapvetőbb üzenete az, hogy nem az emberek önkényének, hanem a törvény uralmának vagyunk alárendelve. Tehát nyomatékosan hangsúlyozom, hogy ezt így értem, és aki rám hivatkozik, attól is elvárom – biztos vagyok benne, hogy így értik –, hogy a törvények uralmának vagyunk alávetve. Ezt meghaladóan a Szent Korona-tan egy hatalmi elmélet, ami egyébként a fékek és ellensúlyok 18-19. századi angolszász elméletével sem összeférhetetlen, csak valamivel régebbi.

Tehát erről ezt szerettem volna mondani. Nem is rabolom tovább az idejüket, ha van kérdés, készséggel válaszolok.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kinek van kérdése? Gaudi-Nagy Tamásnak van kérdése. Parancsoljon! Bocsánat, Murányi úrnak is? (*Murányi Levente jelzi, hogy nincs. – Dr. Gaudi-Nagy Tamás: Másnak nem volt?*) Nem volt.

DR. GAUDI-NAGY TAMÁS (Jobbik): Köszönöm, elnök úr. Tisztelettel köszöntöm egyúttal az elnök urat, hiszen a Nemzeti Jogvédő Alapítvány és Szolgálat elnöke is egyben Zétényi Zsolt, azon túl, hogy igazságtételi ügyben is komoly munkássága volt. Arra szeretnék rákérdezni, hogy itt az egész elmaradt rendszerváltást követő alkotmánybírói munka, amelynek minősítem, de lényegében eléggé komoly akadálya volt annak, hogy valódi rendszerváltás történjen, tehát lát-e arra esélyt, hogy ez valamilyen módon most még felvethető legyen? Gondolok itt a kommunista rendszer bűneinek a felelősségre vonására, a kárpótlásra, a felvidéki kitelepített magyarok kárpótlásban részesítésére és számos olyan adósságra, ami tulajdonképpen még a mai napig is terheli a Magyar Országgyűlést, illetve konkrétan pedig a mulasztásos alkotmánysértésekre kérdeznék rá, mi erről az álláspontja, tehát mennyire jó és helyes, vagy ez egy nagy szám, 14 mulasztásos alkotmánysértése van az Országgyűlésnek. Ez mennyire jó egy ilyen alkotmányos rendszerben?

Végül, de nem utolsósorban a szabadságjogok szerepére kérdeznék rá, az alapvető szabadságjogok szerepére – gyülekezési jog, egyesülési jog, véleménynyilvánítási szabadság – és ezek a fundamentális alapértékekre vetítve, vajon mennyire egyeztethetők össze az elmúlt nyolc év jogalkotásának egy-két kiemelkedő termékével, mint a lex tojás törvénnyel, a passzív engedetlenségi szabálysértéssel, a lex gárda szabálysértéssel, illetve a legutóbbi időben is látni kellett, hogy a holokauszttagadás, kiegészítve a kommunizmus bűneinek tagadásával, amelyek mindig valamelyik alapvető jog sérelmét jelentették.

Végül, de nem utolsósorban azt kérdezném meg, lát-e arra esélyt, hogy megválasztása esetén ezt a szellemiséget, amit képviselt, tulajdonképpen az ezeréves történeti alkotmányosságunk szempontrendszerében valamilyen módon egyfajta alternatív, láthatatlan alkotmányként még csak megjelenne egyfajta vezérfonalként az alkotmányozási munka során. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Elnök úr!

DR. ZÉTÉNYI ZSOLT alkotmánybíró-jelölt: Más kérdés, elnök úr?

ELNÖK: Nem volt.

DR. ZÉTÉNYI ZSOLT alkotmányíró-jelölt: Köszönöm szépen. Rövidre fogva az a véleményem, hogy az országot nem a bíróságok útján kell kormányozni, és szeretném, ha a közvetlen hatalomgyakorlási módok is erősödnének, tehát a népszavazás intézménye erősödne, mégis csak az Országgyűlés a népszuverenitás első számú letéteményese. Tehát én a csonka parlamentarizmusnak soha nem voltam a híve, mert azt gondolom, az Országgyűlés felelőssége, hogy megfelelő törvényeket alkosson, tehát a törvények alkotása még burkoltan sem lehet alkotmánybírói feladat. Ebből következik, hogy az Alkotmánybíróságnak szerintem egy nem aktivista, nagyon mértéktartó, az igazán alapvető terveket mindenképpen figyelembe vevő magatartást kell tanúsítania, de mindig a hatályos alkotmányból következő döntéseket kell hoznia. Tehát könnyű lenne azt mondani, hogy most akkor már csináljunk alkotmányt egy másik irányból.

Meggyőződésem, hogy emberi csalhatatlansága nincs az Alkotmánybíróságnak, nagyon rossz döntései is voltak, sőt, mondhatom, voltak alkotmányellenes döntései is, például az a döntése, amelyben meghíúsította az elmúlt rendszer súlyos bűnöseinek a felelősségre vonását. Semmiféle nemzetközi próbát nem állt ki ez a döntés. Ennek ellenére az alkotmánybíráskodásra szükség van, abban az alapvető jogokat érvényesíteni kell, de úgy, hogy a törvény alapján, és az alapvető jogok semmiféle politikai érdek alapján nem vagy akkor korlátozhatók, ha valamilyen alapvető más érdek ezt megköveteli.

A nyolc év nyilvánvaló Tóth alkotmánybíró-jelölt úr szavaiban is és a vele való kérdés-felelet során is, hogy számos alkotmánysértő döntéssel volt tarkítva. Egyetértek azzal, hogy erre az Országgyűlésnek sem és a kormány rendeletalkotási hatáskörében a kormánynak sem volt joga. Tehát azt gondolom az alkotmányosság tekintetében, hogy kereken és kérdés nélkül is elmondjam: nemcsak az alapjogok és a történeti jogok, hanem a szociális és gazdasági jogok tekintetében is szükséges mindenekelőtt legalább az alapjogokkal, tehát a polgári és politikai jogokkal azonos, de esetenként talán megelőző sorrendben a szociális és gazdasági jogok tiszteletben tartása, ennek megfelelő alkotmányos szabályozásának hatályba léptetése és a bírósági jogértelmezésnek ezen jogok előtérbe helyezése által való végrehajtása szükséges. Úgyhogy én a nemzeti jogvédelem tekintetében is a társadalmi, a szociális szempontok azonos, esetenként jelentősebb figyelembevételét fontosnak tartom. Mindazonáltal a nemzeti érdekű, úgynevezett nemzeti indítékú alapjog gyakorlás védelmét ugyanúgy fontosnak tartom, mint minden más, a társadalmi rendeltetéssel összeférő joggyakorlást.

Köszönöm, ennyit tudok mondani.

Szavazás

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Tisztelt Bizottság! A kérdés következik, támogatja-e a bizottság a jelölt alkotmánybíróvá történő megválasztását. Aki támogatja, annak kérem a szavazatait. *(Szavazás.)* 21 igen. Ki tartózkodott? *(Szavazás.)* 1 tartózkodás. Nem szavazat? *(Szavazás.)* 4 nem szavazat. Köszönöm szépen.

Tisztelt Bizottság! Ezzel a mai napra rendelt meghallgatásokkal végeztünk.

Természetesen tovább folytatjuk, van még munkánk. Két percre átadom az elnöklést Cser-Palkovics Andrásnak, én megyek ki, nem jön ide be a sajtó, tehát folyamatosan tudunk működni annak érdekében, hogy fél háromkor nekikezdjünk a másik bizottságnak.

Köszönöm szépen, akkor egy pillanatra kilépek, de közben még van egy helyettesítés: Kerényi János helyettesíti Szakács Imrét.

(Az ülés vezetését dr. Cser-Palkovics András (Fidesz), a bizottság alelnöke veszi át.)

A Magyar Köztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/676. szám, új/átdolgozott változat a T/649. szám helyett); kapcsolódó módosító javaslatok megvitatása, első helyen kijelölt bizottságként

ELNÖK: Tisztelt Bizottság! Tisztelt Képviselőtársaim! Áttérünk a napirend szerinti 2. napirendi pontra, a T/676. számú törvényjavaslatra, ami az alkotmány módosítását takarja. Egy módosító indítványról kell döntenünk, a Bárándy Gergely, Varga László és Harangozó Tamás képviselő urak által benyújtott módosító indítványról.

Kérdezem az előterjesztőt. *(A bizottság munkatársával konzultál.)* Az előterjesztő tájékoztatott, hogy ezt a módosító indítványt nem támogatja, azzal nem ért egyet. *(Jelzésre:)* Rubovszky képviselő úr!

DR. RUBOVSZKY GYÖRGY (KDNP): Hozzászólni szeretnék, mint képviselő. Ezt a fajta módosító indítvány előterjesztést egyszerűen határozottan visszautasítom. Ez egyszerűen nem képviselői munka, hanem bohóckodás.

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen, a magam részéről egyetértek.
A kormány álláspontját kérdezem, államtitkár úr.

DR. RÉPÁSSY RÓBERT államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Nem támogatjuk a módosító indítványt, és javaslom megvizsgálni a módosító indítvány hárszabályszerűségét.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Kérdezem a bizottság tagjait, hogy ki támogatja a módosító indítványt. *(Szavazás.)* 2 igen. Ki nem támogatja? *(Szavazás.)* Egyharmadot sem kapott.

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/648. szám); kapcsolódó módosító javaslatok megvitatása, első helyen kijelölt bizottságként

A bírósági végrehajtásról szóló törvényjavaslattal folytatnánk annak érdekében, hogy ne kelljen helycserével húzni az időt, ha ez elfogadható.

Két javaslatról kell döntenünk. Az első dr. Nagy Kálmán képviselő úr által benyújtott módosító indítvány. Kérdezem az előterjesztő álláspontját.

DR. RÉPÁSSY RÓBERT államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Támogatjuk a képviselői módosító indítványt.

ELNÖK: Köszönöm szépen, az előterjesztő támogatja.

Kérdezem, ki támogatja a módosító indítványt. *(Szavazás.)* 15 igen. Ki nem támogatja? *(Szavazás.)* 2 nem. Ki tartózkodik? *(Szavazás.)* 2 tartózkodás. Köszönöm.

Vágó Gábor képviselő úr javaslata következik. Kérdezem az előterjesztő álláspontját.

DR. RÉPÁSSY RÓBERT államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Tisztelt Bizottság! Nem támogatjuk a módosító indítványt, és amennyiben szükséges, megindokolom, hogy miért nem.

ELNÖK: Kérdezem a bizottság álláspontját. Ki támogatja a módosító indítványt? *(Szavazás.)* 1 igen. Ki nem támogatja? *(Szavazás.)* Köszönöm szépen. Ki tartózkodott? *(Szavazás.)* Egyharmadot sem kapott.

A köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a Legfelsőbb Bíróság elnöke tiszteletdíjáról és juttatásairól szóló 2000. évi XXXIX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat (T/795. szám); módosító javaslatok megvitatása

Most pedig sor kerül a T/795. számú törvényjavaslat tárgyalására, 15 pontos ajánlás van a képviselők előtt. Az első javaslat Schiffer András képviselő úr javaslata, itt a hárszabályszerűség vizsgálatával kell kezdenünk, túlterjeszkedés áll fenn. Kérdezem, ehhez, tehát a hárszabályszerűséghez van-e valakinek hozzászólása. *(Nincs jelzés.)* Nincs, akkor azt javasolom, hogy ezt állapítsuk meg, illetve azt állapítsuk meg, hogy nincs nyitva ennek a pontnak a vitája, ezáltal ez a módosító indítvány nem felel meg a Hárszabály rendelkezésének.

Kérdezem, ki az, aki ezzel egyetért? *(Szavazás.)* Köszönöm szépen. Ki nem ért egyet? *(Nincs jelzés.)* Ki tartózkodik? *(Szavazás.)* 2 tartózkodással a bizottság nem tartja hárszabályszerűnek a javaslatot.

Göndör István képviselő úr javaslatáról kérdezem az előterjesztő álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENEC államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Az előterjesztő nem támogatja, ugyanakkor egy LMP-s javaslatot befogadunk, amely pontosabban, de ugyanezt tartalmazza, amit az (1) bekezdés. A (3) bekezdést szintén pontosítani kell, és arra bizottsági módosító javaslat készül, remélem, a szavazás végére megérkezik, és akkor a bizottság tud róla dönteni.

Tehát tartalmilag mindkettőt, csak formailag az elsőre az LMP-s, a másokra pedig a bizottsági módosítót szeretnénk kérni.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Tehát a kormány álláspontja ezzel a módosító javaslattal kapcsolatban az, hogy ezt nem támogatja, de a más hasonló tartalmút fog támogatni.

Kérdezem, hogy a bizottság támogatja-e Göndör képviselő úr javaslatát. *(Szavazás.)* 4 igen. Ki nem támogatja a javaslatot? *(Szavazás.)* Köszönöm, egyharmadot sem kapott.

Szilágyi képviselő úr javaslata következik, ami összefügg az 5., 7. és 12. ponttal. Kérdezem a kormány álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENEC államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Mind a négyet támogatja a kormány, tehát a 3., 5., 7. és 12. pontot támogatja a kormány.

ELNÖK: Kérdezem a bizottságot, ki támogatja a javaslatot. *(Szavazás.)* Köszönöm szépen, ez majdnem egyhangú.

A 4. számon Göndör István javaslata következik. Kérdezem az előterjesztőt.

DR. RÉTVÁRI BENEC államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): A kormány nem támogatja.

ELNÖK: Ki támogatja a javaslatot? *(Szavazás.)* 4 igen. Ki nem támogatja a javaslatot? *(Szavazás.)* Köszönöm, egyharmadot sem kapott.

Az 5. pontról döntöttünk, a 6. pontban Göndör István képviselő úr javaslata összefügg a 8. és 13. javaslattal. Kérdezem az előterjesztő álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENEC államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): A kormány nem támogatja, másik sorozatban ugyanez benne van, csak pontosabban fogalmazva.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Kérdezem, ki támogatja ezt a javaslatot. *(Szavazás.)* 2 igen. Ki nem támogatja? *(Szavazás.)* Ki tartózkodott? *(Szavazás.)* 2 tartózkodás. Köszönöm szépen, egyharmadot sem kapott.

A 9. módosító javaslat Göndör István képviselő úr javaslata. Kérdezem a kormány álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENCE államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): A kormány támogatja Göndör István javaslatát.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Ki támogatja a módosító indítványt? *(Szavazás.)* Köszönöm szépen, ez közel egyhangú.

A 10. pont összefügg a 15. javaslattal. Kérdezem a kormány álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENCE államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Sem a 10., sem a 15. javaslatot nem támogatja a kormány.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Kérdezem, ki támogatja a javaslatot. *(Szavazás.)* 2 igen. Ki nem támogatja a javaslatot? *(Szavazás.)* Köszönöm szépen. Ki tartózkodott? *(Szavazás.)* Egyharmadot sem kapott a javaslat.

A 11. pontban Schiffer András képviselő úr javaslata következik. Kérdezem a kormány álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENCE államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): A kormány támogatja.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Kérdezem a bizottságot, ki támogatja. *(Szavazás.)* Köszönöm. Ki tartózkodik? *(Szavazás.)* Közel egyhangú a bizottsági támogatás. *(Dr. Balsai István elnök visszatér az ülésterembe.)* Átadom elnök úrnak az ülésvezetést. *(Jelzésre:)* Elnök úr kérte, hogy folytassam, ugyanis már csak a 14. pont van hátra, Schiffer képviselő úr módosító javaslata.

Kérdezem a kormány álláspontját.

DR. RÉTVÁRI BENCE államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): A kormány nem támogatja.

ELNÖK: Köszönöm szépen.

Kérdezem a bizottságot, hogy ki támogatja. *(Szavazás.)* 2 igen. Ki nem támogatja a javaslatot? *(Szavazás.)* Egyharmadot sem kapott a javaslat.

A bizottság türelmét kérem, ha jól értem, bizottsági módosító indítványra lesz javaslat, addig egy rövid technikai szünetet tartanánk. *(Rövid szünet.)*

DR. BALSAI ISTVÁN (Fidesz): Tájékoztattam az újságírókat arról, ami történt, hogy valamennyi alkotmánybíró-jelöltet a bizottság jelentős többséggel támogatta. *(Közbeszólások.)*

ELNÖK: Közben megérkezett a javaslat. Tehát aki a lakáshasználati jogot a korábbi legmagasabb közjogi tisztségeket betöltő szabályozás alapján már megszerezte, erre irányul ez a bizottsági módosító javaslat, vagy irányultak erre egyébként módosító indítványok is. A kormány ezt már akkor is jól értette, hogy más fontosabb tartalmú módosító indítványt támogatni fog. Kérdezem az előterjesztőt, támogatja-e ezt a javaslatot, illetve ennek a benyújtását.

DR. RÉTVÁRI BENECÉ államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Annyi kiegészítést tennék, hogy itt a 15. § (1) bekezdést módosítja. Ezt nem kell módosítani, mert módosítottuk, tehát ezt húzzuk ki belőle, csak a második aláhúzott részt – „Amennyiben a volt köztársasági elnök...” –, tehát csak az alsó bekezdést kell a bizottságnak most itt elfogadni, a felső bekezdést az előbb megszavaztuk. Ennyi, tehát szöveg szerinti jogalkotás, tehát csak a (3) bekezdést, az (1) bekezdés nem kell.

ELNÖK: Ha jól értettem, azzal indokolta, mert az előbb ezt már tartalmilag elfogadtuk.

DR. RÉTVÁRI BENECÉ államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Egy MSZP-s módosítást befogadtunk, amelynek a tartalma megegyezik.

ELNÖK: Csak az (1) bekezdésre vonatkozó?

DR. RÉTVÁRI BENECÉ államtitkár (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Az (1) bekezdést elfogadtuk, csak a (3) bekezdéshez kell a bizottsági. (1) bekezdést nem, a (3) bekezdést kell, az egyes már megvan.

ELNÖK: Annak érdekében, hogy ne okozzon ez a végszavazásnál olyan jellegű problémát, hogy ott összefüggésben szavaztunk, ez okozhat majd problémát, de azt javaslom, hogy a kiosztott szövegszerű javaslat szerint kerüljön elfogadásra a bizottsági javaslat. Akkor azt vonjuk vissza, csak akkor kérem, tegyen valaki egy indítványt.

Rubovszky György!

DR. RUBOVSZKY GYÖRGY (KDNP): Köszönöm. Ha jól értem, én indítványozom, hogy a korábban elfogadott módosító javaslatot vonjuk vissza, akképpen, hogy a bizottsági módosító egyben mehessen. *(Jelzésre:)* Bocsánat, elutasítja, a támogatást vonjuk vissza, ne támogassa a bizottság. Elnézést, rosszul fejeztem ki magam.

ELNÖK: Akkor úgy tennék indítványt, hogy a kiosztott ajánlási sorban a 3. számú, a Szilágyi Péter képviselő úr által jegyzett javaslat bizottsági támogatásának a visszavonását javasolnám. Aki ezt támogatja, kérem, jelezze! *(Szavazás. – Látható többség.)* Ki nem támogatja? *(Szavazás. – Nincs ilyen.)* Köszönöm szépen, tehát a bizottság egyhangúlag támogatta.

Most tennék javaslatot a kiosztott bizottsági módosító javaslat benyújtásának támogatására. Kérdezem: ki az, aki ehhez hozzájárul, ezt támogatja? *(Szavazás.)* A bizottság ezt egyhangúlag megtette. Köszönöm szépen.

(Az elnöklést dr. Balsai István (Fidesz), a bizottság elnöke veszi át.)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Csütörtökön fél kettőkor találkozunk, megpróbálunk mindennek eleget tenni, de a frakcióülésen összetartás van. *(Közbeszólásra:)* A zárószavazások előkészítése van, le kell tudnunk a dolgokat.

Az ülést berekesztem, köszönöm a megjelenésüket.

(Az ülés befejezésének időpontja: 14 óra 5 perc)

Dr. Cser-Palkovics András
a bizottság alelnöke

Dr. Balsai István
a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezetők: Prin Andrea, Soós Ferenc, Gálné Videk Györgyi, Szoltsányi V. Katalin